

САЛМАН
Рушді

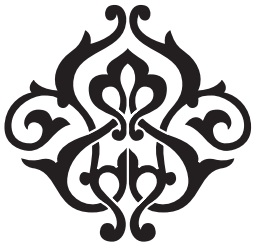

ҒАРУН
Ҷ МОРЕ ӨПОВІДОК

Салман Рухді
Тарун і море оповідок

Salman Rushdie

HAROUN

AND

THE SEA

OF STORIES

Салтан Рудгі

ТАРУН

І

МОРЕ

ОПОВІДОК

Казкова повість

З англійської переклав

Тарас Бойко

видавництво
жуланського

Київ
2012

ББК 84.4 ВЕЛ

Р92

У родині малого Гаруна трапилося нещастя — його батько, знаний казкар, більше не може розповідати своїх чудових оповідок. Через це Гарун дуже переживає, адже на світ більше не з'явиться жодної із чарівних батькових казок. І тоді Гарун наважується здійснити подорож до таємничого супутника Землі, Кагні, де розташований Океан Оповідок, тих самих оповідок, які перестали жити письменницький талант його батька. Там на Гаруна чекають безліч неймовірних пригод і випробувань, де він познайомиться з химерними жителями Кагні і навіть порятує Океан Оповідок від страшної небезпеки.

Редактор
Леся Пішко

Художнє оформлення
Оксани Баратинської

HARUN AND THE SEA OF STORIES

© 1990 Salman Rushdie,

All rights reserved

© Видавництво Жупанського;

Т. Бойко, переклад;

О.Баратинська, художнє оформлення, 2012.

ISBN 978-966-2355-21-5

*Зенбла, Зенда, Ксанагу:
Мрію чисту, чарівну,
Запроси до свого сну.
Казку гарну хоч одну
Прочитай — і я прийду.*

Розділ ШАХ-КАЗНА-ЩО

Було собі в країні Аліфбей одне сумне місто, й було воно найсумніше у світі — таке сумне, що й забуло, як зветься. Розкинулося те місто біля похмурого моря зі зграями насуплених риб-вугрів, яких ніхто не ловив для домашнього столу, бо, хоч би світило з голубого неба найпривітніше сонечко, нудило вже від самого їхнього вигляду.

На північній околиці міста стояли велетенські заводи з виробництва смутку, який розфасовували в мішки й відправляли по всьому світу, що ніяк не міг ним насититися. З коминів заводів клубочився чорний дим і лихим передвістям нависав над усім містом.

А в середмісті, за руїнами старих-старих будинків, що нагадували розбиті серця, жив собі щасливий хлопчик на ймення Гарун, єдина дитина казкаря Рашида Халіфи, про веселу вдачу якого знала вся округа, а позаяк він безперестанку розповідав неймовірні історії й дотепні небилиці, то мав аж два прізвиська. Шанувальники називали його Рашид-Море Оповідок, себто, сповнений веселих історій, як море насуплених риб-вугрів; а от задрісники дали прізвисько Шах-Каз-

на-Що. Для своєї дружини Сораї впродовж багатьох років Рашид був найкращим чоловіком, якого тільки вона могла собі побажати, й упродовж багатьох років Гарун жив у домі, де убогість і похмурість поступалися місцем татовому сміхові й маминій пісні.

І раптом пішло щось не так. (Може, міський смуток нарешті проник крізь вікна їхньої оселі.)

Того дня пісня Сораї обірвалася на півслові, ніби хтось вимкнув світло, і Гарун здогадався: лихі часи — не за горами. Проте він навіть не міг собі уявити, наскільки лихі.

* * *

Рашид Халіфа так захопився розповідями, що й не зауважив, як Сораї перестала співати, а лихо не ждало. Рашид з головою поринув у роботу, його потребували люди, тому що він був Рашид-Море Оповідок або ж Шах-Казна-Що. Він давав вистави, розповідав казки — цілими днями був серед незнайомих людей, тож відати не відав, що коїться вдома. Рашид ходив по середмісті й далеких околицях усього краю, розповідав веселі історії, а Сораї залишалася вдома, ставала дедалі похмурішою, й згодом на небосхилі домашнього вогнища зібралися грозові хмари, що віщували бурю.

Гарун за найменшої нагода ходив з татом — справжнім чарівником; чого-чого, а цього від тата не забереш. Як тільки Рашид вилазив на щойно зведену сцену в кінці глухої вулички, набитої обдертими дітлахами й беззубими дідами, що навпочіпки сиділи в пилюці, і розпочинав своє дійство, то навіть заблукалі міські корови раптом зупинялися й нашорошували вуха, мавпочки на дахах будинків заходилися схвально жибоніти, а папуги не давали спокою, передражняючи голос оповідача.

Гарун часто думав про тата як про великого Штукаря, який приштуковує одну оповідку до іншої та й крутить ними, як циган сонцем, і, головне, ніколи не схибить.

А звідки беруться оповідки? Здавалося, досить Рашидові розімкнути уста в щирій усмішці — й звідти виплигне новісінька легенда, де справжнісіньке чаклунство, велике кохання, чудові принцеси, злі дядьки, тлусті тітки, вусаті бандити в жовтих картатих штанах, чудові гаї, великі негідники, хоробрі герої, завзяті сутички та ще півдюжини тихих мелодій.

— Усе звідкись береться, — розмірковував Гарун, — тому оповіді також мусять звідкись братися...

Коли він питав у тата про ці дуже важливі для нього речі, Шах-Казна-Що, бувало, примружить свої (правду кажучи) трохи вирячкуваті очі, поплеще себе по животі, що аж заколихається, затисне великого пальця між губами, ніби щось п'є, і сміховинно промовить: «Буль-буль-буль». Гарунові страшенно не подобалося, коли тато так робив.

— Ні, ти все таки скажи, звідки вони беруться, ну справді? — наполягав він, а Рашид водив загадково бровами й крутив пальцями в повітрі, як той чаклун.

— З великого Моря Оповідок, — відповідав він. — Я п'ю гарячу Оповідну Воду й наповнююся її парою.

Гарунові ця відповідь видалася надзвичайно дразливою.

— Тоді скажи, де ти тримаєш гарячу воду? — питав він хитромудро. — У спеціальних грілках? Але я щось не бачив тих грілок.

— Вода витікає з водогону, з невидимого Крана, встановленого Джином Води, — казав Рашид незворушно. — Тобі треба лишень підключитися...

— А ти сам, як ти підключився?

— Розумієш, — казав Шах-Казна-Що, — Це складно пояснити.

— Хай там як буде, — промовляв Гарун сердито, — але я жодного разу не бачив Джина Води.

Рашид знизував плечима:

— Ти не бачиш молочаря, — відповідав він, — а молоко все одно п'єш. Тому, будь ласка, облиш свої мудрування й слухай, що я розповідатиму. — На тому все й закінчилося. Але ж ні, якось Гарун поставив ще одне незручне запитання, після чого й розверзлося пекло.

* * *

Родина Гаруна мешкала на першому поверсі невеликого панельного будинку з рожевими стінами, ніжно-зеленими вікнами й пофарбованими в синій колір балконами з металевими завитками, тому (на думку Гаруна) будинок був дуже схожий на тістечко. Це не був якийсь високий будинок, він аж ніяк не нагадував хмарочос, де живуть багаті люди, не скидався він і на помешкання бідняків. Бідарі жили в халабудах зі старих фанерних ящиків і полімерної плівки, склеєної відчаєм. Були ще й геть упосліджені, які не мали житла. Вони хоч і спали на бруківці та на сходах крамниць, проте місцеві бандити й за це здирали з них гроші. Гарун був щасливий, а щастя має звичку зникати без найменшого попередження. Над тобою сяє щаслива зоря, дивиться на тебе згори, а за мить усе щезає.

* * *

У місті люди мали великі сім'ї; але діти бідняків хворіли й голодували, а діти багатих переїдали й сварилися через гроші батьків. Гарунові хотілося знати, чому його батьки не мали більше дітей, однак від Рашида він нічого не довідався.

— У тобі, юний Гаруне Халіфо, є більше всього, ніж бачить око, що кліпає.

Ну, і що ж то могло значити?

— З твоїм народженням ми використали нашу квоту на дітей, — пояснив Рашид. — Усього, що закладено в тобі, вистачило б на чотирьох-п'ятьох. Так, так, пане, не сумнівайтесь, значно більше, ніж бачить око, що кліпає.

Прості відповіді були поза межами Рашидових можливостей, і він ніколи не йшов коротшим, якщо можна було піти довшим і звивистішим шляхом. Сорая дала Гаруну простішу відповідь:

— Ми намагалися. — Відповіла вона сумно. — Народження дітей не проста справа. Подивись на рідину Сенгуптів.

Сенгупти мешкали на горішньому поверсі. Пан Сенгупта працював клерком у Міській Корпорації, був худим, як тріска, мав писклявий голос і дуже скупився, тоді ж бо як його дружина Оніта не скупилася, була дуже крикливою й мала гладкий живіт. У них не було дітей, тому Оніта Сенгупта любила Гаруна більше, ніж йому того хотілося. Вона приносила солодощі (що подобалося), куйовдила йому волосся (що не подобалося), і коли вона його обіймала, то водоспад її тіла, здавалося, огортав його зусібч, і тоді він дуже тривожився.

Пан Сенгупта не помічав Гаруна, а завжди мав щось до бесіди з Сораяю, що дуже не подобалося Гарунові, особливо коли той починав обмовляти Рашида-казкаря, гадаючи, що Гарун нічого не чує.

— Ваш чоловік, даруйте на слові, — починав він мимрити писклявим голосом, — не на землі стоїть, а між хмарами витає. Йому лишень вигадки в голові. А життя — не якась небилія чи казка. Його забави добром не скінчаться. Ну навіщо комусь здалися його казочки?

Гарун стояв під вікном і, почувши ці слова, вирішив, що йому таки не до вподоби пан Сенгупта — цей дядько, що ненавидить казки й казкарів.

Ну навіщо комусь здалися його казочки? Ніяк не йшло з голови це страшне запитання. Проте багато хто вважав Рашидові оповідки корисними. Напередодні кожних виборів усі цабе з найбільших політичних партій приходили до Рашида з улесливими посмішками й прохали розповісти кілька казок лишень на їхніх і ні на чіх інших мітингах. Усі знали, що досить заручитися красномовною підтримкою Рашида — й справу зроблено. Ніхто ніколи не вірив політиканам, хоч вони аж зі шкіри пнулися, аби все скидалося на правду. (По суті, саме тому всі й бачили, що вони брешуть.) А от Рашидові всі вірили, бо він завжди зізнавався, що сказане ним — це суцільна вигадка, плід його уяви. Політиканам Рашид був потрібний, аби набрати якнайбільше голосів. Вони вишиковувалися в чергу під його дверима з масними обличчями, нещирими посмішками й торбами грошей. Так що Рашид міг навіть вибирати.

* * *

Пані Оніта стояла на своєму балконі й тряслася, як мармелад; якби не дощ, то Гарун одразу б помітив, що вона плаче. Він зайшов усередину і подумав, що Рашид-казкар, мабуть, висував голову з вікна, бо його очі й щоки були мокрі, а одяг — цілком сухий.

Сорая, Гарунова мати, втекла з паном Сенгуптою.

Рівно об одинадцятій ранку вона сказала Рашидові піти до Гарунової кімнати й знайти його шкарпетки. Кілька секунд потому, коли він заглядав під ліжко (а Гарун часто їх саме там залишав), Рашид почув грюкіт вхідних дверей, а за мить — гул машини на вулиці.

Повернувшись до вітальні, він побачив, що дружини нема, а таксі хвацько повертало за ріг будинку.

— Продумала все до дрібниці, — проїняло його.

Стрілки годинника так і не зрушили з одинадцятої. Рашид узяв молоток і розбив годинник на друзки. Тоді він розтрощив усі годинники, що були в оселі, навіть Гарунів дзигар, який стояв на ослінчику біля ліжка.

Перші слова, сказані Гаруном після від'їзду мами, були такими:

— А чим завинив мій годинник?

А Сорая залишила записку з купою тієї гидоти, яку так любив повторювати пан Сенгупта про Рашида: «У тебе в голові самі розваги, а справжній чоловік має знати, що життя — це серйозна справа. Твоя голова забита байками, в ній не залишилося місця для чогось справжнього. Пан Сенгупта нічого не вигадує. Тому я їду з ним». Ця цидулка мала також приписку: «Скажи Гарунові, що я його дуже люблю, але нічого не вдієш, наразі я змушена так вчинити».

З Гарунового волосся скрапувала дощова вода.

— Що поробиш, синку, — промовив жалібно Рашид. — Я вмю лишень розповідати казки.

Гарунові, який побачив татову безпорадність, ввірвався терпець і він вигукнув: «А кому вони потрібні? Навіщо комусь здалися твої казочки?»

Рашид затулив обличчя руками й заплакав.

І тут же Гарунові захотілося забрати свої слова назад, витягти їх з татових вух і запахати їх назад собі до рота; але зробити цього він не міг. Лишень картав себе за сказане, коли невдовзі за найдивовижніших обставин сталася Неймовірна Річ.

Рашид Халіфа, преславний Рашид-Море Оповідок, став перед величезною юрбою, розтулив рота й не зміг вимовити жодного слова, бо збагнув, що не знає про що розповідати.

Після від'їзду мами Гарун зауважив, що не може довго на чомусь зосереджуватись, а точніше кажучи, не може зосереджувати увагу довше, ніж одинадцять хвилин. Якось Рашид узяв його до кінотеатру, щоб він трохи розвіявся, але рівно за одинадцять хвилин Гарун забув про фільм і потім питав Рашида, чи добрі хлопці все ж таки перемогли поганих хлопців. Наступного дня Гарун уже грав у хокей на траві за дворову команду, стояв на воротах і, відбивши впродовж одинадцяти хвилин кілька сильних ударів, раптом почав пропускати найпростіші й геть безглузді голи. Так тривало і надалі: його свідомість полишала тіло й кудись мандрувала. Виникали певні труднощі, оскільки багато цікавих, а інколи й важливих речей тривали довше, ніж одинадцять хвилин: їда, приміром, чи, скажімо, іспити з математики.

Онїта Сенгупта збагнула, в чому причина. Вона спускалася до них на перший поверх ще частіше, ніж раніше, приміром, аби сказати:

— Усе, нема більше пані Сенгупти! Від сьогоднішнього дня називайте мене тільки пані Онїта!
— Після чого вона лякала себе по лобі й голосила:
— Йой! Йой! Що ж тепер буде?

Однак, коли Рашид розповів пані Онїті про Гаруну блукаючу увагу, то одержав від неї жорстку й переконливу відповідь.

— Була одинадцята година, коли пішла його мати, — розмірковувала вона. — А тепер ця біда з одинадцятьма хвилинами. Си-хо-ло-гія, та й годі.

Рашид з Гаруном на мить-другу оторопіли, поки здогадалися, що вона має на увазі психологію.

— Усе це через си-хо-ло-гічний смуток, — не вгавала пані Онїта. — Хлопчина застрягає на одинадцятій цифрі й не може перейти до дванадцятої.

— Аж ніяк, — запротестував Гарун, але в глибині душі боявся, що все так і є. А що, коли він застряг у часі, як той розбитий годинник? А що, коли біда не минеться, аж поки не прийде Сорая й не заведе знову годинники?

* * *

Кілька днів потому Рашида Халіфу політикани запросили виступити в Місті Г і в Долині К, що у високих Горах М неподалік Міста Г. (Тут варто зазначити, що в країні Аліфбей багато місць позначалися літерами Абетки. Це призводило до великої плутанини, оскільки обмеженої кількості літер аж ніяк не вистачало на майже необмежену кількість географічних місць. Тому багато місць мали однакову назву. Через це листи часто потрапляли не за адресою. А для такого сумного міста, що й забуло, як зветься, стан справ набирав і геть загрозливих обрисів. Працівникам державної поштової служби, як ви здогадалися, впродовж тривалого часу доводилося багато з чим миритися, ось чому інколи вони ставали дуже дразливими.)

— Треба їхати, — сказав Рашид Гарунові бадьористо. — В Місті Г і в Долині К погода стоїть ще гарна, а у нас повітря надто вологе для слів.

І справді, в сумному місті так дощило, що навіть дихати було важко. Пані Онїта, яка на той час нагодилася до них, сумно підтакувала Рашидові:

— Чудово, — сказала вона. — Так, так, їдьте обое, зробіть собі трохи свята, а за мене не турбуйтеся, що я лишаюся сама-самісінька.

* * *

— Місто Г — звичайне собі місто, — сказав Рашид Гарунові у потязі, що прямував до того міста.

— А от Долина К! Цілком інша річ. Там є золоті поля й срібні гори, а посередині Долини — чудове озеро, яке, між іншим, називається Безрадісним.

— Якщо воно таке чудове, то чому воно не називається, скажімо, Радісним? — поцікавився Гарун, і Рашид, який докладав великих зусиль, щоб бути в гарному гуморі, спробував покрутити пальцями в повітрі, як той чаклун.

— Ну, Радісне озеро? — промовив він найзагадковішим голосом. — Цілком інша річ. Так, озеро з Багатьма Назвами, так пане, саме так.

Рашид намагався й далі здаватися щасливим. Розповідав Гаруну про Плавучий Готель Класу Люкс, що вже чекає на них на Безрадісному озері. Говорив про руїни казкового замку в срібних горах і про споруджені за наказом стародавніх імператорів сади утіх, що тяглися аж до берегів Безрадісного озера, сади з водограями, терасами й павільйонами утіх, де духи давніх королів усе ще витають у пташиній подобі одудів. Проте рівно за одинадцять хвилин Гарун перестав слухати, а Рашид перестав говорити, і вони мовчки дивилися крізь вікно вагона на нудну долину, що з'являлася перед їхніми очима.

На вокзалі у Місті Г їх зустріли двоє похмурих чоловіків з величезними вусами в яскраво жовтих картатих штанах.

«Як на мене, вони скидаються на шахраїв», — подумав Гарун, але промовчав. Двоє чолов'яг повезли Рашида й Гаруна простісінько на мітинг. Спочатку вони обганяли автобуси, звідки вистрибували люди, наче краплі води з губки, а тоді наблизилися вже до густого лісу людей, величезного юрмища, що розгалужувалося вусібіч, як листя дерев у джунглях. Були там величезні кущі дітей і цілі рядки жінок, що вишикувалися, наче квіти на величезній клумбі. Рашид поринув у свої думки і сумно кивав сам до себе головою.

А тоді те й сталося, Неймовірно. Рашид видерся на кін перед безкраїми джунглями людей. Гарун спостерігав за ним з краю сцени, відтак сердешний казкар розтулив рота, натовп заверещав від захвату, а Рашид Халіфа, стоячи з роззявленим ротом, збагнув, що у роті у нього нема геть нічогосінько, так само як у серці.

— Кар, — це все, на що він спромігся. Шах-Казна-Що лишень і зміг вимовити щось на кшталт дурної ворони: — Кар, кар, кар.

* * *

Потому їх зачинили в неймовірно задушливому офісі, а двоє вусатих чоловіків у жовтих картатих штанах кричали на Рашида, звинувачуючи його в одержанні хабара від їхніх суперників, і погрожували відтяти язика й іще деякі органи. А Рашид зі сльозами на очах не переставав повторювати, що не розуміє, чому він раптом вичерпався.

— У Долині К все буде як слід, все буде чудово! — Присягався він.

— Ну, гляди! — кричали вусаті. — Бо твоє горло вмить позбудеться брехливого язика.

— Коли відлітає літак до Долини К? — втрутився Гарун, сподіваючись розрядити обстановку. (Він знав, що потяги в гори не йдуть.) Розлючені чоловіки зарепетували ще голосніше.

— Літак? Літак? Татусь із себе слова не витисне, а синочок хоче літака! Нема для тебе літаків, панночку. Поїдеш з татусем у смердючому автобусі.

«Знову я винен, — думав Гарун у відчаї. — Через мене все й почалося. Навіщо комусь потрібні твої казочки? Запитав я у тата, і його серце не витримало. Тепер доведеться все виправляти. Треба щось робити».

Але от біда — він не знав, що саме йому робити.

Розділ II ПОШТОВИЙ АВТБУС

Двоє крикливих чоловіків запхали Рашида й Гаруна на обтягнене червоним оксамитом заднє сидіння старенького авто й під гучну музику з дешевенького радіо ще голосніше репетували про ненадійність казкарів, аж поки не під'їхали до заржавілих воріт Автостанції. Випхали Гаруна й Рашида з авто без жодних церемоній.

— А гроші на дорогу? — Запитав Рашид з надією, проте дядьки лишень загорлали:

— Ще грошей хоче? Нахаба! Нахабний виродок! — І на великій швидкості поїхали, змушуючи собак, корів і жінок, що несли на головах кошики з фруктами, відсахуватися на узбіччя дороги. Від авта ще якийсь час долинала гучна музика й лайка.

Рашид навіть погрозити кулаком їм услід не спромігся. Через запилюжений двір, стіни довкола якого були обклеєні дивними попередженнями, Гарун поплентався за Рашидом до Квиткової Каси:

Угору не спіши ніколи,
щоб не впасти надто кволим

Було й таке:

На обгін іди уважно,
бо потрапиш у трупарню

А ще таке:

Убережно, нехороші!
Жити треба! **Т**ачка — гроші!

— Ще би повісили попередження про заборону кричати на пасажирів, що їдуть на задньому сидінні, — пробурчав Гарун, а Рашид пішов купувати квитки.

Пасажири, замість того, щоб стати в чергу біля касового вікна, починали чубитися через найменшу дрібницю, бо кожен хотів купити квиток першим, а позаяк кожен з них мав курча, дитинча, чи якусь іншу поклажу, то всі вони ставали учасниками грандіозної штовханини, над якою літало пір'я, іграшки й капелюхи. Проте час від часу з юрби виринав у пошматованому одязі очманілий пасажир й переможно махав клаптиком паперу — своїм квитком на автобус! Глибоко вдихнувши, Рашид пірнув у саму гущавину.

У дворі, де стояли автобуси, здіймалися невеликі хмарки, схожі на маленькі пустельні смерчі. Гарун здогадався, що ці хмарки здіймають люди. Річ у тому, що пасажирів було значно більше, ніж місць в автобусах, до того ж, ніхто не знав, який автобус має відправлятися першим, а це дозволяло водіям трохи познуцатися з пасажирів. Хтось з водіїв заводив мотор, поправляв дзеркала й вдавав, що от-от вирушає в дорогу. Юрба пасажирів одразу підхопила чемодани, скручені постелі, папуг, транзисторні приймачі й бігла до нього. А він глушив мотор з невинною усмішкою; в іншому кінці подвір'я вже інший водій заводив інший автобус, і пасажири бігли туди.

— Так нечесно, — промовив Гарун уголос.

— Авжеж, — прогудів чийсь голос позаду нього, — але ж, але ж, але ж погодься, збоку вони здаються такими кумедними!

Гучним голосом, як виявилось, говорив здоровань з великою чуприною на маківці, що стирчала, як гребінь папуги. Його обличчя також було дуже заросле; Гарунові спало на думку, що волосся в нього якесь дуже «пір'ясте». «От дивина, — подумав він. — І що тільки змушує мене про це думати? Якась дурниця».

Дві хмари пасажирів зіткнулися між собою з дзеньканням парасольок, маслоробок, сандалів, і Гарун, ні з того ні з сього, розреготався.

— А ти хлопець те що треба, — прогудів здоровань з пір'ястим волоссям. — Бачиш і кумедну сторону! Сам по собі нещасний випадок — справа сумна й жорстока, але ж, але ж, але ж — Бах! Трах! Та-ра-рах! — як не розреготатися! — Тепер здоровань устав і поклонився. — До ваших послуг! — промовив він. — Мене звати Алеж. Я — водій Поштового Експрес-Автобуса Номер Один до Долини К.

Гарун вважав за потрібне також уклонитися:

— А мене звати Гарун.

Відтак додав:

— Якщо ви справді хочете зробити послугу, то допоможіть.

— Це просто так кажуть, — відповів пан Алеж. — Але ж, але ж, але ж я не заперечую! Кожен вислів — гнучка річ; його можна гнути, а можна не гнути й залишити прямим. Але ж Алеж прямий чоловік, не якийсь там крутій. Чим можу прислужитися, юний пане?

Рашид часто розповідав Гарунові про дорогу з Міста Г до Долини К, яка серпантинном вилася через Перевал Г до тунелю І (також відомого як Д). На узбіччі дороги лежить сніг (казав Рашид), а в ущелинах літають барвисті казкові птахи; а коли дорога з Тунелю виходить на поверхню, то перед подорожнім відкривається найвеличніший краєвид у світі — панорама Долини К із золотими полями, срібними горами й Безрадісним озером у самому її серці; краєвид нагадує чарівний килим, який чекає і думає, хто ж би на ньому захотів прокататися.

— Ніхто не сумує, дивлячись на таку красу, — казав Рашид, — а от незрячість для сліпого — подвійне лихо.

Тому Гарун попрохав пана Алежа зарезервувати їм передні місця в Поштовому Автобусі аж до Без-

радісного озера й пообіцяти, що Поштовий Автобус виїде з Тунелю І (також відомого як Д) ще до заходу сонця, бо інакше вони нічого не побачать.

— Але ж, але ж, але ж, — заперечив пан Алеж, — уже пізня година... — А побачивши, що Гарун засмутився, він широко всміхнувся й сплеснув у долоні. — Але ж, але ж, але ж що тоді? — вигукнув він. — Чудовий вид! Розвеселити сумного татуса? До заходу сонця? Жодних проблем.

Тому Рашид, вибравшись хиткою ходою з Квиткової Каси, побачив Гаруна, що стояв на приступці заведеного Поштового Автобуса з двома вільними місцями.

Решта пасажирів, захеканих після довгої біганини, вкритих товстим шаром пилу, який змішався з потом і перетворився на грязюку, зиркали на Гаруна зі змішаним почуттям заздрощів і побожності. Рашид був не менше ошелешений.

— Я вже колись казав, юний Гаруне Халіфо, у тобі є щось більше, ніж бачить око, що кліпає.

— О-го-го! — заревів пан Алеж, виявившись так само збудливим, як і всі працівники поштової служби. — Варум! — додав він і втопив газову педаль у підлогу.

Поштовий автобус прогуркотів через ворота Автостанції, мало не зачепивши стіни, на якій Гарун прочитав:

Якщо любиш швидкість дуже,
заповіт пиши, мій друже!

Усе швидше й швидше їхав Поштовий Автобус; пасажирини вищали й верещали від збудження й страху. Село за селом минав пан Алеж на повній швидкості. Гарун зауважив, що в центрі кожного села на автобусній зупинці стояв чоловік з великим поштовим мішком, і цей чоловік спочатку дивився на них збентежено, а потім люто, бо Поштовий Автобус минав

його, так і не пригальмувавши. Гарун також побачив, що в задній частині Поштового Автобуса був спеціальний відсік, відокремлений від решти салону дротяною сіткою, і цей відсік був набитий поштовими мішками, схожими на ті, з якими в центрі кожного села стояли сердиті чоловіки, що потім помахували їм услід кулаками. Пан Алеж, мабуть, забув про пошту!

— А чи не треба нам зупинитися й забрати листи? — нарешті поцікавився Гарун, нахилившись уперед.

У той же час казкар Рашид вигукнув:

— А чи обов'язково так стрімголов мчати?

Пан Алеж погнав Поштовий Автобус ще швидше.

— Чи треба зупинитися? — ревів він через плече, — Чи треба так стрімголов мчати? Ну, ось що вам скажу, панове: треба — це слизька гадюка, ось так. Хлопець каже, що вам потрібен Краєвид до Заходу Сонця; може, воно й так, а може, й ні. А хтось може сказати, що хлопцеві потрібна Мама, може, воно й так, а може, й ні. А про мене кажуть, що Алеж Потребує Швидкості, але ж, але ж, але ж може таке бути, що моє серце справді потребує Більшого Трепету. Так, Потреба — риба дивна, Потреба робить людей брехливими. Всі страждають від неї, але не всі зізнаються в цьому. Ура! — вигукнув він, показуючи кудись пальцем. — Снігова лінія! Попереду покриті кригою ділянки! Розбита дорога! Круті повороти! Небезпека сходження лавин! Повний вперед!

Він вирішив знехтувати своїми поштовими обов'язками, аби лишень додержати даного Гарунові слова.

— Без проблем, — кричав він весело. — Все одно в цій країні отримати чужого листа — не дивина; надто багато населених пунктів і дуже мало назв. Поштовий Автобус швидко піднімався Горами М, мінаючи круті повороти під дике вищання шин. Багаж (прив'язаний на даху) почав небезпечно хитатися. Пасажири (всі однакові з вигляду, бо пилюка

на їхніх тілах змішалася з потом і перетворилася на бруд) голосно ремствували.

— Моя валіза! — репетувала замурзана жінка. — Ти що, сказився, чи що? Навіжений! Припиняй гонитву, бо всі мої пожитки підуть котові під хвіст!

— Ми всі підемо туди, мадам, — відповів ще один замурзаний чоловік. — Тому попрошу не здійсмати галасу через особисті речі.

Його перебив інший замурзаний чоловік:

— Полегше! Ти ображаєш мою шановну дружину!

Тоді втрутилася ще одна замурзана жінка:

— То й що? Вона так довго лементує над його вухом, то чому б йому не сказати щось у відповідь? Подивіться тільки на неї, на цю швабру необтесану! Опудало горохове!

— Бачите той вузький закрут? — вигукнув пан Алез. — Два тижні тому там сталася страшна аварія. Автобус зірвався в ущелину, всі пасажери загинули, щонайменше шістдесят-сімдесят душ. Господи! Яке страхіття! Якщо хочете сфотографуватися, я зупинюся.

— Так, так, зупиніться, — почали прохати пасажери (лиш би він повільніше їхав), але пан Алез натиснув на газ.

— Запізно, — весело проспівав він. — Уже минули. Про зупинку прохайте заздалегідь.

— Знову я в усьому винен, — розмірковував Гарун. — Якщо ми потрапимо в аварію, якщо ми розіб'ємося на друзки чи підсмажимося, як картопля в багатті, то в цьому знову буду винен я.

* * *

Високо в горах М, Гарун відчув, що Поштовий Автобус їде навіть швидше, ніж раніше. Вони були так високо, що в ущелинах під ними виднілися хмари, схили гір вкривав товстий шар брудного снігу, а пасажери

ловили дрижаків від холоду. У Поштовому Автобусі лунав єдиний звук — цокотіння зубів. Усі поринули в заціпеніле мовчання, а пан Алеж настільки зосередився на швидкій їзді, що навіть перестав вигукувати «Ог-го-го!» і показувати місця найстрашніших аварій.

Гарунові здавалося, ніби вони плывуть по морю тиші, ніби хвиля тиші підносить їх все вище і вище, аж до вершин гір. У роті в нього пересохло, язик затерп. Рашид також не міг вимовити жодного слова, навіть свого «кар».

— Будь-якої миті, — думалося Гарунові, а він знав, що про схоже думають усі пасажери, — я можу бути стертий, як слово зі шкільної дошки, один рух ганчіркою — і я зник назавжди.

Потім він побачив хмарину.

Поштовий Автобус мчав уздовж вузького провалля. Попереду виднівся крутий поворот праворуч, і, здавалося, тепер їм уже точно не уникнути падіння. На узбіччях дороги застереження про небезпеку були настільки суворі, що й не римувалися.

Менеш як чорт — до нього потрапиш.

Або ж таке:

Швидко їдеш — швидко помреш.

Раптом густа хмарина, не то з мрії-сну, не то зі сну-жахіття, переливаючись неймовірними барвами, виринула з ущелини під ними й оповила дорогу. Вони в'їхали в неї саме саме на закруті, а тоді в раптовій темряві Гарун відчув, як Алеж з усієї сили натиснув на гальма.

Потім — шум, крики й вищання гальм.

«Ось воно», — подумав Гарун, однак автобус виринув з хмарини й опинився між гладкими увігнутими стінами й низками жовтих вогнів на стелі.

— Тунель, — промовив пан Алеж. — У кінці тунелю — Долина К. До заходу сонця одна година. Тунель проїдемо за кілька хвилин. От-от матимете свій Красвид. Я ж казав: жодних проблем.

* * *

Вони виїхали з Тунелю І, й пан Алеж зупинив Поштовий Автобус, щоб усі змогли насолодитися красвидом із призахідним сонцем та широчезною Долиною К з її золотими полями (насправді порослими жовто-оранжевим шафраном), срібними горами (насправді вкритими мерехтливо-білим снігом) і Безрадісним озером (аж ніяк не Безрадісним). Рашид Халіфа обійняв Гаруна й сказав:

— Дякую, сину, що влаштував мені свято, але мушу сказати, що якийсь час дуже боявся за нас, думав, що нам гаплик, фініто, хаттам-шуд.

— Хаттам-Шуд, — насупився Гарун. — Ти мені про це щось розповідав...

Рашид говорив, наче пригадував давній-давній сон.

— Хаттам-Шуд, — промовляв він повільно, — це Затятий Ворог усіх Оповідок і навіть самої Мови. Він — Принц Мовчання й Ворог Мовлення. Оскільки закінчується все, оскільки закінчуються сни, закінчуються оповіді, закінчується життя, тому в кінці всього ми вимовляємо його ім'я. «Скінчилося, — кажемо одне одному, — його більше нема. Хаттам-Шуд. Кінець».

— Це місце тобі на правду допомагає, — зауважив Гарун. — Більше жодних «кар». Твої оповідки, здається, повертаються.

Дорогою до Долини К пан Алеж їхав повільно й дуже уважно.

— Але ж, але ж, але ж тепер не треба квапитися, я виконав свою обіцянку, — пояснив він замурза-

ним чоловікам і жінкам, що ще тремтіли й люто зиркали на Гаруна з Рашидом.

Коли почало смеркатися, вони минули дороговказ з написом:

Ласкаво просимо до К,

але хтось дописав грубими нерівними літерами кілька слів, і вийшло:

Ласкаво просимо до Кош-Мару

— Що таке Кош-Мар? — хотів знати Гарун.

— Справа рук якогось дурисвіта, — знизав плечима пан Алев. — Як бачиш, не всі мешканці долини задоволені життям.

— Це слово зі стародавньої мови фарангів, якою вже не розмовляють у тутешніх краях, — пояснив Рашид. — Колись давно Долина, яка тепер називається К, мала інші назви. Якщо мені не зраджує пам'ять, то вона колись називалася «Каче-Мер». А також «Кош-Мар».

— Ці назви щось означали? — запитав Гарун.

— Усі назви щось означають, — відповів Рашид. — Зараз скажу. Так, згадав. «Каче-Мер» можна перекласти як «місце, де ховається Море». Але «Кош-Мар» — страшніше.

— Ну, і що ж воно означає? — наполягав Гарун. — Доказуй уже.

— У стародавній мові, — промовив Рашид, — це слово означало страшний сон.

* * *

Уже геть споночіло, коли Поштовий Автобус прибув на Автостанцію в К. Гарун подякував панові Алеву й попрощався з ним.

— Але ж, але ж, але ж я відвезу вас назад, — відповів він. — Займу для вас найкращі місця; без питань. Коли владнасте свої справи, приходьте сюди — й одразу їдемо! Варум! Жодних проблем.

Гарун боявся, аби й тут не чекали Рашида горласті дядьки, але К було досить таки віддаленим місцем, а чутки про провал виступу казкаря Рашида в Місті Г поширювалися повільніше, ніж їхав Поштовий Автобус пана Алежа. Їх зустрів сам Бос — голова правлячої партії Долини, кандидат, на підтримку якого Рашид погодився виступити. Обличчя Бос мав гладке й лискуче, вдягнений він був у настільки бездоганно білосніжні сорочку й штани, що його невеличкі вусики видавалися якоюсь недоречністю, надто вже вони були простакуваті для такого рафінованого пана.

Прилизаний панисько привітав Рашида нещирою усмішкою кінозірки, від чого Гарунові зробилося зле.

— О, вельмишановний пане Рашид, — почав він. — Для нас — це велика честь. До міста приїхала легенда.

«Якщо Рашид з таким же тріскотом провалиться в Долині К, як і в Місті Г, — подумав Гарун, — то цей панисько заспіває іншої». Проте, здавалося, Рашиду лестощі подобалися, а з усім, що його веселило, наразі треба було миритися.

— Мене звати, — промовив прилизаний панисько, злегка вклонившись і цокнувши каблуком об каблук, — Алежбо.

— Майже так само як водія Поштового Автобуса! — вигукнув Гарун, а прилизаний пан зі щурячими вусами, заламавши руки, з жахом зойкнув:

— Який там водій автобуса! О, Мойсею-мученику! Ти хоч знаєш, малий, з ким ти говориш? Що спільного між мною і якимось шоферюгою?

— Прошу пробачення, я... — було почав Гарун, але пан Алежбо, задерши ніс, вже віддавав через плече накази:

— До озера, шановний пане Рашид. — командував він. — Носії, візьміть його речі!

До Безрадісного озера йшли вони хвилин п'ять, і тепер Гарунові не на жарт зробилося зле. Адже пана Алежбо з його свитою (а тепер до неї входили ще й Рашид з Гаруном) супроводжували рівно сто один до зубів озброєний солдат; а на обличчях простих людей Гарун весь час помічав ворожий вираз. «У цьому місті щось не так», — подумав Гарун. Якщо хтось живе в сумному місті, то смуток інших одразу впізнає. Він вловлює його запах у нічному повітрі, коли розсвіається чад від авто, і лишень вночі місячне сяйво робить усе привітнішим. Ще вчора Рашидові здавалося, що Долина — найвеселіша місцина, але тепер цілком зрозуміло — сюди прийшло лихо.

«Яку популярність може мати Алежбо, якщо для своєї безпеки він наймає стількох солдатів?» — міркував Гарун і намагався пошепки сказати Рашидові, що, можливо, цього прилизаного паниська не варто підтримувати на виборах, але неподалік були солдати. До того ж, вони вже підходили до озера.

Човен у вигляді лебедя вже чекав на них біля берега.

— Усе найкраще для вельмишановного пана Рашида, — улесливо говорив пан Алежбо. — Сьогодні ви мій гість і заночуєте у найкращому плавучому готелі. Сподіваюся, він не видасться такій преславній людині надто скромним.

Говорив він ввічливо, проте наче хотів образити Рашида. Навіщо Рашид домовлявся з ним? Охопленний роздратуванням, Гарун сів у човен, а веслярі у військових одностроях почали греби.

Гарун поглянув у воду Безрадісного озера. Здавалося, дивні потоки, пересікаючись, ткали вишукані візерунки. Човен-лебідь проплив наче повз якийсь килим, розстелений на поверхні води.

— Город на воді, — пояснив Рашид Гарунові. — З коріння лотоса вони сплітають килими і просто на озері вирощують овочі. — В його голосі почулися сумовиті нотки, і Гарун прошепотів:

— Не сумуй!

— Сумуєте? З якого б то дива? — почав Пихатий Алежбо. — Невже великий пан Рашид незадоволений прийомом?

Ніколи нічого Рашид не міг вигадати про себе, тому відповів:

— Ні, пане, це — особисте.

«Навіщо ти йому про це розповів?» — думав Гарун сердито, проте Пихатому Алежбо сподобалася відвертість.

— Не треба так перейматися, незрівнянний пане Рашид, — вигукнув він нетактовно. — Одна покинула вас, що ж у морі є багато іншої риби.

«Риби?» — гнівно подумав Гарун. — «Він сказав «риби»?» Його мама була рибою-лящем? А може, може, рибою-угром або рибою-акулою? Ні, Рашидові слід добряче намнути боки цьому задиркуватору Алежбо!

Казкар байдужно опустил руку у воду Безрадісного озера.

— Доведеться пройти довгий-довгий шлях, поки знайдеш Рибу-Ангела, — зітхнув він.

І ніби у відповідь на його слова погода змінилася. Подув гарячий вітер, по воді на них швидко насувався туман. За мить вони вже нічого не бачили.

«Яка там ще Риба-Ангел, — подумав Гарун, — коли я не можу намацати кінчика носа».

Розділ III БЕЗРАДІСНЕ ОЗЕРО

Гарун уже відчув запах біди в нічному повітрі, бо несподіваний туман однозначно смердів смутком і журбою. «Нам треба було залишатися вдома, — подував він. — Там теж не бракує похмурих облич».

— Фу! — пролунав голос Рашида Халіфи крізь зеленово-жовтий туман. — Звідки той запах? Признавайтесь!

— Це Туман, — пояснив Гарун. — Туман нещастя.

І тут почувся глос Пихатого Алежбо:

— Шановний пане Рашид, видається мені, що хлопча зіпсував повітря, а тепер хоче замести сліди. Боюся, він нагадає людей з дурної Долини К, яким так до вподоби всілякі вигадки. З чим мені тільки не доводиться миритися! Мої вороги наймають усіляких шибайголів, що затуркують людям голови байками про мене, а тим дурням таке лишень подавай. Ось чому, красномовний пане Рашид, я звернувся до вас. Оповідки мають бути бадьорими й похвальними, люди повірять вам, люди звеселять і проголосують за мене.

На встиг пан Алежбо доказати речення до кінця, як озером подув різкий і палучий вітер. Туман розсіявся, і гарячий вітер обпалював їхні обличчя, а вода в озері аж збурилася.

— Озеро аж ніяк не Безрадісне, воно, радше, Бурхливе! — Після останнього слова Гаруна раптом осяла думка:

— Країна Настроїв! — вирвалося у нього.

Саме так називалася одна з найулюбленіших оповідок Рашида Халіфи. В ній ішлося про казкову країну, що постійно мінялася, залежно від настрою її мешканців. У країні Настроїв, якщо навколо було

досить веселих людей, сонце могло світи навіть всеньку ніч, аж поки людям не набридав безкінечний день; тоді наступала дратівлива ніч, сповнена всілякого бубоніння й незгод, коли повітря ставало настільки густим, що й не вдихнеш. Коли людей охоплював гнів, двигтіла земля, а коли люди були збентежені чи певні у чомусь, країна Настроїв перетворювалася на суцільний безлад — обриси будинків, стовпи ліхтарів, автомобілі розпливалися, як зображення на картині з потьоканами фарби, тож важко було навіть сказати, де річ починається, а де закінчується.

— Хіба ні? — запитав Гарун тата. — Ти ж мені розповідав!

Гарун мав рацію. Як тільки Рашид засумував, Туман Лиха огорнув човен-лебідь, Пихатий Алежбо кипів від злості, тож не дивно, що подув такий гарячий вітер!

— Країна Настроїв — це лишень казка, Гаруне, — відповів Рашид, — а ми в реальному світі!

Гарун, почувши татове «лишень казка», зрозумів, що Шах-Казна-Що сильно пригнічений, бо лишень з великого відчаю міг він сказати такі страхітливі слова.

Тим часом Рашид сперечався з паном Пихатим Алежбо:

— Але ж ви не хочете, аби я розповідав людям лишень солоденькі казочки? — заперечив він йому. — Гарні оповідки не обов'язково мусять бути такими. Людям можуть подобатися й найсумніші оповіді.

Пихатий Алежбо розлютився.

— Дурниці! Дурниці! — кричав він. — Умови, на яких я вас найняв, кришталево прозорі! Для мене, будь ласка, розповідайте лишень життєрадісні саги. Жодних плаксивих зітхань! Хочеш гроші — розповідай хороше.

Тут вітер подув з подвійною силою; Рашид поринув у мовчазну печаль, озером до них понісся зеленувато-жовтий туман із смородом убиральні; вода стала ще сердитішою, перехлюпувалася через облавок човна-

лебеда й небезпечно хитала його з боку на бік, ніби відповідала на люті Алежбо (і треба сказати, також на дедалі більший гнів Гаруна через поведінку Алежбо).

Знову туман огорнув човен-лебідь, і знову Гарун нічогісінько не бачив. Він лишень чув панічні крики людей в одностроях на веслах:

— Ой, ой! Потонемо!

А також зойки розлюченого Пихатого Алежбо, який сприймав погодні умови як особисту образу; і що більше було зойків і криків, то бурхливішою ставала вода, а вітер ще гарячішим і несамовитішим. Від спалаху блискавок під гуркіт грому туман раз за разом осявало неоновим світлом.

І тут Гарунові спало на думку застосувати свою теорію про Країну Настроїв на практиці.

— Гаразд, — вигукнув він у тумані. — Слухайте мене. Це дуже важливо. Всі замовкаємо. Ані пари з вуст. Стулити роти. Мертва тиша на рахунок три. Раз, два, три.

У його голосі зазвучали владні нотки, що здивувало і його, і всіх інших, внаслідок чого і Пихатий Алежбо, і люди в одностроях на веслах послушалися його без зайвих слів. Одразу стих пекельний вітер, перестало блискати й гриміти. Гарун зусиллям волі спробував приборкати своє роздратування Пихатим Алежбо — і хвилі вщухли, як тільки йому це вдалося зробити. Однак смердючий туман не зникав.

— Зроби для мене одну річ, — сказав Гарун татові. — Ну ось таку. Згадай найщасливіші часи. Пригадай краєвид на Долину К, що відкрився перед нами, коли ми виїхали з Тунелю І. Подумай про своє весілля. Будь ласка.

За якусь мить смердючий туман розлізся на клапті, як стара сорочка, й потрохи розвіявся в прохолодному нічному бризі. Знову виглянув місяць і освітив гладь озера.

— Тепер бачиш, — сказав Гарун татові, — це не «лишень казка».

Рашид аж зареготав від радості:

— Твоя правда, Гаруне Халіфа, у скруті ти незамінна людина, яка завжди порятує, — промовив він, кивнувши головою. — Знімаю перед тобою капелюха.

— О легковірний пане Рашид, — вигукнув Пихатий Алежбо, — як ви можете вірити в ці дитячі фантазії? Просто погода зіпсувалася, так? А потім розпогодилося. Тільки й усього.

Однак Гарун не гнівався на Алежбо, залишаючи свої почуття при собі. Адже він знав, і то знав напевно: реальний світ переповнений чарами, тому чарівний світ може бути реальним.

* * *

Плавучий готель називався «1001 ніч + 1 ніч», бо (як вихвалявся пан Алежбо) «навіть в арабських казках ви не знайдете такої ночі як тут». Усі вікна готелю мали форму чи то незвичайного птаха, чи то дивної риби, чи то несусвітньої тварини: велетенського птаха Руха Синбада Мореплавця, Кита, що Ковтав Людей, Вогнедишного Дракона і таке інше. З вікон лилося світло, тож фантастичних чудовиськ було видно здалеку — вони ніби світилися в темряві.

Дерев'яною драбиною Гарун піднявся за Рашидом і паном Алежбо на веранду з витонченою різьбою по дереву, а тоді вони увійшли до вітальні з кришталеливими люстрами та схожими на трон кріслами з обшитими парчею подушками й горіховими столами, що мали вигляд дерев з плоскими кронами, поміж яких виднілися маленькі пташки й істоти, схожі на дітей з крильцями, які ж, звичайно, були ельфами. Попід стінами вітальні стояли полиці з книжками в шкіряній оправі, але більшість з них виявилися бугафорськими, за якими були бари з напоями й комірki для різного причандалля. Однак

на одній з полиць були справжні книжки, написані мовою, літер якої Гарун не міг прочитати, і мали вони найдивніші ілюстрації з усіх тих, які йому тільки коли-небудь доводилося бачити.

— Великий ерудите пане Рашид, — промовляв Алежбо. — З огляду на рід вашої діяльності це вас би мало дуже зацікавити. Ось, насолоджуйтесь і черпайте знання зі збірника казок «Океан Оповідних Потоків». Якщо колись вам забракне матеріалу, то ви його легко поповните з цієї книжки.

— Забракне? Ви про що? — запитав роздратовано Рашид, раптом злякавшись, що Алежбо вже все знає про страшний провал у Місті Г. Однак Алежбо поплескав його по плечу:

— О вразливий пане Рашид! Невеличкий жарт, маленька легковажність, така собі хмаринка, яку віднесло вітерцем. Авжеж, ми віримо у ваше сильне слово.

Знову Рашид удався в тугу. На цьому все й закінчилося.

Човнярі в одностроях провели Рашида й Гаруна до їхніх спалень, які виявилися ще розкішнішими, ніж вітальня. На самій середині Рашидової спальні стояв розфарбований дерев'яний павич. Легкими рухами човнярі відсунули павича, й під ним виявилося велике й зручне ліжко. Гарун мав суміжну кімнату, де була величезна черепаха, а під нею, коли човнярі зняли з неї панцир, — також ліжко. Гаруна трохи бентежило те, що він спатиме на черепасі зі знятим панциром, але, згадавши про ввічливість, відповів:

— Дякую, дуже гарно.

— Дуже гарно? — заверещав Пихатий Алежбо з порога дверей. — О негідний юначе, ви на обклавку «1001 ніч + 1 ніч!» «Дуже гарно» про ніщо не говорите! Сказав би хоч «просто супер», «неймовірно» або ж «фантастично»!

Рашид поглянув на Гаруна, ніби кажучи: «Нам треба було кинути його в озеро при першій нагоді», а тоді перебив вереск Алежбо:

— Саме так, як сказав Гарун, насправді гарно. А тепер ми лягаємо спати. На добраніч.

Алежбо покрокував до човна-лебеда, надутий як сич.

— Якщо люди не мають смаку, — на прощання бурчав він, — то хай би якою чудовою була річ, все — надаремно. Завтра, незрівнянний пане Рашид, ваша черга. Побачимо, наскільки «гарним» для публіки будете ви.

* * *

Тієї ночі Гарун ніяк не міг заснути. Він лежав на черепащачій спині у своїй улюбленій довгій нічній сорочці (яскраво-червоній з пурпуровими латками) і весь час крутисся, і коли нарешті він уже засинав, його розбудили звуки з Рашидової кімнати: щось заскрипіло, загриміло, почувся стогін, а тоді тихе бурмотіння:

— Ні, це неможливо, я не зможу. Я — пропаший, назавжди пропаший!

Гарун навшпиньки підійшов до суміжних дверей, дуже обережно, з легеньким скрипом, прочинив їх і заглянув до середини. Він побачив Шаха-Казна-Що у звичній синій нічній сорочці без пурпурових латок; він сумно ходив навколо ліжка-павича, щось бубонячи сам до себе, а скрипіли й стогнали дошки на підлозі.

— «Лишень хвалебні казки», так, так. Я — Море Оповідок, а не якийсь там хлопчик-козачок на побігеньках! Але ж ні, що я кажу? Явилізу на сцену і не зможу нічого промовити, хіба що те «кар». На дрібні шматки вони мене пошматують, на цьому все й закінчиться, фініш, хаттам-шуд! Так, найкраще перестати себе обманювати, припинити всі ці затії, піти на заслужений відпочинок, відмовитися від

створення дива. Тому що диву настав кінець, настав кінець назавжди, відколи пішла вона.

Відтак він обернувся, кинув поглядом на суміжні двері й голосно запитав:

— Хто там?

Гарунові нічого не залишалося, як зізнатися:

— Я. Мені щось не спиться. Черепаха якась дуже дивна.

Рашид сумно кивнув у відповідь:

— У мене така ж біда з павичем. Як на мене, то черепаха навіть краще. А як тобі павич?

— Подобається, — промовив Гарун. — Птах — краще.

Тож Гарун і Рашид помінялися спальнями; а Водяний Джин, який відвідав «1001 ніч + 1 ніч» і пробрався у Павичеву Кімнату, побачив там хлопчика ростом із себе; хлопчик не спав і витріщив на нього очі.

* * *

Якщо бути точним, то Гарун саме задрімав, коли його розбудив якийсь скрип, бубоніння, стогін і бурмотіння; спочатку він подумав, що тато не зміг заснути і на черепасі. Однак звуки долинали не з Черепашачої Кімнати, а з його власної. Двері ванної були відчинені, світло увімкнене, і Гарун розгледів у дверному прорізі силует постаті, яку й словами не опишеш.

Замість голови — величезна цибулина, замість ніг — баклажани, в одній руці істота тримала скриньку з інструментами, а в другій — щось на зразок розвідного ключа. Нічний грабіжник!

Навшпиньки Гарун підійшов до ванної. А істота знай собі щось безперестанку бурмотіла й бубоніла.

— То підключи, то відключи. Він їде сюди, й ти мусиш іти за ним і встановлювати, до того ж негайно, а в мене купа роботи. А потім раз — і вже йому не

треба, й здогадайся, хто має знову квапитися й знімати все обладнання, і знову ж таки — негайно, як на пожежу. А куди ж я подів цю клятву штуковину? Хтось уже порався? Не можна нікому довіряти. Гаразд, гаразд, дію за приписами. Гарячий кран, холодний кран, ось середина, а тепер шість дюймів угору, тут має бути Оповідний Кран. Але ж де він? Хто його поцупив? Еге ж, а це що таке? Так, так, ось де ти. Думав, сховаєшся, але я знайду. Гаразд. Відключаємо.

Коли звучав цей дивний монолог, Гарун Халіфа просовував з-за одвірка голову дуже, дуже повільно, аж поки півока не змогло заглянути всередину ванної — і він побачив літнього маленького чоловічка, завбільшки з нього самого, на голові якого був величезний пурпуровий тюрбан (спочатку здався йому «цибулею»), одягненого в мішкуваті шовкові шаровари, зібрані внизу на щиколотках (а це здалося «баклажанами»). До того ж чоловічок мав вражаючі бакенбарди дуже незвичайної барви: найблідшого відтінку небесної синяви.

Раніше Гаруніві ніколи не доводилося бачити блакитного волосся, й він з цікавості нагнувся трохи вперед, і, на його нещастя, дошка підлоги голосно скрипнула. Блакитноволосий завихорився, тричі обернувся навколо себе і зник; але через поспіх забув розвідний ключ, що випав у нього з руки. Гарун прожогом забіг у ванну, схопив той ключ і притиснув до себе.

Повільно, ніби дуже знехотя (хоча Гаруніві важко було сказати точно, оскільки раніше він ніколи не бачив такої матеріалізації), маленький синьобородий чоловічок знову з'явився у ванній кімнаті.

— Тільки без жартів, досить, свято закінчилося, по-чесному, — швидко промовив він. — Віддавай.

— Нізащо, — відповів Гарун.

— Рознімач, — показав він на ключ. — Негайно передай його мені, віддай власникові, поверни справжньому господареві; ну ж бо, не комизися.

Тепер Гарун помітив, що інструмент, який міцно стискали його руки, вже не нагадував розвідний ключ, так само як голова синьобородого не скидалася на цибулину; іншими словами, в загальних рисах він мав форму розвідного ключа, але був радше рідким, ніж твердим, і складався з тисяч маленький судин, по яких текли різнобарвні рідини, що утримувалися разом якоюсь незбагненною, невидимою силою. Він був чудовий.

— Нічого я вам не віддам, — промовив Гарун твердо, — аж поки ви мені не скажете, що тут робите. Нічний грабіжник? Що, кликати поліцію?

— Мені заборонено розголошувати мету своєї місії, — набундючився малий чоловічок. — Цілком таємно, тільки візуальний доступ; у жодному разі не можна довіряти балакучим хлопчикам у червоних нічних сорочках з пурпуровими латками, які цуплять все, що легко лежить, а тоді звинувачують у злочинстві інших людей.

— Ну що ж? — промовив Гарун, — тоді я буджу тата.

— Ні. — Швидко заперечив синьобородий. — Жодних дорослих. Про це сказано у всіх правилах і приписах, за це суворо карають, мене виженуть з роботи. Я так і знав, що потраплю в халепу.

— Я чекаю, — наполягав Гарун на своєму.

Малий чоловічок випростався на повен зріст.

— Я Джин Води Якщоб, — промовив він сердито. — З Океану Оповідних Потоків.

Гарунове серце тьохнуло.

— Ви хочете сказати, що ви один із тих Джинів, про яких мені розповідав тато?

— Постачальник Оповідної Води з Великого Моря Оповідок, — вклонився той. — Саме так, ніхто інший, але я власною персоною. Однак мушу сказати, що на превеликий жаль, цей джентльмен відмовляється від наших послуг; він припиняє розповідну діяльність, бо

визнав себе переможеним, себто здався. Відмовляється від поставок. Тож моя поява у ванній кімнаті пояснюється відключенням Оповідної Води. Ось з якою метою я прибув сюди. Будь ласка, віддай Інструмент.

— Не так швидко, — промовив Гарун, в якого голова йшла обертом не лишень від того, що він побачив справжнього Джина Води, і навіть не від того, що Велике Море Оповідок було не «просто казкою», а найбільше від усвідомлення: Рашид припинив оповідну діяльність, здався, зімкнув свої уста.

— Я не вірю вам, — сказав він Джинові Води Якщобу. — Як він міг повідомити вам про своє бажання, коли я був з ним майже весь час?

— Він надіслав його у звичайний спосіб, — Якщоб знизав плечима. — ПНСП.

— А це що таке?

— Не що інше, — провадив Джин Води насмішкувато, — як Процес, Надто Складний для Пояснення. — А побачивши Гарунів смуток, додав:

— У таких випадках береться до уваги Випромінювання Думки. Ми налаштувалися на його хвилю й прослухали всі думки. Найпередовіша технологія.

— Найпередовіша чи ні, — заперечив Гарун, — але цього разу ви помилилися, не налаштувалися як слід, взяли за палицю не з того боку. — Відчувши, що вже говорить, наче Джин Води, потряс головою, щоб прояснити свої думки. — Мій батько аж ніяк не здався. І ви в жодному разі не можете відмовити йому у постачанні Оповідної Води.

— Наказ, — промови Якщоб. — Усі запитання до Верховного Контролера.

— Верховного Контролера чого? — не вгавав Гарун.

— Процесу, Надто Складного для Пояснення. Будинок ПНСП в Гуп-Сіті, Кагані. Листи надсилай на ім'я Моржа.

— Якого Моржа?

— Ти якийсь неухажний, — відповів Якщоб. — У Будинку ПНСП в Гуп-Сіті працює багато чудових людей, але Верховний Контролер — один. Вони всі — Яйцеголові. А він — Морж. Тепер уторопав? Доганяєш?

Гарун розмірковував над одержаною інформацією.

— А як лист дійде туди? — запитав Гарун.

Джин Води лишень хмикнув:

— А він і не дійде. Тепер бачиш усю красу схеми?

— Аж ніяк, — відповів Гарун. — Навіть якщо ви справді відключите Оповідну Воду, мій тато все одно зможе розповідати казки.

— Усі можуть розповідати казки, — відповів Якщоб. — Брехуни, ошуканці, дурисвіти, приміром. А от для казок з Екстра-Інгредієнтом Оповідна Вода потрібна навіть найкращим казкарям. Їм потрібне паливо так само, як автомобілям потрібен бензин; нема Води — нема Водяної Пари.

— А чого б це я мав вірити вашим словам? — запитав Гарун. — Тут я нічого не бачу, крім звичайнісінької ванни, туалету, вмивальника та ще звичайнісіньких кранів з позначкою «Холодна» й «Тепла».

— Помацай тут, — промовив Джин Води, показуючи на місце в повітрі шість за дюймів вище над умивальником. — От візьми Рознімач і приклади його до місця, де, здається, нічого нема.

Недовірливо, очікуючи якоїсь каверзи, він наказав Джинові Води відійти назад, а тоді вчинив, як йому було сказано. «Дзень», — почулося, коли Рознімний Інструмент ударився об щось особливо тверде й особливо невидиме.

— От звідси вода й тече, — вигукнув Джин Води, широко всміхаючись. — Це Оповідний Кран: ось так.

— Я все ще нічогісінько не розумію, — насупив брови Гарун. — А де то ваш Океан? І як Оповідна

Вода потрапляє у цей невидимий Кран? І як функціонує ваш водогін? — Він побачив лукавий блиск у Якщобових очах і відповів на свої ж запитання:

— Можете не казати. Я й так знаю. За допомогою Процесу, Надто Складного для Пояснення.

— Пряме попадання, — похвалив Джин Води. — Десять з десяти. Саме так.

І тут Гарун Халіфа ухвалив рішення, яке виявилось найважливішим рішенням усього його життя.

— Пане Якщоб, — промовив він ввічливо, але твердо, — візьміть мене до Гуп-Сіті, щоб я міг побачитися з Моржем і, поки не пізно, виправити цю прикру помилку з постачанням Води для тата.

Якщоб захитав заперечно головою й широко розвів руками.

— Неможливо, — промовив він. — Виключено, не передбачено жодними приписами, навіть не мрій. Доступ до Гуп-Сіті, що в Кагані, суворо обмежений, а точніше, цілком заборонений, стовідсотково заборонений, ну, за винятком акредитованого персоналу, приміром, таких як я. Але ти? Жодного шансу, навіть за мільйон років, жодним чином, дорогенький.

— Ну, тоді, — люб'язно сказав Гарун, — вам доведеться повертатися без цього. — І він помахав Рознімним Інструментом перед синьобородим. — А тоді побачите, чи Їм таке сподобається.

Запала довга мовчанка.

— Згода, — відповів Джин Води. — У мене нема виходу, ти тримаєш мене за горло. Домовились. Ходімо! Вшиваймося звідси! Вперед! Ну ж бо, якщо їдемо, то їдемо!

Гарунове серце мало не зупинилося.

— Ви хочете сказати, — промовив він заїкаючись, — уже зараз?

— Уже зараз, — відповів Якщоб. Гарун лишень набрав повні груди повітря.

— Гаразд, — відповів Гарун. — Їдьмо.

Розділ IV АЛЕЖ І ЯКЩОБ

— Вибирай птаха, — скомандував Джин Води. — Якого хочеш?
Гарун трохи збентежився.

— Тут тільки павич, — слушно зауважив він.
Якщоб хмикнув з деяким презирством.

— Людина може вибирати не тільки те, що бачить, — відповів він, ніби пояснював очевидні речі геть нетямущим. — Людина може назвати птаха, навіть якщо його нема поблизу або ж він має форми, відмінні від узвичаєних: ворона, перепілка, колібрі, дрозд, шпак, папуга, паперовий змії. Людина може вибрати навіть вигадану летючу істоту, приміром, крилатий кінь, летюча черепаха, повітряний кит, космічна змія, аеромиша. Досить дати речі назву, почепити на неї ярлик, приклеїти етикетку — і ти врятуєш її від анонімності, витягнеш її з Небуття. Коротше кажучи, називаючи річ, ти вводиш її в обіг існування. А в нашому випадку — називаючи птаха чи Уявний Літальний Організм.

— Такий стан справ може бути тільки там, звідки ви прийшли, — заперечив Гарун. — Але в цих краях діють суворіші правила.

— У цих краях, — не вгавав синьобородий Якщоб, — як марную час на Крадія Рознімного Інструмента, який не вірить у те, що не бачить. А що ти бачив, Злодійчуку? Африку ти бачив? Ні? Так, вона насправді он там? А підводні човни? Га? А град, бейсбол, пагоду? А золоті копальні? Кенгуру, гору Фудзіяма, Північний полюс? А минуле було? А як щодо майбутнього, воно настане? Повір своїм очам, і ти потрапиш не в одну халепу.

Тут він *запхав* руку в кишеню своїх шароварів і вийняв її вже стиснутою в кулак.

— Дивись сюди, аби я не назвав тебе телепнем. — Він розтиснув пальці, й Гарунові очі полізли на лоба.

По долоні Джина Води походжали малесенькі птахи; щось дзьобали там, махали своїми мініатюрними крильцями і ширяли над долонею. А поряд з птахами були також дивні крилаті казкові створіння: асирійський лев з людською бородатою головою та парою великих волохатих крил, що вирости з його боків; крилаті мавпи, летючі блюдця, крихітні ангели, повітряні (й очевидно дихаючі повітрям) риби.

— Вибирай, що заманеться, — запропонував Якщоб.

Хоча було очевидним, що ці чарівні створіння дуже маленькі й зможуть нести хіба що відкушений ніготь, Гарун вирішив не сперечатися й показав на крихітного гребенястого птаха, який скося позирав на нього надзвичайно розумним оком.

— Отже, ти вибрав Оуду, — промовив майже що вражено Джин Води. — Мабуть, тобі, Крадію Рознімного Інструмента, відомо, що в старовинних оповідях Оуд — це птах-провідник, який веде за собою решту птахів у перельотах через купу небезпек до їхнього кінцевого місця призначення. Так-так. Хтозна, юний Злодійчуку, що з тебе ще може вийти? Однак часу на роздуми ми не маємо, — завершив він і підбіг до вікна, викинувши крихітного Оуду в ніч.

— Навіщо? — прошепотів Гарун, не бажаючи розбудити тата, після чого Якщоб знову лукаво всміхнувся.

— Дурне запитання, — відповів він невинно. — Просто так захотілося, примха. Не тому, що я знаю про такі речі більше за тебе, аж ніяк не тому.

Гарун підбіг до вікна й побачив, що по Безрадiсному озері плаває Оуд завбільшки з двоспаль-

не ліжко, досить великий, аби нести на спині Джина Води й хлопчика.

— Вирушаємо, — промовив Якщоб надто голосно, як на Гаруна, а тоді стрибнув на підвіконня, а звідти на Одудову спину. Гарун якусь мить вагався, а тоді й собі стрибнув у довгій червоній нічній сорочці з пурпуровими латками, міцно стискаючи Рознімний Інструмент у лівій руці. Як тільки Гарун уместився за спиною Джина Води, Одуд обернув голову й глипнув на нього критичним, однак (Гарун сподівався) дружнім оком.

Вони здійнялися й швидко злетіли в небо.

Від прискорення Гаруна аж втискало в затишне, густе й дещо волохате пір'я на спині Одуда, у пір'я, яке ніби окутувало Гаруна зусібіч і захищало під час перельоту. Минуло кілька хвилин, а він все ще розмірковував над дивними речами, що сталися з ним за короткий час.

Невдовзі вони летіли з такою швидкістю, що Земля під ними й небо над ними злилися в суцільному мареві, й Гарунові здалося, що вони не летять, а зависли у цьому неймовірному туманному просторі. «Коли водій Поштового Автобуса Алеж мчав у гори М, я відчував те саме, — згадав він. — Аж не віриться: цей Одуд з гребенем пір'я на маківці дуже схожий на Алежа з його гривою, що також стирчала на маківці! І бакенбарди Алежа були пір'ястими, а пір'я Одуда, як я помітив під час злету, було також волохатим».

Вони летіли з неймовірною швидкістю, і Гарун крикнув у вухо Якщобові:

— Жоден птах не може так швидко літати. Якась машина?

Одуд поглянув на нього своїм пильним блискучим оком.

— Маєш якісь заперечення щодо машин? — запитав він гучним голосом, геть таким як у водія Поштового Автобуса. Й одразу продовжив:

— Але ж, але ж, але ж ти довірив мені своє життя. То чому я не можу бути гідним твоєї поваги? Машини також мають почуття власної гідности. Не треба так на мене дивитися, юначе; однак не можу нічого вдіяти, якщо я тобі когось нагадую; в крайньому разі всім водіям сподобалась би хороша, швидка машина.

— Ти читаєш мої думки, — промовив Гарун дещо докірливо, бо коли якась механічна птаха підслуховує твої роздуми, виникає не надто приємне відчуття.

— Але ж, але ж, але ж, — відповів Одуд, — я спілкуюся з тобою подумки, бо, як ти можеш зауважити, з аеродинамічних міркувань я навіть не роззявляю дзьоба.

— Як же тобі це вдається? — допитувався Гарун, і відповідь не забарилася — швидка, як блискавка: — ПНСП. Процес, Надто Складний для Пояснення.

— Гаразд, мовчу, — погодився Гарун. — А як тебе звати?

— Називай мене як хочеш, — відповів птах. — З огляду на очевидні причини називай мене Алежем.

Ось так Гарун Халіфа, син казкаря, ширяв у нічному небі на спині Алежа-Одуда з Якщобом-Джином Води, який став його провідником. Зійшло сонце, й незабаром Гарун помітив у далині схоже на астероїд небесне тіло.

— Це — Кагані, другий Місяць Землі, — промовив Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба.

— Але ж, але ж, але ж, — почав заїкатися Гарун (чим дуже розвеселив Одуда), — Земля має тільки один Місяць. Як стільки часу другий супутник міг залишатися невідкритим?

— Але ж, але ж, але ж усе через швидкість, — пояснював Алеж-Одуд. — Швидкість — це Необхідність Якости! У всіх екстрених випадках — під час пожежі, авткатастрофи, кораблетрощі — що найпотрібніше? Авжеж. Швидкість пожежних

авто, карет швидкої допомоги, рятувальних кораблів. А за що ми хвалимо Яйцеголових? Хіба не за Швидкість Думки? В усіх видах спорту Швидкість (ніг, рук, ока) — це суть усього! А якщо людям до снаги щось робити швидко, то для цього вони створюють машини. Швидкість, надшвидкість! Якщо б не швидкість світла, то всесвіт був би темний і холодний. Однак якщо швидкість сприяє виявленню речей, то так само швидкість може їх і приховувати. Місяць Кагані рухається настільки швидко, що його не можна виявити за допомогою земних інструментів; також його орбіта змінюється на один градус з кожним обертом, тому через триста шістьдесят обертів він пролітає над кожною точкою Землі. А мінливість поведінки сприяє ухилянню від виявлення. Однак існують серйозні причини мінливості орбіти: Оповідна Вода повинна доставлятися по всій планеті в однаковій кількості. Ву-ум? Варум? Це досягається лишень на високих швидкостях. Думаю, ти оцінив переваги машин.

— Виходить, Місяць Кагані рухається за законами механіки? — поцікавився Гарун, однак Алез переключив свою увагу на практичні питання.

— Наближаємося до Місяця, — промовив птах, не роззявляючи дзьоба. — Синхронізація відносної швидкості. Готуємося до посадки. Точки дотику досягнемо за тридцять секунд, двадцять дев'ять, двадцять вісім...

Назустріч їм летів іскристий і, як здавалося, безкінечний водяний простір. Появилася поверхня Кагані; куди не кинеш оком, усюди була вода. Але що то була за вода! Вона переливалася геть усіма барвами, барвами діамантової буйности, барвами, яких Гарун уявити собі не міг. До того ж, це мусив бути теплий океан, тому що над водою Гарун бачив пару, яка виблискувала в сонячному промінні. Гарун затамував подих.

— Океан Оповідних Потоків, — промовив Якщоб-Джин Води, а його блакитні бакенбарди аж сяяли від гордості. — Хіба не вартувало все це такої далекої й такої швидкої подорожі?

— Три, — промовив Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Два, один, нуль.

* * *

Вода, вода, всюди вода; жодного натяку на сушу...

— Це обман, — вирвалося в Гаруна. — Тут нема Гуп-Сіті, якщо тільки я не помиляюся. А якщо нема Гуп-Сіті, то нема Будинку ПНСП, нема Моржа, а значить, не треба було сюди летіти.

— Не жени коней, хлопче, — сказав Джин Води. — Вгамуйся, охолонь, не парся. Всьому є пояснення, і ти їх зараз одержиш, якщо тільки захочеш.

— Це ж бо Середина Порожнечі, — не вгавав Гарун. — Що мені тут робити?

— Якщо бути точним, то це Крайня Північ Кагані, — пояснив Джин Води. — А ми тут для того, аби скоротити шлях й обійти деякі бюрократичні процедури, спробуємо оминати паперову тяганину. Мушу зізнатися, що це також засіб вирішення наших проблем, пов'язаних з необхідністю повідомити власті Гуп-Сіті про мою помилку, себто про втрату Рознімного Інструмента, а відтак і про шантаж з боку одного Злодійчука. Отже, ми прибули сюди, щоб набрати Води Бажань.

— Шукай яскравіші ділянки Океану, — додав Алеж-Одуд. — Це — Вода Бажань; скористайся нею як слід, і твої бажання збудуться.

— Не буде потрібно нікого з Гуп-Сіті, — продовжував Якщоб. — Твоє Бажання збувається, ти віддаєш Рознімний Інструмент і повертаєшся у люлю, а казочці кінець. Згода?

— Ну гаразд, — погодився Гарун з дещицею сумніву, і варто зауважити, жалю, бо дуже сподівався побачити Гуп-Сіті й дізнатися більше про загадковий Процес, Надто Складний для Пояснення.

— Супер, — вигукнув Якщоб з полегшенням. — Так тримати, молодчина, правильно вирішив. А тепер швиденько! До Води Бажань!

Алеж обережно підплив до осяйної ділянки, на яку нетерпляче показував Якщоб, і зупинився. Вода випромінювала настільки сліпуче світло, що Гаруніві довелося відвести погляд. Тим часом Якщоб-Джин Води дістав з розшитої золотом жилетки маленьку гранчасту кришталеву пляшечку з маленькою золотою кришечкою. Швидко відкрутив кришку, зачерпнув пляшечкою осяйної води (яка світилася золотом) і, закрутивши кришечку, віддав пляшечку Гаруніві.

— На старт, увага, марш! — вигукнув він. — Ось що ти маєш зробити.

Таємниця Води Бажань полягала в тому, що чим сильніше бажаєш, тим краще вона діє.

— Усе залежить від тебе, — сказав Якщоб. — Будь розумником, зроби все як слід, постався до цього серйозно, і тоді Вода Бажань поставиться до тебе також серйозно. А тоді — бінго! Твоє найзаповітніше бажання збудеться.

Гарун сидів верхи на Алежі-Одуді й розглядав пляшечку в руці. Досить одного ковтка, і він поверне татові втрачений Дар Базікати!

— Ось так! — вигукнув він відважно і, відкрутивши кришку, зробив величенький ковток.

Його оповило золоте марево, воно наповнило усе його єство; все, геть усе довкруг завмерло, неначе весь космос чекав на його накази. Він почав збиратися з думками...

Проте не міг. Якщо зосереджувався на втраченому батьком умінні розповідати казки і його відмові від

Оповідної Води, то виринав образ мами, й тоді він починав бажати її повернення й хотів, щоб усе було так, як було раніше... А тоді знову повертався образ тата, який просив: зроби це, хлопче, для мене, зроби цю дрібницю. Відтак знову бачив маму і вже не знав, що й думати, що побажати, аж поки не почувся різкий звук, ніби лопнула тисяча й одна скрипкова струна, золоте марево зникло, і він знову був біля Якщоба й Одуда на поверхні Моря Оповідок.

— Одинадцять хвилин, — промовив Джин Води зневажливо. — Одинадцять хвилин, і його увага розсіюється, себто його увазі — гап-лик.

Гаруна переповнив сором, він похнюпив голову.

Але ж, але ж, але ж цього не може бути, — промовив Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Бажання — річ складна, і ти про це достоту знаєш. Ти, пане Джин Води, тривожишся через свою помилку, тому що зараз ми мусимо вирушити до Гуп-Сіті, а там тобі перепаде на горіхи, і тепер ти зганяєш роздратування на хлопцеві. Негайно припини! Годі тобі, або ж я розсерджуся.

(«Направду, це найчутливіша, навіть легко збудлива машина, — думалося Гарунові, незважаючи на всі його нещастя. — Адже вважалося, що машини мають бути ультрараціональними, а ця птаха виявилася напрочуд чутливою».)

Якщоб зауважив рум'янець приниження на Гаруновому обличчі й дещо пом'якшив свій тон.

— Авжеж, до Гуп-Сіті, — погодився він. — Хіба би ти захотів віддати Рознімний Інструмент і поставити на цьому крапку.

Гарун сумно захитав головою.

— Але ж, але ж, але ж ти просто прискіпуєшся до хлопця, — дорікав Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Будь ласка, зміни пісеньку! Приступаємо до веселіших справ. Дай хлопцеві випити щасливу казку.

— Ні, більше не питиму, — промовив тихо Гарун.
— Ви хочете, щоб знову нічого не вийшло?

* * *

Якщоб-Джин Води розповів Гарунові про Океан Оповідних Потоків, і на Гаруна, пригніченого безнадією й невдачами, почали діяти чари Океану. Він поглянув у воду й побачив там тисячу тисяч і ще один потік, кожен з яких мав свою окрему барву, й, переплітаючись один з одним, вони утворювали текучий гобелен неймовірної складності й краси. Якщоб пояснив, що це — Оповідні Потоки, а кожне кольорове пасмо — це окрема оповідь. У різних частинах Океану були різні оповіді, а оскільки всі розказані оповіді, а також ті, що перебували у процесі творення, містилися саме в Океані Оповідних Потоків, то Океан Оповідних Потоків був, по суті, найбільшою бібліотекою всесвіту. Оповіді були в рідкому стані, тому зберігали здатність змінюватися, ставати новими версіями, поєднуватися з іншими оповідями і ставати новими оповідями; Океан Оповідних Потоків, на відміну від бібліотеки книг, був чимось значно більшим, ніж простим сховищем казок. Він був живим організмом.

— Якщо діяти обережно-обережно і достатньо вправно, то в Океан можна занурити чашку, — пояснив Якщоб Гарунові. — Ось таку, — і він вийняв з другої кишені жилетки маленьку жовту чашечку. — Нею можна зачерпнути воду тільки з одного чистого Оповідного Потоків. Ось так, — саме це він і зробив, — а тоді можна запропонувати цю воду засмученому хлопцеві, й чари води поліпшать йому настрій. Давай же, перехили одну! Випий хоч трішки! Зроби собі послугу! — заохочував Якщоб. — Відчуття найбільшого героя гарантовано.

Гарун, не промовивши й слова, узяв золоту чашечку й випив.

Виявилось, що він стоїть по-середині величезної шахівниці. На кожному чорному квадраті — якесь чудовисько: двоязика гадюка, леви з трьома рядами зубів, чотириголові собаки й п'ятиголові демони-королі тощо. На все він, так би мовити, дивився очима юного героя оповіді. Він наче був на пасажирському місці в автомобілі й лишень спостерігав, як юний герой раз по раз розправлявся з якимось чудовиськом і просувався до кам'яної вежі в кінці шахівниці. На вершині вежі було (ну що ж ще могло там бути!) невелике вікно, з якого дивилася (ну хто б ще інший!) юна принцеса-полонянка. Гарун потрапив, хоч він не здогадувався про це, до Оповіді про Порятуюнок принцеси номер S/1001/ZHT/420/41(r)xi; а оскільки принцеса з цієї оповіді нещодавно підстригла волосся, а отже, не мала довгих кучерів (на відміну від Оповіді про порятуюнок принцеси G/1001/RIM/777/M(w)i, відомої широкому загалу як «Рапунцел»), від Гаруна як героя вимагалось вилізти по прямовисній вежі, чіпляючись голими руками та ногами за тріщини між каменями.

Він уже доліз до половини вежі, коли помітив, що тильна сторона його долоні починає мінятися, вкриваючись волоссям й втрачаючи звичний вигляд. Тоді руки під його сорочкою стали також волосатими й незвичайно довгими, а суглоби почали появлятися в геть несподіваних місцях. Він поглянув униз і побачив, що те саме відбувається з його ногами. Коли з його боків почали виростати нові руки й ноги, Гарун збагнув, що перетворюється на одного з чудовиськ, яких він убивав; принцеса ж слабким голосом лишень вигукнула:

— О мій коханий, ти перетворився на великого павука.

Як павук, він швидко дістався вершини вежі і вже тримався за вікно, а принцеса вихопила вели-

кий кухонний ніж і почала різати ним його кінцівки, раз за разом вигукуючи:

— Іди геть, павуче, іди додому.

Він відчув, що йому дедалі важче триматися за каміння вежі; тут вона зуміла проштрикнути ножем найближчу до неї його праву руку, і він упав.

* * *

— Прокидайся, візьми себе в руки, отямся, — почув він схвильовані Якщобові слова. Гарун розплющив очі й побачив, що лежить горілиць на спині Алежа-Одуда. Якщоб сидів біля Гаруна, стривожено і досить розчаровано поглядав на нього, оскільки Гарунові й надалі вдавалося міцно стискати Рознімний Інструмент.

— Що трапилося? — запитав Якщоб. — Ти ж бо врятував принцесу і пішов з нею назустріч призахідному сонцю. Еге ж? А тоді звідки ці стогони й бурчання, ці судоми й метання? Тобі не сподобалася Оповідь про порятунок принцеси?

Коли Гарун розповів, що з ним трапилося, Якщоб з Алежем одразу посерйознішали.

— Не можу повірити, — нарешті промовив Алеж. — Про таке вперше чую, нічого схожого не чував, ніколи в житті не бачив.

— Я радий таке почути, — промовив Гарун. — Мені вже подумалося, що ви просто не мали кращого способу мене розвеселити.

— Це забруднення, — похмуро сказав Джин Води. — Хіба не ясно? Щось чи хтось забруднює Океан. Бруд потрапляє в оповіді, й усе там іде не так. Одуде, мене тут довго не було. Якщо ми маємо таке забруднення на Крайній Півночі, то стан справ у Гуп-Сіті — критичний. Швидше, швидше! Повний уперед! Це може бути війна.

— Війна з ким? — запитав Гарун.

Алеж і Якщоб затремтіли, наче від страху.

— З країною Чуп, що з Темного Боку Кагані, — відповів Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Як на мене, це справа рук вождя чупвалів Культмайстра Безабана.

— Хто він такий? — стривожився Гарун і вже пошкодував, що не залишився на павичевому ліжку, а вплутався в цю історію з Джином Води й Рознімним Інструментом, з цим механічним Одудом, що говорить, не роззявляючи дзьоба, а також з цими оповідними океанами в небі.

— Його звати, — прошепотів Джин Води, і на якусь мить, коли він промовляв останні слова, небо спохмурніло, — Хаттам-Шуд.

Десь далеко на горизонті вдарила двома стрілами блискавка. Кров у Гарунових жилах захолола.

Розділ V ПРО ГУПІЗУРЯН І ЧУПВАЛІВ

Гарун не забув, що казав йому тато про Хаттам-Шуда. «Надто вже багато небилиць справджуються», — подумав він. Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба, одразу ж і відповів на це:

— Наш Кагані був би дуже дивним Оповідним Місяцем, якби на ньому не збувалися оповіді.

Гарунові довелося погодитися зі слухністю такого зауваження.

Вони чимдуж помчали одразу на південь, до Гуп-Сіті. Одуд вирішив залишатися на воді й, бризкаючи водою навсібіч розсікав Оповідні Потоки, наче швидкісний катер.

— А хіба ти не змішуєш оповіді? — запитав Гарун. — Стільки круговерті! Все ж бо змішується.

— Жодних проблем! — вигукнув Алеж-Одуд. — Кожній вартій уваги оповіді не зашкодить така хитавиця! Ва-рум.

Відмовившись від явно непродуктивного напрямку розмови, Гарун перейшов до важливіших для нього речей:

— Чи не могли б ви розповісти трохи більше про цього Хаттам-Шуда? — попросив він і дуже здивувався, коли Якщоб відповів майже так само, як відповідав Рашид Халіфа.

— Це — Найбільший Ворог усіх Оповідей, навіть самої Мови. Це — Принц Мовчанки й Ворог Мовлення. Принаймні, — і тут пишномовність Джина Води перейшла у звичайні слова, — так про нього кажуть. Коли заходить мова про країну Чуп і її народ чупвалів, то це передовсім лишень чутки й плітки, бо відтоді як хтось із нас переходив Смугу Сутінок і ступав на територію Вічної Ночі, встигло народитися не одне покоління.

— Перепрошую, — втрутився Гарун, — мені потрібна допомога з географії.

— Еге, — хмикнув Алеж-Одуд. — Боюся, ти був не найкращим учнем.

— Це — цілком нелогічно, — заперечив Гарун, — Ти ж бо сам вихвалявся, як Швидкість ховає ваш Місяць від людей на Землі. Тому дуже нерозумно очікувати від нас глибоких знань з тутешньої топографії та про найважливіші статті експортних поставок і такого іншого.

Однак Алежеве око й далі собі виблискувало. «Справді, з машинами спілкуватися надзвичайно складно, — подумав Гарун. — З їхнього незворушного вигляду ніколи не втямиш, говорять вони всерйоз чи жартома».

— Дякуючи генію Яйцеголових з Будинку ПНСП, — почав Алеж, змиловившись над Гаруном, — обер-

тання Кагані — під контролем. Тому країна Гуп купається в Безкінечному Сонячному Промінні, а от над країною Чуп — завжди північ. Дві країни розділяє Смуга Сутінків, на якій гупізириани під командуванням свого Верховного Контролера вже давним-давно спорудили нездоланий (і також невидимий) Мур. Його назвали Муром Торохтія на честь нашого короля, який, зрозуміло, ніякого стосунку до будівництва не мав.

— Постривай-но, — Гарун наморщив чоло. — Якщо Кагані обертається навколо Землі, навіть якщо він обертається дуже швидко, то час від часу Земля мусить опинитися між Місяцем Кагані й Сонцем. Тоді неможливо, щоб на одній частині був завжди день. Знову якась нісенітниця.

— Авжеж, нісенітниця, — відповів Алеж-Одуд. — Якщо маєш якісь заперечення, то звертайся, будь ласка, до Моржа. А тепер даруй, мушу слідкувати за дорогою. Починається інтенсивний рух.

* * *

Гарунові хотілося багато про що запитати: чому чупвали живуть у Постійні Темряві? Чи в них не надто холодно через те, що не світить сонце? І що то за Безабан чи ж то пак Культмайстер? Однак вони наближалися, мабуть, до Гуп-Сіті, бо у воді навколо них і в небі над ними дедалі частіше з'являлися механічні птахи настільки ж фантастичні, як Алеж-Одуд: птахи з головами змії і хвостами павичів, летючі риби, собаки-птахи. На спинах птахів сиділи Джини Води з бакенбардами розмаїтих кольорів, усі мали на голові тюрбани, вишиті жилетки та схожі на баклажани шаровари, до того ж усі вони були схожими на Якщоба, тому, на думку Гаруна, дуже добре, що колір їхніх бакенбардів був достатньо відмінний, аби відрізнити одного Джина Води від іншого.

— Сталося щось дуже серйозне, — пояснював Якщоб. — Усім службовцям наказано повернутися на базу. От якби я мав свій Рознімний Інструмент, — додав він з докором, — то також би одержав наказ, а Злодійчукові годі дізнатися, де вмонтовано найсучасніший приймач.

— На щастя, — відповів Гарун з не меншим докором, — усе склалося не найгіршим чином, бо ж я міг серйозно отруїтися вашою брудною казкою. Якщо хтось і постраждав, то це — я.

Якщоб не зважав на сказане. А тим часом Гаруну увагу привернула велика пляма, що скидалася на надзвичайно товсті й цупкі водорості чи якийсь овоч, який мчав поряд з ними, нітрохи не відстаючи від Алежа-Одуда, і при цьому, вочевидь, не докладав великих зусиль, хоча й дуже тривожно махав своїми овочевими щупальцями в повітрі. У центрі рухливої овочевої плями була ніколи не бачена Гаруном бузкова квітка з товстими м'ясистими листками.

— Що це? — запитав Гарун, показуючи пальцем на пляму, хоч і знав, що так робити не гарно.

— Плавучий Городник, хто ж бо ще, — промовив Алез-Одуд, не роззявляючи дзьоба. Але Гарун не зрозумів.

— Ти хотів сказати, Плавучий Город, — поправив Гарун.

— Ну так, ти більше знаєш, — пирхнув птах.

У цю мить швидкісна рослина буквально виринула з води й почала звиватися й крутитися, аж поки не набрала форми людини з квіткою бузкового кольору на «голові» там, де мав би бути рот, а жмут водоростей утворив щось схоже на солом'яний капелюх. «Ну що ж, здається, це все ж таки Плавучий Городник», — подумав Гарун.

Плавучий Городник легко біг поверхнею води й не збирався тонути.

— А як він може потонути? — зауважив Алеж-Одуд. — У такому разі він мав би бути Тонучий Городник. Як бачиш, він пливе, він біжить, він іде, він стрибає. Жодних проблем.

Якщоб гукнув Городника, і той одразу кивнув головою, таким чином привітавшись.

— Везете чужого. Дуже дивно. Проте. Це ваша справа, — промовив він. Голос мав м'який, як квіткові пелюстки (говорив він бузковими губами), але був небагатослівний.

— Мені здавалося, що всі гупізірянни — страшні балакуни, — прошепотів Гарун до Якщоба. — А цей Городник — малослівний.

— Він балакучий, — заперечив Якщоб. — Ну, як на Городника.

— Як ся маєте? — гукнув Гарун до Городника, подумавши, що саме йому, чужинцеві, слід почати бесіду.

— Ти хто? — коротко, але м'яко запитав Городник, не уповільнюючи ходи. Гарун назвав своє ім'я, і Городник знову ввічливо кивнув.

— Малі, — сказав він, — Плавучий Городник Першого Класу.

— Перепрошую, — якнайлюбезніше промовив Гарун, — а що робить Плавучий Городник?

— Загальне обслуговування, — відповів Малі. — Розплутаю заплутані Оповідні Потоки. Також розв'язую вузли. Прополою. Коротше кажучи: городництво.

— Уяви собі, що Океан — це голова з волоссям, — пояснював Алеж-Одуд. — Уяви, що вона переповнена Оповідними Потоками так само, як густа грива — м'якими пасмами волосся. Що довше і густіше волосся, то більше в ньому ковтунів. Плаваючі Городники — це своєрідні перукарі Моря Оповідок. Причісують, чистять, миють, укладають. Тепер уторопав?

Тут Якщоб запитав Малі:

— Що чути про забруднення? Коли воно почалося? Наскільки серйозне?

Малі відповідав на кожне запитання по черзі.

— Забруднення — смертельне. Природна — невідома. Почалося недавно, але поширюється дуже швидко. Наскільки сильне? Дуже сильне. Деякі оповіді доведеться чистити роками.

— Які, наприклад? — поцікавився Гарун.

— Деякі популярні романи перетворилися на довгі переліки речей, які потрібно купити в крамницях. Також дитячі казки. Наприклад, помічено спалах анекдотів про балакучий вертоліт.

Тут Малі замовк, і вони чимдуж помчали до Гуп-Сіті. Кілька хвилин потому до Гаруна долинули нові голоси. Це був ніби хор з багатьох унісонних голосів, сповнених якогось шумування й булькання. Нарешті Гарун здогадався, що вони долинають з-під поверхні Океану. Він глянув у товщу води й біля самого Оуду побачив два страхітливі морські чудовиська, які пливли так близько до поверхні, що майже ковзали по хвилі, збуреній швидким Алежем.

З огляду на їхні трикутні обриси та райдужне забарвлення Гарун дійшов висновку, що вони — якийсь вид Риби-Ангела, хоч і мали розміри велетенських акул з десятками ротів по всьому тілу. Роти безперервно працювали: втягували Оповідні Потоки й знову їх випускали назовні, перепочиваючи лишень для того, щоб сказати кілька слів. Коли ж вони починали говорити, зауважив Гарун, то кожен рот мав свій голос, але всі роти на кожній рибі вимовляли слова одночасно.

— Швидко! Хутко! Не спізниться! — булькотіла перша риба.

— Вода хвора! Не баріться! — продовжила друга.

Алеж-Оуд знову був люб'язний і одразу пояснив Гарунові:

— Це Багатопащеві Риби, — сказав птах. — Їх так назвали, бо вони, як ти уже встиг переконатися, мають багато пащ, себто ротів.

«Отже, — розмірковував Гарун з великим подивом, — таки існують Багатопащеві Риби, про яких розповідав Пихатий Алежбо. А тато сказав би, що я, пройшовши довгий шлях, переконався, що Багатопащеві Риби можуть також бути Рибамі-Ангелами».

— Багатопащеві риби живуть парами, — додав Алеж, не роззявляючи дзьоба. — Протягом усього життя вони залишаються вірними партнерові. І на підтвердження досконалости свого союзу вони завжди розмовляють в риму.

Обидві особини Багатопащевих Риб видалися Гаруніві нездоровими. Їхні численні роти дуже часто шипіли й кашляли, а очі від запалення були червоними.

— Я не великий знавець у цих справах, — звернувся Гарун до них, — але як ви почуваетесь, ви, часом, не хворі?

Відповідь не забарилася, розділена булькотливим кашлем на окремі частини:

— Смак поганий! Бруд усюди!

— Дуже сильно ниють груди!

— Я є Бага! А це — Гупі!

— Ми заслабли! Вдвох, укупі!

— Очі жовті! Горло хворе!

— Більше слів, коли здорові.

— Як ти уже здогадався, всі гупізір'яни люблять поговорити, — зауважив Якщоб. — Мовчанка вважається нечемністю. Багатопащеві Риби у такий спосіб попрохали у тебе вибачення.

— Здається, вони сказали досить багато, — відповів Гарун.

— Зазвичай, кожен рот каже щось інше, — пояснював Якщоб. — Тоді вони справді багато говорять. А це для них майже мовчанка.

— Тоді ж бо як для Плавучого Городника кілька коротких речень вважається балакучістю, — зітхнув Гарун. — Я щось не збагну, що у вас тут коїться. Між іншим, а чим займаються ці риби?

Якщоб пояснив, що Багатопащевим Риbam найбільше б підійшла назва «голодні читачі».

— Коли риба голодна, то геть усіма ротами ковтає усі оповіді поспіль, і в її череві стається диво: частинка однієї оповіді приєднується до думки з іншої оповіді, а тоді — гопля! — вони випльовують уже не старі, а нові оповіді. Але ніщо не виникає з нічого, Злодійчуку; кожна оповідь звідкись береться; нові оповіді народжуються зі старих, новими стають вони завдяки новим поєднанням. Тепер, сподіваюся, тобі ясно, що наші Багатопащеві Риби у своїх травних системах створюють нові оповіді. Лишень подумай, наскільки зле їм тепер має бути! Адже через їхні нутрощі проходять усі забруднені казки: вперед — назад, вгору — вниз, збоку — вбік, тому вже й не дивує зелений відтінок їхніх зябер.

Багатопащеві Риби ще раз виринули, аби проговорити ще один хрипкуватий куплет:

— Так погано ще не було!

— В Старій Зоні повно бруду.

Почувши таке, Джин Води ляснув себе долонею по лобі й мало не збив тюрбан.

— Що, що? — допитувався Гарун, а Якщоб, тепер навіть ще більше замислений, невдоволено пояснював, що Стара Зона, а вона розташована в південному полярному поясі Кагані, — це територія, якою вже майже ніхто не цікавився. Нема попиту на тамтешні давні оповіді.

— Ти ж бо знаєш, якими є люди, вони завжди хочуть чогось нового. Давні казки — не в моді.

Отже, Стара Зона майже нікому не потрібна; однак вважається, що всі Оповідні Потоки беруть

початок з єдиного Оповідного Джерела, що б'є, згідно з легендою, неподалік Південного Полюса Місяця.

— Якщо забруднилося Джерело, то що станеться з Океаном, що станеться з усіма нами? — майже заголосив Якщоб. — Ми надто довго ні на що не зважали, а тепер настав час розплати.

— Тримайтеся за капелюхи, — перебив Алеж-Одуд. — Тисну на гальма. Он уже Гуп-Сіті. За рекордно короткий час! Ва-ва-ва-рум! Жодних проблем.

«Я просто вражений, як легко до всього звикаєш і, до того ж, як швидко, — розмірковував Гарун. — Новий світ, нові друзі; не встиг я прибути, як мене нічим уже не здивуєш».

* * *

Гуп-Сіті просто вирувало. Водні магістралі, що перетинали місто в усіх напрямках (столиця країни Гуп була споруджена на Архіпелазі з тисячі й одного невеликого острова неподалік Материка), тепер аж кишили всілякими суднами, переповненими дуже різними гупізирянками з неодмінним виразом тривоги на обличчях. Алеж-Одуд з Малі, з одного боку, й Гупі й Бага, з іншого, просувалися (тепер значно повільніше) крізь цю плавучу юрму до Лагуни, зрештою, як і всі інші.

Лагуна, чудове різнобарвне плесо, простяглася між Архіпелагом, де більшість гупізирян облаштували собі домашні вогнища в прикрашених витонченою різьбою дерев'яних будівлях з гофрованими срібними й золотими дахами, та Материком, де розкинувся велетенський сад з терасами, що спускалися аж до самої води. В Саду Задоволень були величні водограї, намети розваг і старезні розлогі дерева, а неподалік стояло трійко найважливіших будівель країни Гуп, що мали вигляд трійки велетенських покритих цукровою глазур'ю тортів: Будинок Коро-

ля Торохтія з величним балконом, що виходив у Сад; праворуч від нього — Парламент країни Гуп, відомий як Говорильня, оскільки через балакучість гупізирян обговорення в ньому могло тривати днями, місяцями або іноді навіть роками, а ліворуч — височенна вежа Будинку ПНСП — споруда, з якої безперервно долинали шум і брязкання тисячі й одної Машин, Надто Складних для Опису, що контролювали Процес, Надто Складний для Пояснення.

Алеж-Одуд підвіз Якщоба й Гаруна до сходів на берег. Хлопець і Джин Води зійшли на сушу й приєдналися до натовпу, що збирався в Саду Втіх, а ті гупізиряни, що надавали перевагу воді (Плавучі Городники, Багатопащеві Риби, механічні птахи), залишилися в Лагуні. В Саду Втіх Гарун помітив велику кількість незвичайно худих гупізирян, одягнених у прямокутний, всіяний усілякими написами одяг.

— Це — пояснив йому Якщоб, — славні Сторінки країни Гуп, себто військові. Зазвичай армії складаються з полків, рот і такого іншого, а наші Сторінки утворюють Розділи й Томи. На чолі кожного Тому стоїть Титул, а найвище — завідувач Бібліотеки, лідер нашої армії, себто сам генерал Фоліант.

«Найвище», себто на балконі Палацу країни Гуп, саме збиралися всі міські достойники. Серед них виділявся генерал Фоліант, чоловік уже в літах, з обвітраним обличчям, у прямокутному однострої, пошитому з тисненої золотом шкіри тонкої вичинки, в яку переплітали старовинні дуже цінні книги, котрі якось уже довелося Гарунові бачити. Був також і Спікер (себто голова) Говорильні, гладкий чолов'яга, який навіть зараз безугавно говорив зі своїми колегами на балконі, а ще тендітний сивочолий пан із золотим вінцем на голові й трагічним поглядом. Скоріше всього, це й був сам король Торохтій. Стояли на балконі ще двійко людей, але Гарун не міг здогадатися,

хто вони. Був там також юний і наразі надзвичайно стурбований хлопець зі швидким але, як видалося Гарунові, дещо пришелепуватим поглядом («Принц Боло, наречений єдиної дитини короля Торохтія, себто його доньки Принцеси Бачет», — прошепотів Гарунові Якщоб), і нарешті особа з лисою, блискучою і гладкою головою і надто невиразними вусами, що здалеку скидалися на невелику здохлу мишу.

— Він мені нагадує Пихатого Алежбо, — прошепотів Гарун Якщобові. — Але ж ви його не знаєте. Хто він такий?

Хоч Гарун і говорив пошепки, його запитання почуло немало люду в переповненому Саду Втіх. Усі з подивом оберталися, щоб поглянути на незнайомця, аж настільки необізнаного (до того ж, його нічна сорочка такою ж мірою була незвичайною), а Гарун зауважив, що в натовпі було багато чоловіків і жінок, які так само як і чоловік на балконі мали гладкі, блискучі й геть безволосі голови. Всі ці люди, вдягнені в білі халати лабораторних техніків, були, однозначно, Яйцеголовими з Будинку ПНСП, тими геніями, які управляли Машинами, Надто Складними для Опису (МНСО), які, своєю чергою, уможливлювали Процес, Надто Складний для Пояснення.

— Ви... — почав було Гарун, однак Яйцеголові його перебили, оскільки надзвичайно швидко все схоплювали.

— Ми — Яйцеголові, — закивали вони головами, а тоді з виразами облич «ми не можемо повірити, що ти цього не знаєш» показали на лисніючого чолов'ягу на великому балконі й сказали: — А він — Морж.

— Він — Морж? — не зміг приховати подиву Гарун. — Але ж він не схожий на моржа! Чому ви його так називаєте?

— Через його густі, розкішні вуса, — відповів один із Яйцеголових, а другий із захватом додав. —

Тільки поглянь на них! Хіба вони не пречудові? Такі пишні! Такі шовковисто гладенькі!

— Але ж... — почав було Гарун, однак після відчутного штурхана під ребра Якщобовим ліктем осікся. «Видно, досить бути безволосим, як ці Яйцеголові, — подумав він про себе, — і жалюгідна здохла миша на верхній губі Моржа видасться чимось небачено пречудовим».

Король Торохтій підняв руку — юрма стихла. (Незвичне явище в Гуп-Сіті.)

Король спробував заговорити, однак, не знайшовши потрібних слів, похитав скрушно головою й зробив крок назад. А от принц Боло вибухнув палкою промовою.

— Вони схопили її, — вигукнув Боло своїм різким, однак трохи пришелепуватим голосом. — Мою Бачет, мою принцесу. Посіпаки Культмайстра викрали її кілька годин тому. Виродки, перевертні, боягузи, собаки! Боже праведний, вони за це заплатять!

Підхопив тему генерал Фоліант.

— Справи кепські, хай йому грець! Поки що її місцезнаходження нам невідоме, скоріше всього, вони хочуть ув'язнити її в Цитаделі Чуп, у Крижаному Замку Хатгам-Шуда, що в Чуп-Сіті, себто в самому центрі Вічної Ночі. Складне становище! Справи кепські! А тьху йому!

— Ми вже надіслали офіційні ноти Культмайстру Хатгам-Шуду, — продовжував спікер Говорильні. — В нотах ідеться і про підле отруєння Океану Оповідних Потоків, і про викрадення принцеси Бачет. Ми рішуче вимагали припинити забруднення вод і повернути вкрадену леді впродовж семи годин. Жодну із вимог не було виконано. Тому змушений поінформувати вас, що на цей момент ми, країна Гуп, перебуваємо у стані війни з країною Чуп.

— Це справа життя і смерти, — звернувся до юрби Морж. — Якщо не вжити належних заходів і не дістатися до кореня проблеми, то отрута, що поширюється дуже швидко, знищить увесь Океан.

— Рятуймо Океан! — заревіла юрба.

— Рятуймо Бачет! — закричав принц Боло й на хвилю-другу спантеличив юрбу, а тоді всі добродушно змінили гасло.

— За Бачет і за Океан! — скандувала юрба, а принц Поло трохи повеселів.

Якщоб-Джин Води набрав надзвичайно люб'язного виразу обличчя.

— Ну що, юний Злодійчуку, війна ... — промовив він з насмішкуватим жалем. — А це означає, що ніхто з Будинку ПНСП на тебе часу не гаятиме. Тому віддавай Рознімний Інструмент, а я відправляю тебе додому задурно, цілком безплатно! Як тобі таке? Справедливо, як гадаєш?

Гарун щосили стиснув Рознімач і з пересердя закусив верхню губу.

— Нема Моржа — нема Рознімного Інструмента. Ось так.

Якщоб сприйняв це по-філософському.

— На, з'їж шоколадку, — промовив він і, сягнувши рукою в одну із численних кишень жилетки, дістав величеньку плитку улюбленого шоколаду Гаруна. Позаяк Гарун уже довший час нічого не їв, то з вдячністю узяв її.

— Я й не знав, що ви їх виробляєте тут, на Кагані, — промовив він.

— А ми їх і не виробляємо, — відповів Якщоб. — На Кагані виробляють тільки найнеобхідніші продукти харчування. А за ласощами й шкідливими надмірностями мусимо їздити на Землю.

— Так ось звідки з'являються ці Невпізнані Літаючі Об'єкти. — Гарун здавався ошелешеним. — Їм треба одного — ласощів.

Аж тут на балконі запанувало якесь сум'яття. Принц Боло і генерал Фоліант на мить зайшли в приміщення, відтак повернулися й оголосили, що гупзірянський патруль на прикордонні зі Смугою Сутінків, сподіваючись здобути інформацію про місцезнаходження принцеси Бачет, заарештував чужинця (дуже підозрілу особу), який не міг достатньо чітко пояснити, хто він такий і з якою метою він там перебував.

— Я першим допитаю шпигуна, особисто! — вигукнув Боло, і хоч генералові Фоліанту така ідея була вочевидь не до шмиги, він все ж таки не заперечував. Четверо Сторінок вивели на балкон чоловіка в довгій блакитній нічній сорочці із зв'язаними за спиною руками й мішком на голові.

Коли зняли мішок, Гарунова нижня щелепа відвисла, а шоколадка випала з руки.

Чоловік, що стояв і тремтів на палацовому балконі між принцом Боло й генералом Фоліантом, був Гарунів тато — казкар Рашид Халіфа, нещасний Шах-Казна-Що.

Розділ VI ШПИГУНСЬКА ІСТОРІЯ

Після повідомлення про «шпигуна-землянина» Садам Утіх прокотився гомін жаху; коли ж бо «шпигун» відрекомендувався «простим казкарем і давнім клієнтом вашої служби з підведення Оповідної Води», то загальному обуренню не було меж. І Гарун рішуче спробував протиснутися крізь юрбу. Безліч очей підозріло зиркали на ще одного Землянина, також у нічній сорочці, який, протискуючись крізь юрбу, штовхався й мав дуже схвильований вигляд. Гарун пробирався сьомою терасою Саду Втіх, прямуючи до

палацового балкона, і скрізь чув невдоволене бормотіння гупізірян: «Наш клієнт! І як тільки він міг нас зрадити й перейти на бік чупвалів? А сердешна принцеса Бачет, що вона комусь лихого заподіяла? Ну, співала, правда, кепсько, що й перетинки у вухах могли полопати. І вродливою її не назвеш. То й що? Ну не можна вірити тим землянам, і квит». Гарун, з кожною хвилиною стаючи сердитішим, ще наполегливніше протискався через юрбу. На п'яти йому наступав Якщоб-Джин Води, кажучи:

— Зажди, хто терпен, той спасен. Ніщо ж бо не горить?

Однак Гаруна нелегко було зупинити.

— А що гупізіряни роблять зі шпигунами? — роздратовано крикнув він Якщобу. — Ви ж не вириваєте у них нігтів, один за одним, аж до цілковитого зізнання? Ви ж бо не вбиваєте їх повільно й болісно, і швидко не вбиваєте — мільйоном вольтів на електричному стільці?

Джин Води (як і всі гупізіряни, що почули таке) мав нажаханий й ображений вираз обличчя.

— Звідки така кровожерливість? — вигукнув Якщоб. — Дурниці, та й годі, ніколи такого не чув.

— А що ж тоді? — допитувався Гарун.

— Не знаю, — дихав Якщоб важко, намагаючись не відставати від цілеспрямованого хлопця. — Раніше у нас не було шпигунів. Можливо, дамо йому доброго прочухана. Або ж поставимо в куток. Або ж змусимо тисячу й один раз написати «Я більше не шпигуватиму». Ні, це вже занадто суворе покарання.

Гарун не відповів, бо вони дісталися до самісінького палацового балкона. І він на весь голос закричав:

— Тату! Що ти тут робиш?

Кожен гупізірянин з подивом витріщився на нього, а Рашид Халіфа (який усе ще тремтів від холоду) був не менш спантелечений.

— О Господи праведний, — промовив він, несхвально хитаючи головою. — Юний Гаруне, ніколи не знаєш, чого від тебе чекати.

— Він не шпигун, — крикнув Гарун. — Він — мій тато. Він утратив Дар Базікати.

— Так, таки так, — промовив Рашид понуро, клацаючи від холоду зубами. — А ти давай, говори побільше, всьому світові розкажи про це.

* * *

Принц Боло наказав одній зі Сторінок відвести Гаруна та Якщоба до королівських покоїв усередині палацу. Сторінка, на вигляд не старша від Гаруна, відрекомендувала себе як «Лепетун», що виявилось дуже поширеним як дівчачим («Лепетуха»), так і хлопчачим іменем серед гупізірян. Лепетун мав на собі прямокутну туніку, на якій Гарун прочитав текст оповіді під назвою «Боло й Золоте Руно». «Дивно, — подумав він собі, — а мені дотепер здавалося, що героєм тієї оповіді був хтось інший».

Коли вони крокували заплутаними коридорами королівського палацу, Гарун зауважив, що багато Сторінок були одягнені у дещо знайомі оповіді. На одній із сторінок була казка «Боло і Чарівна Лампа», на іншій — «Боло і Сорок Розбійників». Також була Сторінка з казкою «Боло-мореплавець», «Боло і Джульета» та «Боло у Країні Чудес». Гаруна це дуже бентежило, й він запитав Лепетуна про тексти на одностроях, на що одержав відповідь:

— Це не найкращий час для дискусій про моду. Достойники країни Гуп збираються допитати твого батька й тебе, а ти свої правиш.

Однак Гарунові здалося, що запитання все ж таки зачепило Лепетуна, бо він аж залився рум'янцем. «Ну що ж, усьому свій час», — сказав собі Гарун.

У Тронній Залі Палацу казкар Рашид саме розповідав принцу Боло, генералові Фоліантові, спікеру й Моржу, як він потрапив у їхню країну. (А от король Торохтій покинув їх, оскільки нездужав через надто велику тривогу за долю Бачет.) Рашид був загорнутий у ковдру, а ноги опустив у цебрик з гарячою водою.

— Вам цікаво знати, як я потрапив до Гуп-Сіті, — промовив він, сьорбаючи з миски юшку. — За допомогою певних дієтичних вправ.

Гарун дивився недовірливо, проте решта присутніх слухали уважно.

— Мені часто докучає безсоння, — продовжував Рашид. — І от я довідався, що приготовлені належним чином деякі продукти харчування викликають а) сон і б) відносять того, хто спить, до місця, куди він забігає. Цей процес ще називають Вознесінням. А людина з певними навиками може прокинутися в місці, куди вона прилинула уві сні, себто прокинутися серед сну. Мені захотілося до Гуп-Сіті, проте через невелику похибку в розрахунках я прокинувся у Смузі Сутінків у цій недоречній нічній сорочці й дуже змерз, і мушу зізнатися, що мало до смерти не змерз.

— А що це за харчові продукти? — зацікавлено запитав Морж.

Рашид уже достатньо оклигав, аби загадково підняти брови й відповісти:

— О, давайте я не розголошуватиму всіх своїх секретів. Це можуть, приміром, бути місячні ягоди, хвости комет, планетні кільця, що їх слід запити звичайним супом. До речі, ваша юшка дуже смачна, — змінив він тему розмови.

«Невже він вважає їх лохами, що вірять у такі дурниці, — подумав Гарун. — От зараз увірветься їм терпець, і вони заговорять з ним за «третім розрядом» — проведуть допит із застосуванням тортур». Насправді ж принц Боло лишень дещо пришелепу-

вато розреготався, ляснув Рашида Халіфу по спині, від чого в нього з рота аж юшка плюснула.

— Розумник і любитель пригод, — сказав він. — Чудово! Ну, друже, ти мені сподобався. — І з цими словами він ляснув себе по стегні.

«Які ж довірливі ці гупізириани, — розмірковував Гарун. — І добрі які. Якщоб міг легко відібрати свій Рознімний Інструмент, але не спробував цього зробити, навіть коли я був без тями. Засуджують справжнього шпигуна не більше як до однієї тисячі й одного рядка — значить, вони насправду миролюбні люди. А якщо почнеться війна? Тоді вони — безнадійні, пропадає сила...», і вже хотів було сказати «Хаттам-шуд», але вчасно обірвав хід своїх думок.

— Біля Смути Сутінок, — розповідав далі Рашид Халіфа, — я бачив погані речі, а чув ще гірші. Там чупвальське військо розбило табір. Чорні намети в якомусь фанатичному мовчанні. Чутки, буцімто країна Чуп перебуває під владою «Таїни Безабана», мають під собою ґрунт. Послідовники його Культу Мертвої Тиші, чи Німоти, на підтвердження своєї відданости присягаються у довічному мовчанні. Про це я дізнався, коли прокрався до самісіньких чупвальських наметів. Колись давно Культмайстер Хаттам-Шуд проповідував ненависть тільки до різних оповідок, фантазій і мрій, але тепер він став ще жорстокішим і з особливою ненавистю ставить-ся до геть усякого мовлення. В самому ж Чуп-Сіті позакривали всі школи, суди й театри, які не можуть працювати всупереч Законам про Тишу. Я також чув, що найзапекліші прихильники Таїни додумалися до такого безглуздя: товстою ниткою зашивають собі губи й повільно помирають від голоду й спраги, офіруючи собою в ім'я любови до Безабана...

— А хто чи що таке Безабан? — не витримав Гарун. — Усі ви, може, й знаєте, але мені ця назва ні про що не говорить.

— Безабан — це велетенський Ідол, — пояснював Рашид синові. — Колос, витесаний з чорної криги, а стоїть він у самому серці Хаттам-Шудової твердині в Цитаделі Чуп. Кажуть, що ідол не має язика, лишень страхітливо шкіриться, показуючи зуби завбільшки з будинки.

— Здається, ліпше було взагалі не питати про нього, — промовив Гарун.

— Похмурі Сутінки аж кишіли чупвальськими вояками, — продовжував Рашид. — Вони одягнені в довгі плащі, а з-під них жорстоко виблискують леза кинджалів. Панове, всі ви добре знаєте, що таке країна Чуп! Це — місце тіней, замкнених на колодки книжок, це — місце, де виривають язики, готують підлі змови і носять в персях отруту. То навіщо мені було крутитися коло того табору? Тому босоніж, аж синій від холоду, пішов я на далекий вогник на небосхилі. Так я натрапив на Торохтіїв Мур. Панове, він у поганому стані. Багато дір, через які дуже легко пролізти. Чупвали вже знають про це. Я бачив їх за Муром. Я на власні очі бачив, як вони викрадали Бачет!

— Та що ви кажете? — закричав Боло, скочивши на рівні ноги й ставши у грізну, але трохи пришелепувату позу. — Чому ви так довго про це мовчали? Та щоб я... Далі, говоріть далі, ради бога, говоріть далі! (Коли Боло вигукував, решта достойників дещо бентежилися й відводили погляд.)

— Я пробирався через зарослі глоду до Океану, — розповідав Рашид, — коли раптом підплив прикрашений сріблом і золотом човен-лебідь. У ньому була молода жінка з довгим-довгим волоссям і золотою діадемою. Співала вона, даруйте на слові, найогиднішим голосом, який я коли-небудь чув. До того ж її зуби, її ніс...

— Досить, обійдемося без подробиць, — перебив його спікер Говорильні. — То була Бачет.

— Бачет, Бачет, — застогнав Боло. — Чи почую я ще твій пречудовий голос, чи погляну я ще на твоє гоже личко?

— Що вона там робила? — поцікавився Морж. — Тамтешні місця — небезпечні.

Тут уже Якщоб-Джин Води прокашлявся:

— Панове, — промовив він. — Може, ви не в курсі справи, але молоді люди з країни Гуп інколи заходять у Смугу Сутінків, себто час від часу, себто досить часто. Живучи постійно на осонні, їм хочеться побачити зірки, Землю, побачити, як світить Інший Місяць. Зрозуміло, це нерозсудливо. Але вони думають, що там є Торохтіїв Мур, і він їх захищить. Темрява, панове, має свою привабливість: таємничість, дивність, романтичність...

— Романтичність? — вигукнув Принц Боло, оголюючи меч. Ах ти, смердючий Джине Води! Хочеш, аби я тебе рубонув? Як ти смієш припускати, що моя Бачет подалася туди... заради любовних утіх?

— Ні, ні, — перестрашено закричав Якщоб. — Тисячу вибачень, беру свої слова назад, тільки без образ.

— Щодо цього не треба хвилюватися, — швидко заспокоїв Рашид принца Боло, який дуже повільно, але все ж таки заховав свій меч у піхви. — Вона була зі своїми фрейлінами, тільки з ними. Вони щось говорили жартома про Торохтіїв Мур, казали, що хочуть до нього доторкнутися. «Хочу дізнатися, що то за штука — цей славний невидимий Мур», — почув я її голос. «Якщо його не можна побачити очима, то, може, можна помацати руками або ж лизнути язиком». Тут ватага чупвалів, що підглядала за принцесою із заростей глоду, безперешкодно проникла через діру в Мурі, схопила всіх леді й потягла

їх до своїх наметів, незважаючи на те, що сердешні полонянки дуже вищали й дригали ногами.

— Що ж то ви за людина, — зневажливо пирхнув Принц Боло, — як ви могли спокійнісінько спостерігати за всім цим і навіть не спробувати щось зробити задля їхнього порятунку?

Моржеві, спікерові та й генералові від зауваги стало трохи ніяково, а Гарун аж почервонів зі злоти.

— От уже той принц... та як він сміє, — прошепотів Гарун зі злістю Якщобу на вухо. — Якби не його меч, я би... я би...

— Та годі тобі, — пошепки відповів Якщоб. — Усі принци такі. Не переживай. Ми не дозволяємо йому вирішувати важливих справ.

— Що б ви хотіли? — запитав Рашид з гідністю у Боло. — Аби я беззбройний, у нічній сорочці, з посинілими від холоду ногами вистрибнув зі схованки як, той бевзь з конопель, і дозволив захопити себе в полон або ж навіть убити? А тоді від кого б ви дізналися про все, що сталося, хто б вам показав дорогу до чупвальського табору? Ну що ж, будьте героєм, якщо вам так хочеться, принце Боло; однак дехто надає перевагу не героїзму, а здоровому глуздові.

— Боло, тобі треба вибачитися, — стиха промовив спікер, і Принц, напустивши на себе бундючно-го й дещо чванливого вигляду, так і вчинив.

— Я погарячкував, — сказав він. — Направду, ми дуже вдячні вам за інформацію.

— Ще таке, — провадив далі Рашид. — Коли чупвальські вояки тягли принцесу до наметів, то від них я почув страхітливі речі.

— Які речі? — закричав Боло, підстрибнувши. — Якщо вони її скривдили...

— Я почув, як один з них сказав: «Незабаром — Велике Свято Безабана, — розповідав Рашид. — А чому

б нам у цей день не принести гупізірійську принцесу в жертву нашому Ідолові? Ми зашиємо їй губи і перейменуємо в Німу Принцесу Хамаш». І розреготалися.

У Тронній Залі запала тиша. Зрозуміло, Боло порушив її першим.

— Не гаймо жодної секунди! Збираймо військо — всі Сторінки, всі Розділи, всі Томи! До зброї, до зброї! За Бачет, тільки за Бачет!

— За Бачет і за Океан, — нагадав йому Морж.

— Так, так, — дратівливо сказав Боло. — За Океан також. Авжеж, за Океан також.

— Якщо бажаєте, — запропонував казкар Рашид, — я поведу вас до чупвальських наметів.

— Гарна ви людина, — вигукнув Боло, знову добряче ляснувши його по спині. — Я був неправий щодо вас; ви — супер.

— Якщо ти підеш, — промовив Гарун до тата, — то не сподівайся, що я залишуся.

* * *

Хоч завдяки Безкінечному Денному Світлу в країні Гуп Гарунові здавалося, ніби час зупинився, проте його сили вичерпувалися. Виявилось, що йому дуже хочеться склепити важкі повіки; до того ж, він так смачно позіхнув, що на це звернули увагу геть усі присутні в августійшій Тронній Залі. Рашид Халіфа попрохав, аби Гаруна поклали спати, незважаючи на всі його заперечення (я аніскільки не хочу спати, анітрішки не хочу). Гарунові виділили кімнату з ліжком, а Сторінці Лепетуніві наказали відвести його до тієї кімнати.

Лепетун повів Гаруна коридорами, вгору по сходах, униз по сходах, знову коридорами, через двері, за ріг, у двір, по балконах і знову коридорами. Поки вони йшли, Сторінка (якій, здавалося, вже несила було мовчати раптом випалила тираду проти принцеси Бачет.

— От дурепа! — сказав Лепетун. — Якби моя наречена дозволила себе викрасти, тому що їй, бачте, захотілося погуляти Смугою Сутінків і помилуватися зорями на небі, ба більше, їй захотілося помацати той дурний Мур, ну що ж, ради бога... мені б і в голову не прийшло починати через неї війну й повертати її додому. Я би сказав: добре, що здихався, особливо з її носом, її зубами, але не треба вдаватися в деталі. Я ще не згадав про її спів, ти не повіриш, наскільки він огидний, і замість того щоб послати її подалі, ми йдемо її рятувати, де нас, можливо, і вб'ють, адже ми погано бачимо в темряві...

— До спальні далеко? — поцікавився Гарун. — Бо не знаю, скільки ще витримаю.

— Тепер ці однострої, ти хотів почути більше про однострої, — продовжував Лепетун і, незважаючи на Гаруна, йшов шпарким кроком далі через зали, вниз гвинтовими сходами, вздовж проходів. — Як ти думаєш, чия це була ідея? Авжеж, принцеси Бачет. Вона вирішила «зайнятися гардеробом Сторінок Королівського Двору» і спочатку хотіла перетворити нас у ходячі любовні листи. Довелося нам цілу вічність носити тексти з «цьомаю, пупсик», «обнімаю, зайчик», від яких аж нудило, а потім вона передумала й переписала на свій лад усі найвідоміші оповіді світу, де її Боло перетворився на найбільшого героя. Тепер замість Аладіна, Алі-баби і Синдбада один тільки Боло, Боло, Боло, тому ж то мешканці Гуп-Сіті, як ти собі можеш уявити, сміються нам просто в очі, вже нічого не кажучи про те, що вони роблять поза очі.

Лепетун тріумфуюче усміхнувся, зупинившись перед надзвичайно величними дверима, й оголосив:

— Твоя спальня.

Аж тут раптом двері відчинилися, охоронці схопили обох за вуха й сказали йти собі далі, поки їх не запроторили до найглибшої буцегарні палацу.

Вони ж бо прийшли до спального покою самого короля Торохтія.

— Ми заблукали, чи як? — запитав Гарун.

— Це дуже заплутаний палац, трохи збилися зі шляху, — зізнався Лепетун. — Зате гарно побалакали.

Заувага настільки роздратувала втомленого Гаруна, що він мимоволі махнув так рукою біля голови Лепетуна, чого не сподівалася Сторінка, і збив шапочку каштанового кольору з його голови..., точніше кажучи, з її голови, бо коли шапочка впала на підлогу, цілі потоки блискучого чорного волосся хлинули водоспадом на її плечі.

— Навіщо ти це зробив? — закричала Сторінка. — Ти все зіпсував!

— Ти дівчина? — запитав Гарун, хоч це було вже очевидним.

— Тсс, — прошипіла Лепетуха, заправляючи волосся назад під шапочку. — Ти що, хочеш, щоб мене звільнили? Вона заштовхала Гаруна в невелику нішу й затягнула штору. — Гадаєш, дівчині легко одержати роботу? Хіба ти не знаєш, що дівчатам упродовж життя доводиться щодня задурювати голови людей, аби лише кудись пробитися? Ти одержав своє життя, мабуть, на блюдечку, але декому з нас за нього треба боротися.

— Хочеш сказати, що тобі не дозволяють бути Сторінкою, тому що ти дівчина? — сонно запитав Гарун.

— Я хочу сказати, що ти робиш тільки те, що тобі кажуть робити, — із запалом відповідала Лепетуха. — Я хочу сказати, що ти завжди з'їдаєш усю їжу, яка є на тарілці, навіть цвітну капусту. Я хочу сказати...

— Принаймні я можу зробити одну просту річ, наприклад, провести до спальні, — перебив Гарун. А Лепетуха широко і ехидно усміхнулася.

— Я хочу сказати, що ти завжди лягаєш спати, як тільки тобі скажуть, — промовила вона. — І тобі

нітрохи не хочеться вилізти на дах палацу через цей таємний хід просто зараз.

Лепетуха натиснула на кнопку, сховану під вишукано вирізьбленою дерев'яною панеллю на одній із вигнутих стін ніші, й вони по сходах, що одразу з'явилися, піднялися на дах. Гарун сів на плаский, зрозуміло, залитий сліпучим сонцем дах палацу й оглядав країну Гуп, Сад Утіх, де вже повним ходом йшли приготування до війни, тоді Лагуну, де збиралася величезна флотилія механічних птахів, і нарешті — Океан Оповідних Потоків, якому загрожувала небезпека. Раптом він збагнув, що ніколи раніше не почував себе настільки бадьорим, навіть незважаючи на втому, що змагала його. Саме в цю мить Лепетуха мовчки вийняла з кишені три м'які м'ячики із золотистого шовку, підкинула їх угору, аж вони блиснули в сонячному промінні, й почала жонглювати.

Вона жонглювала у себе за спиною, над і під ногою, із заплющеними очима, лежачи на спині, допоки Гарунів геть чисто не відібрало мову від захоплення. Щоразу, підкидаючи м'ячики високо в повітря, вона виймала з кишені ще один золотий м'ячик і вже жонглювала дев'ятьма м'ячиками, тоді десятьма, а тоді одинадцятьма. Щоразу, коли Гарун думав: «Ні, більше не зможе втримати», вона додавала ще один м'ячик до своєї галактичної круговерті м'яких шовкових сонць.

І Гарунів спало на думку, що жонглювання Лепетухи нагадує йому найкращі вистави тата Рашида Халіфи, Шаха-Казна-Що.

— Мені завжди здавалося, що казкар — це жонглер. — Нарешті до Гаруна повернулася мова. — Казкар піднімає у повітря багато різних оповідей і жонглює ними, і якщо він досить вправний, то у нього не впаде жодна оповідь. А жонглер — це свого роду казкар.

Лепетуха стелула плечима, ввіймала всі золоті м'ячики й заховала їх у кишеню.

— Я в цьому не розбираюся, — промовила вона.
— Я просто хотіла, щоб ти знав, з ким маєш справу.

* * *

Гарун прокинувся багато годин потому в затемненій кімнаті (вони таки знайшли його спальню, запитавши дорогу в ще однієї Сторінки, й він заснув за п'ять хвилин після того, як Лепетуха затягла важкі штори й побажала на добраніч).

Хтось сидів на його грудях, чийсь руки стискали його горло.

Це була Лепетуха.

— Сонце моє, вставай і світи, — прошепотіла вона загрозово. — І якщо комусь розповіси про мене, то наступного разу, коли спатимеш, я задуш тебе не на жарт. Ти, може, й гарний хлопчик, але я можу бути дуже поганою дівчинкою.

— Я нікому нічого не скажу, обіцяю, — промовив Гарун зі стисненим горлом, і Лепетуха, послабивши хватку, широко всміхнулася.

— Гаразд, Гаруне Халіфо, — сказала вона. — Вилазь із ліжка сам, щоб я тебе силоміць не стягала. Пора на чергування. В Саду Утіх армія готується до походу.

Розділ VII ДО СМУГЧ СУТІНКІВ

«Ось ще одна Казка про Порятунок Принцеси, в яку я влип», — думав Гарун, сонно позіхаючи. — «Чи й тут піде все не так». Йому не довелося довго гадати.

— До речі, — промовила Лепетуха ніби між іншим, — я дозволила собі маленьку *вольність* і на численні прохання Джина Води витягла у тебе з-під

подушки Рознімний Інструмент, який ти *вкрав*, взяв, так би мовити, з *власного дозволу*.

Гарун, переляканий до смерти, кинувся ритися в постільній білизні, але Рознімний Інструмент зник, а разом з ним і надія на аудієнцію з Моржем, щоб відновити постачання Оповідної Води для Рашида...

— А я вже гадав, що ти моя подружка, — промовив він ображено.

Лепетуха стонула плечима.

— Однак твій план був *абсолютно несвоєчасний*, — відповіла вона. — Якщоб мені про все розповів; тепер тут є твій *тато*, й він сам подбає про залагодження всіх *своїх* справ.

— Ти не розумієш, — сумно сказав Гарун. — Я ж бо хотів зробити це для нього.

Із Саду Задоволення долинули звуки фанфар. Гарун зістрибнув з ліжка й підбіг до вікна. В саду панувала страшенна метушня чи то пак *шерхіт* Сторінок. Тисяча за тисячею надзвичайно тонких людей у прямокутних одностроях, які, по суті, так само шерхотіли, як справжні сторінки (тільки значно гучніше), бігали як очманілі по Саду, сперечаючись щодо правильності порядку шикування:

— Я стою перед тобою!

— Ти що, смієшся? Що за дурня, адже всім зрозуміло, що я стою перед тобою.

Усі сторінки — пронумеровані, помітив Гарун, тому не повинно виникати якихось труднощів з їхнім шикуванням. Він поділився своєю думкою з Лепетухою, на що та відповіла:

— У *реальному світі*, мій пане, не все *так просто*. Дуже багато сторінок мають *однаковий номер*, тому їм треба розібратися, до якого *Розділу* й *Тому* вони належать, тощо. Дуже часто трапляються помилки в одностроях, тому їхній номер у таких випадках *абсолютно неправильний*.

Гарун спостерігав за Сторінками, які штовхалися, сперечалися, погрожували кулаками, підставляли ногу, й зауважив:

— Як на мене, то вони не надто дисципліноване військо.

— Не варто *судити* про книжку з її *обкладинки*, — огризнулася Лепетуха, після чого (трохи роздратовано) вона оголосила, що не збирається на нього чекати довше, бо вже й так запізнюється; Гарун побіг за нею, все ще в червоній нічній сорочці з пурпуровими латками, не почистивши зубів і не причесавшись, не маючи часу навіть на те, щоб указати на слабкі місця в її аргументах. Біжучи коридорами, вгору по сходах, униз по сходах, через галереї, у внутрішні дворики, із внутрішніх двориків, потім іншими коридорами, Гарун важко дихав і казав:

— По-перше, я не «судив про книжки з обкладинок», як ти кажеш, тому що я бачив усі Сторінки, а по-друге, це аж ніяк не «реальний світ».

— Та невже? — перепитала Лепетуха. — Саме в цьому й полягає ваша біда, біда мешканців сумного міста: ви вважаєте, що реальність — це обов'язково щось жалюгідне й нудне, як стояча вода.

— Чуєш, зроби послугу, — перебив її Гарун, — запитай у когось дорогу!

Коли вони добігли до Саду, гупізірійська армія, чи то пак Бібліотека, завершила процес Верстки й Звірки, тобто вишикувалася належним чином.

— Побачимося, — промовила захекана Лепетуха й побігла у напрямку Королівських Сторінок у вельветових шапочках каштанового кольору, що вишикувалися біля принца Боло, який войовничо (хоч і

трохи пришелепувато) гарцював на своєму механічному крилатому коні.

Гарун знайшов Рашида одразу. Тато, очевидно, також заспав, бо мав скуйовджене волосся і був одягнений лишень у зім'яту брудну блакитну нічну сорочку.

Поряд з Рашидом Халіфою у невеликому павільйоні, де били водограї, стояв синьобородий Джин Води, він же Якщоб, і весело махав Гарунові Рознімним Інструментом.

Гарун додав швидкості й саме встиг.

— ...велика честь познайомитися з вами, — казав Якщоб. — Особливо тепер, коли нема потреби називати вас Батьком Злодійчука.

Рашид зачудовано наморщив чоло, а Гарун, підбігши до нього, швидко сказав:

— Потім усе поясню, — а тоді так зиркнув на Якщоба, що він одразу стулив рот. Аби змінити тему розмови, Гарун додав:

— Тату, хочеш я тебе познайомлю з іншими моїми новими друзями, справді цікавими?

* * *

— За Бачет і за Океан!

Гупізирянські сили були готові виступити в похід. Сторінки розмістилися на довгих Птахах-Баржах, що стояли в Лагуні; Плавучі Городники й Багатопащеві Риби також були напоготові; Джини Води повмощувалися на різноманітних крилатих машинах і нетерпляче погляджували свої бакенбарди. Рашид Халіфа сидів на Алежі-Одуді, а за ним Якщоб і Гарун. Біля них були Малі, Гупі й Баґа. Гарун нашвидко познайомив їх з батьком, і вони з гучним криком рушили.

— Дарма ми не одягнулися тепліше! — бідкався Рашид. — У цих нічних сорочках закоцюбнемо від холоду вже за кілька годин.

— На щастя, — сказав Джин Води, — я захопив із собою Ламінат. Скажете «будь ласка» й «красно дякую», і я не поскуплюся.

— Будь ласка й красно дякую, — швидко сказав Гарун.

Виявилося, що Ламінат — це тонкий прозорий й блискучий матеріал, як крила у бабки. Поверх нічних сорочок Гарун з Рашидом натягли ще й сорочки з цього матеріалу, на ноги ж — гетри. Як не дивно, проте Ламінат дуже щільно прилип до сорочок і ніг, тож було помітно лишень осяйний блиск.

— Тепер вам холод не страшний, — запевнив їх Якщоб.

Вони вийшли з Лагуни, і Гуп-Сіті залишився далеко позаду; Алеж-Одуд, який нітрохи не відставав від інших швидкісних механічних птахів, здіймав бризки, що летіли вище голови.

«Як міняється життя, — дивувався Гарун. — Лишень минулого тижня я був хлопчаком, який ніколи не бачив снігу, а тепер прямую до крижаної пустелі, де ніколи не світить сонце, вбраний лишень у нічну сорочку, вкриту якимсь невідомим прозорим матеріалом, що захистить мене від холоду. Це так як з дощу та під ринву.

— Ні, не так, — промовив Алеж-Одуд, прочитавши Гарунові думки. — Це той випадок, коли з холодильника та в морозильник.

— Неймовірно, — вигукнув Рашид Халіфа. — Він говорить, не роззявляючи дзьоба.

* * *

Армада гупізірян уже довший час була в дорозі. До Гаруна долинав спочатку тихий гул, потім приглушений гомін і нарешті гучний рев. За якусь мить-другу він збагнув, що цей шум ішов від гупізірян,

які безугавно говорили й дедалі голосніше сперечалися. «Звук передається по воді», — пригадав він, але таку кількість звуків можна було би почути і в сухій неродючій пустелі. Джини Води, Плавучі Городники, Багатопащеві Риби й Сторінки гучно висловлювали всі свої «за» й «проти» стратегії, якої вони мали дотримуватися.

Гупі й Баґа були такі самі багатослівні, як і Багатопащеві Риби, а їхнє булькітливе незадоволення ставало то голосніше, що ближче вони підходили до Смоги Сутінків і країни Чуп:

*«Порятуємо Принцесу?
Океану — це до біса!
План інакший треба мати...
Джерело отрути взнати.
Океан — понаг усе...
Хай принцеса підросте».*

Гаруна це сильно спантеличило.

— Заколотна розмова, чи що? — здивувався він, а Якщоб, Гупі, Баґа й Малі одразу пожвавішали.

— А що таке «заколотна»? — запитав Якщоб з цікавістю.

— Це якась рослина? — запитав Малі.

— Ви не розумієте, — намагався пояснити Гарун.
— Це прикметник.

— Дурниці, — сказав Джин Води. — Прикметники не розмовляють.

— Адже кажуть «коли гроші говорять, все мовчить». — Гарун відчув, що втягується у суперечку (дискусії, що лунали докруз, виявилися заразними), — То чому не прикметник? Чому не щось інше?

Якусь хвилю панувала гнітюча мовчанка, а тоді всі знову повернулися до теми дня: кого треба насамперед рятувати — Бачет чи Океан? Тут Рашид

Халіфа підморгнув Гарунові, і йому стало трохи легше.

Від Барж-Птахів долинули звуки гарячих суперечок:

— А я кажу: за шмат кишки сім верст пішки, ось що означає рятувати Бачет.

— Та й сама вона, як та кишка.

— Як ти смієш таке говорити? Вона — наша улюблена принцеса, вона — наречена-красуня нашого славного принца Боло.

— Красуня? Ви що, забули про той голос, той ніс, ті зуби...

— Гаразд, гаразд. Не потрібно вдаватися в деталі.

Гарун помітив, що старенький генерал Фоліант на крилатому механічному коні, дуже схожому на коня Боло, перестрибував з однієї баржі на іншу й брав активну участь у різноманітних дискусіях. Видно, і Сторінки, й інші громадяни країни Гуп мали повну свободу, бо літній генерал Фоліант, оком не кліпнувши, вислуховував образливі для нього тиради, які свідчили про цілковиту відсутність субординації, маючи, однак, цілком задоволений вигляд. Гарунові навіть здалося, що в багатьох випадках генерал, по суті, сам і провокував диспути, а тоді приєднувався до них, стаючи то на один бік, то на інший (так, для розваги), висловлюючи протилежний погляд.

«Ну й армія! — розмірковував Гарун. — Якби солдати поводили себе так на Землі, то їх би вмиль віддали під трибунал».

— Але ж, але ж, але ж навіщо тоді надавати людям Свободу Слова, — пафосно заявив Алеж-Одуд, — якщо потім, як ти кажеш, вони не можуть нею скористатися? Хіба сила Слова — не найбільша Сила? А звідси випливає, що нею потрібно користуватися в повному обсязі.

— Сьогодні нею точно скористалися в повному обсязі. — Відповів Гарун. — Мені щось не віриться, що ви, гупізирянни, можете зберегти щось у таємниці, якщо питання стоїть руба: життя або смерть.

— Але заради життя ми можемо розкрити таємницю, — відповів Якщоб. — Я, наприклад, знаю безліч страшених таємниць.

— І я, — промовив Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Ну що, почнемо?

— Ні, не треба, — заперечив Гарун категорично. — Не треба.

Рашид був у захваті.

— Ну, юний Гаруне Халіфо, — ледве стримував сміх Рашид, — маєш ти справді надзвичайно веселих друзів.

Гупізирянська Армада продовжувала свій веселий шлях, а всі її учасники натхненно ділилися найпотаємнішими воєнними планами генерала Фоліанта (про які він охоче розповідав кожному, хто у нього про них питав). Плани були розглянуті, удосконалені, обмірковані, пережовані, високо оцінені, розкритиковані й навіть — після сварок — затверджені. Коли Рашид Халіфа, якого так само як Гаруна почали мучити сумніви, чи є бодай якась користь від такої кількості безплідних розмов, наважився запитати про це вголос, то Якщоб, Алеж, Гупі й Баґа почали сперечатися вже з цього приводу з таким же запалом і пристрастю.

А принц Боло залишався геть байдужим. Принц Боло сидів верхи на крилатому механічному коні й підносився над головами передових гупізирянських загонів аж до неба, не зронивши жодного слова, не дивлячись ні праворуч, ні ліворуч, а лишень уперед — на далекий небокрай. Він не мав жодних сумнівів, передусім — Бачет, і це питання не підлягало обговоренню.

— Он як воно буває, — розмірковував Гарун. — Принц Боло — такий непохитний, а кожен другий

гупізирянин цієї армади взагалі неспроможний прийняти жодного рішення.

І тут Малі, Плавучий Городник, що рухався поряд з ним, відповів квітковим голосом, розтуливши свіжо-бузкові губи:

— Це — кохання. Усе це заради кохання. Кохання — прегарно сміливе. Але також може бути дещо пришелепуватим.

* * *

Потрохи сутеніло, а потім стало геть швидко темніти. Вони були у Смузі Сутінків!

Дивлячись у далечінь, де темрява збиралася, наче грозова хмара, Гарун відчував, як слабне його відвага.

«Ну що може вчинити наша абсурдна армада, — думав він у відчаї, — у світі, де нема світла й неможливо побачити ворога?» Що ближче вони підходили до країни Чуп, то безрадіснішою ставала перспектива битви з чупвальським військом. Це — самогубство, був переконаний Гарун; гупізирян обов'язково розіб'ють, Бачет загине, Океан ще більше отруять, а всі оповіді добіжать свого кінця. Небо було похмуре, криваво-червоне, що дуже відповідало його настрою.

— Але ж, але ж, але ж не бери цього собі так близько до серця, — заспокоював його Алеж-Одуд. — Це — Сердечна Тінь. Так себе почуває кожен, хто вперше бачить Смугу Сутінків і Темряву за нею. Мені не знайоме це відчуття, бо я не маю серця — до речі, ще одна перевага машини. Але ж, але ж, але ж не переймайся. Ти акліматизуєшся. Все минеться.

— Постарайся побачити світлу сторону свого становища, — сказав Рашид Халіфа, — приміром, те, що Ламінат справді гріє. Мені зовсім не холодно.

Гупі й Баґа дедалі частіше кашляли й відпльовувалися. Вже було видно узбережжя країни Чуп; доволі таки сумне видовище. Оповідні Потоки Океану, як Гарун помітив, були надзвичайно забруднені. Від отрути всі барви Оповідних Потоків геть вицвіли, зробилися однотонно сірими; а в кольорах якраз і втілювалися найкращі властивості оповідей: жвавість, легкість і радість. Тож втрата кольорів була жахливою втратою. А окрім усього, Океан ще й залишився в тих місцях без тепла. З води вже більше не йшла ніжна, тепла пара, що могла сповнити людину найфантастичнішими мріями. Вода тут була холодною і липкою.

Отрута охолодила Океан.

Гупі й Баґа запанікували:

— Ми пропали (ка-хи, ка-хи), нам кінець!

— Океан (ка-хи, ка-хи) в крижинках весь!

А тоді настав час ступити на берег країни Чуп.

Хоч би хоч одна пташка заспівала на тамтешньому березі. Вітер також не дув. Усе німувало. Не було чути кроків, що ступали по гальці, ніби окутаній якоюсь невідомою звуковбирною тканиною. Повітря було затхле й смердюче. Зарослі глоду оточували схожі на привиди дерева з білими стовбурами. Численні тіні здавалися живими. Однак на гупізирян, що зійшли на берег, ніхто не нападав — сутичок не було. Жодних лучників у кущах. Довкруг холод і порожнеча. Тиша й темрява, здавалося, вичікували свого часу.

— Що далі заманять нас у п'тьму, то більше матимуть переваг, — сказав Рашид. — Вони добре знають, що ми прийдемо, адже в них у полоні Бачет.

«Раніше здавалося, що Любов може здолати все на світі, — думав Гарун. — Тепер виходить, що вона

намагається зробити з нас спочатку дурних мавп, а потім стерти на порох».

Було захоплено береговий плацдарм і розбито намети для гупізирянського табору. Генерал Фоліант і принц Боло послали Лепетуку за Рашидом Халіфою. Гарун зрадів появі Сторінки й пішов разом з татом.

— Казкарю! — вигукнув Боло своїм задиркуватим голосом. — Настав час провести нас до чупвальських наметів. На кону велика справа! З порятунком Бачет зволікати не можна!

Тож Гарун і Лепетука разом з генералом, принцом і Шахом-Казна-Що пробралися через зарослі глоду, щоб розвідати обстановку; і тут Рашид зупинився й мовчки показав на щось пальцем.

Там виднілася невелика галявина, на якій стояв чоловік, що скидався на тінь, а в руці тримав меч з лезом темним, як ніч. Чоловік був один, але весь час крутився, підстрибував, копав ногами й махав мечем, наче бився з невидимим ворогом. Коли вони підійшли ближче, Гарун здогадався: чоловік, фактично, б'ється зі своєю тінню, яка протистоїть йому з таким же завзяттям, умінням і люттю.

— Погляньте, — прошепотів Гарун, — рухи тіні не збігаються з рухами чоловіка.

Рашид поглядом наказав Гаруні мовчати, хоча Гарун мав слухність: тінь мала свою власну волю. Вона пригиналася й присідала, вона розтягувалася до розмірів тіней, що лягають від вранішнього сонця, і стискалася до полудневої тіні. Її меч то довшав, то коротшав, а тіло постійно звивалося й змінювалося. Як можна сподіватися на перемогу над таким ворогом, гірко розмірковував Гарун.

Ноги тіні з'єднувалися з ногами Воїна, а решта тіла була цілком незалежною. Здавалося, що (порівняно зі звичайними світом) тінь у світі темряви мала нечувану силу. Страхітливе видовище.

Воїн також був гідний подиву. Його довге пряме волосся, зав'язане у хвіст, звисало аж до пояса. Його обличчя було зеленого кольору, губи — яскраво-червоного, брови й очі обведені чорним, а на щоках — білі смуги. Масивний бойовий одяг складався зі шкіряних наголінників, товстих наплічників і щитків на стегнах, що робили його навіть кременішим, ніж він був насправді. Воїнів атлетизм і вправність у фехтуванні перевершували все, що колись бачив Гарун. Хай би що тінь вигадувала, воїн їй ні в чому не поступався. І Гарун порівняв подумки їхній бій з красивим і вишуканим танцем, який виконувався у цілковитій тиші, коли музика звучить лишень у головах танцюристів.

Потім Гарун побачив очі Воїна, і його серце завмерло. Що за жахливі очі він мав! Білки — чорні, райдужна оболонка — сіра як сутінки, а зіниці — білі як молоко. «Не дивно, що чувалам пітьма до вподоби, — подумав Гарун. — Удень вони сліпі як кажани, тому що їхні очі влаштовані навиворіт, як той ненадрукований негатив».

Спостерігаючи за бойовим танцем Воїна, Гарун думав про дивну пригоду, що сталася з ним. «Як багато протилежностей зіштовхується у війні між країною Гуп і країною Чуп, — дивувався він. — Одна — світла, друга — темна. Одна — тепла, друга — холодна. Одна — безперестанку розмовляє і здійснює гвалт, друга — мовчить німотою. Гупізириани люблять Океан, чували намагаються його отруїти. Наскільки гупізириани люблять Оповіді й живу Мову, настільки чували, здається, це все ненавидять. Це була війна між Любов'ю (до Океану чи принцеси) і Смертю (саме цього хотів Культмайстер Хаттам-Шуд для Океану і принцеси).

«На перший погляд усе ніби просто», — сказав він сам собі. Однак танець Воїна Тіні показав, що

тиша має свою красу й привабливість (так само як балаканина може бути позбавлена витончености й бути огидною); Рухи можуть бути настільки ж благородними, як і Слова; а істоти темряви можуть бути так само привабливими, як діти світла. «Якби гупізи-ряни і чупвали так не ненавиділи одне одного, — думав він, — то могли б вважати одні одних досить цікавими. Протилежності, як то кажуть, сходяться».

Саме в цю мить Воїн Тіней завмер, глянув страшними очами на куц, за яким присіли гупізи-ряни, й послав свою Тінь простісінько до них. Вона сягнула навіть далі, весь час тримаючи в руці надзвичайно довгий меч. Воїн Тіні (вклавши у піхви меч, що не вплинула на його Тінь) повільно наближувався до сховку гупізи-рян. Він люто, ніби в якомусь танці ненависти й гніву, розмахував руками. Дедалі швидшими й дедалі рішучішими були його рухи, а тоді, ніби з відразу, він опустив руки й почав (о жах!) говорити.

Розділ VIII ВОЇНЧ ТІНЕЇ

Намагання здобутися на якесь слово перетворило і так вражаюче обличчя Воїна Тіней (зелена шкіра, яскраво-червоні губи, білі смуги на щоках) у страхітливо спотворене.

— Гогоголь, — загалготів він. — Кахикахикахи, — закашляв він.

— Що? Що таке? Що він каже? — голосно запитав принц Боло. — Нічого не второпаю.

— Ну й *артист*, — прошепотіла Лепетуха до Гаруна, — цей наш Боло. Вдає такого сердитого, хвацького, і думає, ніби ніхто не помічає, що його *гуша* сховалася в п'яти.

Гарун дивувався, чому Лепетуґа, маючи невисоку думку про принца Боло, залишалася у нього на службі. Проте не сказав їй у відповідь жодного слова, почасти не бажаючи почути від неї щось *їґке* й *глузливе*, а почасти тому, що вона починала йому подобатися й будь-яка її думка видавалася цікавою; до того ж над ними нависла велетенська Тінь з величезним мечем, а ще Воїн Тіней щось белькотів і шипів зовсім неподалік, тому час для балачок був не надто підходящий.

— Кажуть, що люди в країні Чуп через декрети Культмайстра тепер майже не говорять, тож не дивно, що Воїн Тіней утратив голос, — пояснював Рашид Халіфа принцові Боло, на якого сказане не справило враження.

— Мене обурює, — казав він, — чому деякі люди не можуть говорити, ну, як усі. Мене це просто вбиває.

Воїн Тіней, не звертаючи уваги на принца, продовжував швидко жестикулювати, повернувшись до Рашида, й навіть зумів каркнути кілька слів.

— Мудра, — казав він. — Мор-Ду-Ва-Ти-Аб-Гі-Ная-Но-Вий-Рік.

— Отже, він хоче мордувати, вбивати, — вигукнув Боло, вхопившись за руків'я меча. — Зараз я йому помордую. Зараз я йому повбиваю.

— Боло, — промовив генерал Фоліант, — замовкніть будь ласка. Хай йому грець! Нічого не розумію! Але він хоче щось сказати.

Рухи Воїна Тіней зробилися ще різкішими й навіть трохи розпачливими: він всіляко викручував пальці, під різними кутами тримав руки, показував на різні частини свого тіла й хрипло повторював:

— Мудра. Мор-Ду-Ва-Ти. Аб-Гі-Ная-Но-Вий-Рік.

Рашид Халіфа ляснув себе по лобі.

— Я зрозумів, — пояснив він. — Який же я дурень! Він увесь час з нами розмовляє.

— Не будьте смішним, — втрутився Бол. — Ви називаєте бекання-мекання *розмовою*?

— Він розмовляє жестами, — відповів Рашид, дуже стримано реагуючи на випад Боло. — Він послуговується Мовою Жестів. Він нічого не казав про мордування, але сказав *Мудра*. Це його так звати. Він відрекомендував себе! «Мудра розмовляє мовою *абгіная*», — ось що він казав. Абгіная — це назва найдавнішої Мови Жестів, яку мені довелося колись вивчити.

Мудра і його Тінь одразу почали енергійно кивати головами. Тінь також заховала свій меч у піхви й почала жестикулювати так само швидко, як і сам Мудра, тому Рашидові довелося прохати:

— Заждіть! Будь ласка, по одному й повільніше. Я вже давно не практикувався і для мене це надто швидко.

«Послухавши» хвилю-другу руки Мудри і його Тіні, Рашид обернувся до генерала Фоліанта й принца Боло з усмішкою.

— Усе гаразд, — сказав він. — Мудра — наш друг. Нам пощастило, бо ми тут говоримо не з ким-небудь, а з Наймогутнішим Воїном країни Чуп, якого майже всі чупвали вважають другою особою після самого Хаттам-Шуда.

— Якщо він друга особа після Хаттам-Шуда, — вигукнув принц Боло, — то нам справді пощастило. Давайте схопимо його й закуємо в кайдани, а тоді скажемо Культмайстру, що звільнимо його тільки тоді, коли вони повернуть нам живу й здорову Бачет.

— І як ви збираєтеся його захоплювати? — м'яко поцікавився генерал Фоліант. — Скидається на те, що він не хоче бути захопленим. Авжеж.

— Будь ласка, послухайте, — наполягав Рашид. — Мудра — вже не союзник Культмайстра. Йому остогиділи жорстокість і фанатизм Культу без'язикового крижаного ідола Безабана, і він розірвав усі стосунки з Хаттам-Шудом. Він прийшов у пустелю сутінків,

аби поміркувати, як йому бути далі. Якщо бажаєте, то я можу перекласти для вас його абгіная.

Генерал Фоліант закивав головою, а Мудра почав «говорити». Гарунові ж впало у вічі, що мова жестів послуговується не лишень руками. Важливою була позиція ніг, а також рух очей. Крім того, Мудра володів феноменальним умінням управляти всіма м'язами свого зеленого обличчя. Він міг змусити будь-яку частину обличчя зморщитися й засіпатися, що було частиною мови абгіная.

— Не думайте, ніби всі чуввали підтримують Хаттам-Шуда й поклоняються Безабанові, — сказав Мудра у притаманний йому мовчазно-танцювальний спосіб (а Рашид переклав його «слова» на звичайну мову). — Здебільшого вони схиляються перед великою силою чарів Культмайстра. Якщо ж його повалити, то більшість народу країни Чуп підтримає мене. Хоча моя тінь і я — воїни, ми обоє за Мир.

Настала черга Тіні «говорити».

— Вам належить знати, що в країні Чуп Тіні прирівнюються до людей, з якими вони пов'язані, — почала Тінь (а Рашид знову перекладав). — Чуввали живуть у темряві, а в темряві Тіням не обов'язково мати однакові обриси з тими, від кого вони падають. Деякі Тіні, скажімо, такі як я, знають, як змінюватися — потрібно лишень захотіти. Уявіть собі всі переваги! Якщо, до прикладу, якійсь Тіні не подобається одяг чи зачіска особи, до якої вона прив'язана, то вона вибирає свій власний стиль! Тінь може бути граціозною танцюристкою, навіть якщо її власник вайлуватий, як слон. Розумієте? А ще таке: часто в країні Чуп Тінь — сильніша особистість, ніж сама Особа або ж Сутність, якій вона належить! Тому дуже часто Тінь іде попереду, а Особа чи Сутність — за нею. Авжеж, між Тінню й Сутністю чи Тінню й Особою трапляються сварки; вони можуть тягну-

тися врізнобіч. Скільки разів я таке бачив! Однак так само дуже часто між ними — дружні стосунки й взаємоповага. Мир з чупвалами також означає Мир з їхніми Тінями. Серед Тіней також дуже багато незадоволених Культмайстром Хаттам-Шудом.

Воїн Тіней Мудра розповідав далі. Швидше й швидше рухались його руки, лицеві м'язи дуже дивно скорочувались і смикалися, а ноги швидко й безшумно танцювали. Рашидові довелося нелегко, проте мусив устигати за ним.

— Чорна магія Хаттам-Шуда спричинилася до страхотливих наслідків, — повідомив Мудра. — Він настільки глибоко поринув у Темне Ремесло чаклунства, що й сам став Тінеподібним — мінливим, похмурим, навіть зовнішньо більш схожим на Тінь. Тимчасом як він ставав дедалі більш Тінеподібним, його Тінь ставала більш Людиноподібною. Усе це зайшло так далеко, що вже й годі було розрізнити, де Тінь Хаттам-Шуда, а де його справжнє Єство — йому вдалося зробити те, що недосяжне для всіх решти чупвалів: відокремити себе від своєї Тіні! У темряві він ходить без Тіні, і Тінь ходить без нього, куди їй заманеться. *Культмайстер Хаттам-Шуд може бути одночасно в двох місцях.*

І тут Лепетуха, яка дивилася на Воїна Тіней мало що не з захопленням, не витримала:

— Це ж бо *найгірша новина* на світі! Його майже неможливо здолати *один* раз, а тепер доведеться перемагати *двічі*.

— Саме так, — показала жестами Тінь Мудри. — Крім усього іншого, новий подвійний Хаттам-Шуд, тобто ця людина-тінь і тінь-людина, дуже згубно впливає на дружбу між чупвалами та їхніми Тінями. Багато Тіней обурює їхня пов'язаність з чупвалами. Тому всі сваряться.

— Настали часи, — резюмував жестами мудра, — коли чупвали не вірять своїм власним Тіням.

Запанувала тиша, а генерал Фоліант і принц Боло розмірковували над «сказаним» Мудрою та його Тінню. Раптом принц Боло вигукнув:

— А з якого доброго дива ми повинні вірити цій істоті? Хіба він не зізнався у зраді свого вождя? Що, нам обов'язково мати справу зі зрадником? Звідки нам знати, що він знову не зрадить? А може, він має якісь потаємні далекосяжні плани, приготував для нас якусь пастку?

Тепер Генерал Фоліант, який, як помітив Гарун, хоч був людиною м'якою, але зі здоровим глуздом, побуряковів, а його обличчя ніби трохи аж розбухло.

— А хай вам трясця! ваша високосте! — нарешті промовив він. — Тут командую я. Тож припніть язика, бо зараз поїдете назад до Гуп-Сіті, і хтось інший від вашого імені рятуватиме вашу Бачет. А це навряд чи вам сподобається!

Плетусі припало зауваження до впадоби, а Боло хоч і сильно лютився, проте язика прикусив.

І це було дуже доречно, бо Тінь Мудри відреагувала на такий випадок Боло шаленими змінами, неймовірним збільшенням, божевільним чуханням, спочатку перетворившись у силует вогнедишного дракона, а тоді в інші створіння: грифона, ящірку, мартихора й троля. Тінь не вгавала, а Мудра відійшов на кілька кроків назад, прихилився до стовбура дерева і зробив вигляд, що йому геть усе набридло. Дивився на свої нігті, позіхав, складав руки і перебирав великими пальцями. «Воїн і його Тінь — пара ще та, — думав Гарун. — Вони діють одне одному наперекір, тож і не знаєш, що насправді у них в голові — одне, друге чи, може, взагалі, щось третє».

Генерал Фоліант підійшов до Мудри з великою, навіть підкресленою повагою.

— До біса все, Мудро, ти нам допоможеш? Нелегко нам доведеться в Темряві Країни Чуп. Нам дуже

потрібна така людини як ти. Дужий воїн і все таке інше. Що ти скажеш?

Принц дувся на краю галявини, а Мудра ходив туди й назад і розмірковував. Потім почав знову жестикулювати. Рашид переклав його «слова»:

— Так, я допоможу, — сказав Воїн Тіней. — Культмайстер мусить зазнати поразки. Але і вам також необхідно ухвалити рішення.

— Б'юся об заклад, я знаю яке. — прошепотіла Лепетуха Гарунові на вухо. — Мова йде про те саме рішення, яке ми мали ухвалити ще до того, як *вирушити в похід*. Що ми рятуємо спершу — Бачет чи Океан? До речі, — додала вона, — а ти не помітив, який він *грізний, рішучий, енергійний*? Я про Мудру кажу.

— Ажеж, — промовив Гарун з деяким болем, що міг означати ревність. — Так, він непоганий воїн.

— Непоганий? — прошипіла Лепетуха. — Лишень *непоганий*? Як тобі тільки язик повертається таке *казати*.

Проте вона не закінчила речення, бо Рашид заходився перекладати «слова» Мудри.

— Як я вам уже сказав, тепер маємо двох Хаттам-Шудів. Один із них утримує принцесу Бачет у Цитаделі Чуп і збирається захити їй губи на свято Безабана. Інший, як ви також уже знаєте, перебуває в Старій Зоні, де виношує свої підступні плани про знищення Океану Оповідних Потоків.

На Принца Боло Гупізірійського найшла якась непереборна впертість.

— Генерале, говоріть що завгодно, — вигукнув він. — але спочатку людина, а тоді Океан, хоч небезпека загрожує їм обом! Спочатку Бачет. Моє кохання, моє єдине на світі! Її чудові вуста мають бути врятовані від голки Культмайстра. Без жодних зволікань! Та що це з вами? Хіба не кров тече у ваших жилах? Ви, генерале, і ви, пане Мудро, ви ж бо люди... чи Тіні?

— Навіщо несправедливо ображати Тіні? — за-
жестикулювала Тінь Мудри зі спокійною гідністю
(на що Боло не зважав).

— Гаразд, — погодився генерал Фоліант. — А про-
пади все пропадом! Я згоден. Але нам треба послати
когось розвідати обстановку в Старій Зоні. Але кого?
Не збагну... Гм...

І в цю мить Гарун прокашлявся.

— Мене. Я піду, — зголосився він.

Усі повернулися в його бік, а він стояв собі в чер-
воній нічній сорочці з пурпуровими латками й почув-
вався цілковитим йолопом.

— Що? Що ти кажеш? — роздратовано перепитав
принц Боло.

— Ви вважали, що мій тато шпигує проти вас, —
промовив Гарун, — тепер, якщо ви цього захочете,
я шпигуватиму проти Хаттам-Шуда або ж його Тіні,
хай би хто з них труїв Океан у Старій Зоні.

— Але чому, хай йому біс, ти зголошуєшся на це не-
безпечне завдання? — допитувався генерал Фоліант.

*«Гарне запитання, — подумав Гарун. — Видно,
тому, що великий гурень».* Однак вголос сказав таке:

— Річ ось у чому. Все своє життя я чув про чу-
дове Море Оповідок, Джинів Води й таке інше, але
я повірив у це, коли побачив Якщоба у ванній. І
тепер, коли я вже прибув до Кагані й побачив на
власні очі, наскільки чудовий цей Океан з його різ-
нобарвними Оповідними Потоками, назв яких не
знаю, з його Павучими Городниками, Багатопаще-
вими Рибами й усім таким іншим, то виявилось, що
прибув я сюди надто пізно, бо Океан кожної миті
може загинути, якщо ми сидітимемо, склавши руки.
Також виявилось, що мені аж ніяк не до вподоби
такий стан справ, панове, аж ніяк. Мені не подоба-
ється, що в усіх цих чудових оповідях світу раптом
щось може піти не так, щось може зламатися наза-

вжди, й вони помруть. Як я вже казав, це лишень початок моєї віри в Океан, і боюся, запізнилої для того, щоб чимось зарадити, щоб зробити щось для його порятунку.

«Так, — подумав він, — ти вже й так зробив усе, що міг — виставив себе на посміховисько». Проте Лепетуха дивилася на нього таким самим зачарованим поглядом, яким ще донедавна дивилася на Мудру, що, беззаперечно, було приємно. А тоді він поглянув на тата. «О ні! — подумав він. — Я вже знаю, що він скаже...»

— В тобі, юний Гаруне Халіфо, сховано значно більше, ніж бачить око, що кліпає, — промовив Рашид.

— Забудьте, — пробубонів Гарун сердито. — Забудьте про все, що я сказав.

Принц Боло підійшов до нього й поплескав по спині так, що аж віддих Гарунові сперло.

— Аж ніяк! — вигукнув Боло. — Забути, що ти сказав? Юначе, про це не забуде ніхто! Генерале, я вас питаю, хіба він не ідеальний хлопець для такого завдання? Адже він так само, як і я, раб Кохання.

Гарун почервонів, тому намагався не дивитися в бік Лепетухи.

— Так, так, справді! — продовжував принц Боло, ходячи туди й назад, енергійно (хоч трохи пришелепуватю) розмахуючи руками. — Так само, як і моя пристрасть, моє кохання веде мене до Бачет, лишень до Бачет, так само цього хлопчика вабить те, в чому він кохається, себто Оповідний Океан.

— Гаразд, — погодився генерал Фоліант. — Юний Гаруне, ти будеш нашим шпигуном. А трясця їм усім! Цур їм пек! Ти ж бо заслужив. Вибирай собі побратимів — і вперед, — голос генерала трохи затремтів, наче за його зовнішньою суворістю ховалася тривога.

«Ну, все, гаплик, — подумав Гарун. — Але відступати пізно».

— Будь обережним! Тримайся в тіні! Остерігайся, пильнуй, щоб тебе не побачили! — театральню вигукнув Боло. — Тепер ти майже справжній Воїн Тіней.

* * *

До Старої Зони Кагані можна було дістатися, якщо перетинати Смугу Сутінок з півночі на південь уздовж узбережжя країни Чуп, аж поки темний і мовчазний материк не залишиться позаду і Південний Полярний Океан Кагані не розкинеться увсебіч. Гарун і Якщоб-Джин Води вирушили в дорогу вже менше ніж за годину після того, як Гарун зголосився стати шпигуном. Їхніми супутниками були Багатопащеві Риби Гупі й Баґа, які булькали у їхньому фарватері, а також старий Плавучий Городник Малі зі своїми бузковими губами й капелюхом з водоростей. Малі йшов по воді поряд з ними. (Гарун також хотів узяти з собою Лепетуху, але не зміг здолати своєї сором'язливости, а крім того, вона, як йому здалося, хотіла залишитися з Воїном Тіней Мудрою. Ну, а Рашид мусив перекладати для генерала й принца мову жестів Мудри.)

Кілька годин високошвидкісного переміщення Смугою Сутінків — і вони опинилися на просторах Південного Полярного Океану. Тутешні води ще більше зблякли, а температура води стала ще нижчою.

— Ми йдемо вперед запекло!

— Було брудно! Стало пекло! —

проказували Гупі й Баґа, кашляючи й булькаючи.

Малі біг собі вистрибом поверхнею води без найменших незручностей.

— Якщо вода настільки отруєна, то чому у вас не болять ноги? — запитав його Гарун. Малі похитав головою.

— Бувало й гірше. Трохи отрути. Трохи кислоти. Малі — стріляний горобець. Його не зупиниш:

А тоді, на подив Гаруна, він захриплим голосом заспівав пісеньку:

*Ти зупиниш дощ,
Ти зупиниш все,
Ти зупиниш рух,
Але не мене.*

— Ми тут для того, — нагадав йому Гарун голосом, який, як він сподівався, був авторитетним і командирським, — щоб покласти край діянням Культмайстра Хатгам-Шуда.

— Якщо Оповідне Джерело насправді знаходиться неподалік Південного Полюсу, — висловив припущення Якщоб, — то Хатгам-Шуд буде саме там, я майже в цьому переконаний.

— Гаразд, — погодився Гарун. — Тоді до Південного Полюсу!

Невдовзі з ними сталося перше лихо. Гупі й Бага, які весь час скімлили, видаючи жалісливі звуки, зізналися у неможливості своєї участі в подальшому виконанні поставленого завдання.

— Хто ж би думав, що так буде!

— Так погано, ще й усюди!

— Ми не можемо. Ми — хворі!

— Рими всі застрягли в горлі.

З кожною милею вода в Океані ставала густішою й холоднішою, багато Оповідних Потоків були сповнені темної, в'язкої рідини, що нагадувала патоку. «Хай там як, ми недалеко до мети», — подумав Гарун. А Багатопащим Рибам він сумно сказав:

— Залишайтеся тут на сторожі. Далі ми підемо без вас.

«Навіть якщо небезпека прийде з цього боку, заведе чи вони зможуть нас попередити», — усвідомлював Гарун, однак Багатопащеві Риби мали на-

стільки жалюгідний вигляд, що він не озвучив своєї думки.

Світла вже майже не було (вони дісталися до самого краю Смуги Сутінків, мало не до самої півкулі Вічної Темряви). Проте рух до Полюсу не припинявся. Раптом Гарун побачив, як з глибини Океану піднімається щось схоже на ліс, як високі рослини злегка погойдуються на вітрі, до того ж відсутність світла перетворювала картину геть на містичну.

— Земля? — запитав Гарун. — Але ж тут не повинно бути ніякої землі?

— Це застояні води, ось що це, — пояснив Малі з огидою. — Все заросло. Бруд усюди. Сором та й годі. Ніхто не доглядає. Просто жах. Дайте мені рік — і місцина буде як нова.

Для Плавучого Городника це була довга промова — настільки його засмутило побачене.

— Року ми не маємо, — зітхнув Гарун. — Також не хочеться перелітати повітрям. Нас можуть помітити, та й узяти тебе з собою в такому випадку ми б не змогли.

— Про мене не турбуйтеся, — відповів Малі. — І про переліт не клопочіться. Я розчищу шлях. — Він набрав велику швидкість і зник у плавучих джунглях водоростей. За мить-другу Гарун побачив, як у повітря здійнялися величезні в'язанки рослинності — Малі приступив до роботи. Тим часом з джунглів водоростей вистрибували їхні мешканці: велетенська міль-альбінос, величезні сірі птахи, що склалися лишень з кісток, довгі білі хробаки з головами, завбільшки з лопату. «Навіть дикі тварини тут Старі, — подумав Гарун. — А далі, мабуть, підуть динозаври? Не динозаври, а ті, що живуть у воді, як їх — іхтіозаври». Думка про побачення з іхтіозавром, що визирає з води, була одночасно страхітливою й захопливою. «Все одно вони вегетаріанці, — заспокоював він себе, — були вегетаріанцями. Принаймні, я так думаю».

Примчав водою Малі, щоб доповісти про викона-
ну роботу.

— Трохи прополювання. Трохи боротьби зі шкід-
никами. Ще трохи — й канал буде готовий. — І зно-
ву зник у воді.

Як тільки канал був прочищений, Гарун спрямував
туди Алежа-Одуда. Проте Малі ніде не було видно.

— Куди ти подівся? — крикнув Гарун. — Не най-
кращий час бавитися в хованки. — У відповідь —
жодного звуку.

А канал був доволі вузький, на поверхні все ще
плавало коріння й водорості... А коли вони потрапили
в гущу бур'янистих джунглів водоростей, з ними тра-
пилася друга катастрофа. Гарун почув тихе шипіння,
а за мить побачив, як до них летить щось на кшталт
неймовірно великих тенет, тенет, сплєтених із самої
темряви. Вони впали на них і міцно стиснули.

— Це Павутина Ночі, — пояснив Алеж-Одуд. — Ле-
гендарна чупвальська зброя. Марно чинити опір. Що
більше борсаєшся, то більше вона тебе стягує. На жаль,
мушу визнати: ми потрапили в серйозну халепу.

Гарун почув звуки, що долинали ззовні Тенет Ночі:
шипіння, тихий задоволений сміх. А ще він побачив
очі, так, очі, що пронизливо дивилися через тенета,
схожі на очі Мудри, з чорними білками, але ці очі аж
ніяк не були дружелюбними. *А де Малі?*

— Ми в полоні, — бідкався Гарун. — Усе, я став
героєм.

Розділ ІХ КОРАБЕЛЬ ПІТЬМЦІ

Їх повільно тягли вперед. Коли очі звикли до тем-
ряви, Гарун зміг розгледіти силуети викрадачів, які

волочили Павутину за якісь невидимі, але дуже міцні мотузки. Тягли їх уперед, але куди? Цього Гарун ніяк не міг собі уявити. У думках він бачив лишень чорну діру, що розверзлася над ним як величезна паща, і поступово втягувала його.

— Оце так халепа, посічуть нас на капусту, — сумно зауважив Якщоб. Алеж-Одуд також був невеселий.

— Тягнуть нас до Хаттам-Шуда, гарно запакованих, перев'язаних стрічкою, наче подарунок! — скаржився Одуд, навіть не роззявляючи дзьоба. — А тоді бум-дзень-дзень, бум-дзень-дзень — і по всьому. Сидить він у серці темряви, на дні чорної діри і, як кажуть, пожирає світло, їсть сире світло голими руками, й жоден промінчик не втече. Також пожирає слова. І може він бути в двох місцях одночасно. Нам не вибратися звідси. Біда та й годі. Що ж то буде з нами. Ох-ох-ох!

— З вас гарна пара друзяк, це точно, — промовив Гарун настільки безтурботно, наскільки міг. Алежу-Одуду ще й додав:

— Ти ж бо машина! А ковтаєш усі страшилки, які тільки почувеш, навіть ті, що знаходиш у головах інших людей. Наприклад, про чорну діру я саме думав, а ти вже підхопив і навіть устиг злякатися. Далєбі, Одуде, візьми себе в руки.

— Як же взяти себе в руки чи у щось, — скаржився Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба, — коли руки чупвалів беруть мене й тягнуть, куди їм треба?

— Поглянь униз, — втрутився Якщоб, — поглянь на Океан.

Товстий шар отрути темного кольору виднівся всюди, стираючи кольори Оповідних Потоків так, що Гарун уже їх і не розрізняв. З води, температура якої наближалася до точки замерзання, здіймалося щось холодне й липке. «Холодне, як смерть», — подумав Гарун.

Якщоба охопив відчай.

— Ми самі, тільки ми винні, — заплакав він. — Ми — Охоронці Океану, а ми його не охороняли. Погляньте на Океан! Найдавніші оповіді, лишень погляньте, які вони тепер. Ми дозволили їм загинути, ми покинули їх ще задовго до отруєння. Ми втратили зв'язок з нашими початками, нашим корінням, нашим Першоджерелом. Ніхто інший, але ми казали, нема на них попиту, перевиробництво. А тепер погляньте, ні, ви лишень погляньте! Безбарвне, безжиттєве, зіпсуте. Все пропало!

«Як злякався б Малі, — подумав Гарун, — мабуть, Малі найбільше». Але за Плавучим Городником і слід запов. «Мабуть, зв'язали, так само як нас, у ще одну Павутину Ночі, — здогадувався Гарун. — Багато чого б я зараз віддав, лиш би побачити його вайлувате тіло, що біжить біля нас, і почути той м'який квітковий голос і неквапливі слова».

Павутина Ночі раптом зупинилася — і хвиля отруєної води вдарила в бік Алежа-Одуда, а тоді — навіть вище. Якщоб і Гарун інстинктивно підсмикнули ноги від отруєної рідини, а одна з гарно розшитих пантофель. Джина Води упала (якщо бути точним, то з лівої ноги) в Океан і тут же з шипінням і бульканням розчинилася аж до кінчика свого задертого носка. Гаруна вразило це до глибини душі.

— Отрута настільки концентрована, що діє як сильна кислота, — зауважив він. — Одуде, ти, видно, зроблений з чогось дуже міцного. А ти Якщобе, тішся, що впала твоя пантофля, а не ти.

— Не тішся завчасно, — похмуро сказав Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Хто знає, що нас чекає попереду?

— Красенько дякую, — відповів Гарун. — Ще одне доречне зауваження з твого боку.

Проте він дуже непокоївся за Малі. Плавучий Городник наразі ходив по поверхні цієї концентрованої

отрути. Авжеж, він був ще той Городник, однак чи міг він витримати дію кислоти? Перед очима Гаруна постала страшна картина: Малі повільно йде на дно Океану, де з шипінням і бульканням... Але ж ні. Гарун потрусив головою. Тепер не час думати про таке.

Павутину Ночі зняли, і в слабеньких сутінках Гарун побачив, що вони опинилися на великій галявині в бур'янистих джунглях водоростей. На невеликій відстані виднілося щось схоже на стіну ночі. «Це, мабуть, початок Вічної Темряви, — подумав Гарун. — Видно, ми на самому її краї».

Лишень кілька корінців і водоростей, майже повністю спалених кислотою, плавало на поверхні Океану. Проте жодної ознаки перебування Малі, тому Гарун почав ще більше тривожитися.

Гурт з тринадцяти чупвалів оточив Алежа-Одуда й наставив на Якщоба та Гаруна грізного вигляду зброю. Всі вони мали страхітливі очі з білими зіницями замість чорних, сірими райдужними оболонками замість різнобарвних і чорні білки, які Гарун уперше побачив на обличчі Мудри. На відміну від Воїна Тіней, ці чупвали були худими, жалюгідними, нікчемними типами, одягнутими в плащі з каптурами, на яких виднілися емблеми особистої гвардії Хаттам-Шуда, себто Знаки Застібнутого на Блискавку Рота. «Вони схожі на офісних клерків у маскарадних костюмах, — подумав Гарун. — Але їх не слід недооцінювати; вони небезпечні, жодного сумніву».

Чупвали з'юрмилися навколо Алежа-Одуда й здивовано розглядали Гаруна, що було неприємним. Вони сиділи на великих темних морських кониках, яких також сильно дивував хлопчак-землянин.

— А тепер довідка: ці темні конячки, — пояснював Алез-Одуд, — також машини. Але на темну конячку, як відомо, не ставлять, у них не вірять.

Гарун цього не чув.

Він помітив, що стіна ночі, про яку він думав, що це початок Вічної Темряви, насправді не була темрявою. По суті, це був корабель-кокос, просторе судно, що кинуло якір на прогаліні, яка утворилася після спалення кислотою водоростей. «Вони хочуть нас туди забрати, — тьохнуло в нього серце, — на флагман Культмайстра Хаттам-Шуда». Як тільки він зібрався було відкрити рота й сказати про це Якщобу, виявилося, що від страху у нього все пересохло в горлі і він не може вимовити жодне слово, хіба якесь каркання:

— Кар... — каркнув він, показуючи на темний корабель. — Кар... Кар.

* * *

З облавка Корабля Пітьми звисав трап з перилами. Чували притягли їх до трапу, й Гарун з Якщобом мусили залишити Алежа-Одуда внизу, а самі почали довге сходження на палубу. Піднімаючись, Гарун почув жалібний крик, обернувся й побачив Одуда, який обурювався, не роззявляючи дзьоба:

— Але ж, але ж, але ж цього не чіпайте, це мій — мій мозок! — Двоє чувалів у плащах сиділи на спині Алежа й відкручували маківку Одудової голови. З черепної коробки вони вийняли маленьку з тьмяним полиском скриньку, при цьому видавши низку коротких задоволених шиплячих звуків. А відтак просто залишили Алежа-Одуда хитатися на воді без живлення, клітин пам'яті й командного модуля. Він мав вигляд зламаної іграшки. «Ех, Одуде, — подумав Гарун. — Дуже шкодую, що дражнив тебе, називаючи машиною! Ти найкраща й найвідважніша машина, яка коли-небудь існувала, і я поверну тобі твій мозок, ось побачиш, я поверну тобі мозок». Він усвідомлював, що це лишень обіцянка, намір, адже сам він також потрапив у велику халепу.

Вони ще піднімалися по трапу, коли Якщоб, ідучи позаду Гаруна, спіткнувся й, ледь не впавши, для рівноваги схопився за руку Гаруна. Відчувши, що Джин Води тицяє йому в руку щось маленьке й тверде, Гарун стиснув кулак.

— Для екстреного випадку. Люб'язно надано Будинком ПДСП, — прошепотів Якщоб. — Може, зумієш скористатися.

А чуввали були і спереду, і ззаду.

— Що це таке? — якнайтихіше запитав Гарун.

— Якщо відкусити кінчик, — шепотів Якщоб, — то впродовж двох хвилин матимеш яскраве-яскраве світло. Це — Капсула Світла. Сховай її під язик.

— А ти як? — не обертаючись запитав пошепки Гарун. — Ти також маєш таку?

Проте Якщоб не відповів, і Гарун зрозумів, що Джин Води віддав йому свій єдиний пристрій. — Я не візьму, так не чесно, — прошепотів Гарун, але один із чуввалів просичав до нього так загрозливо, що він вирішив помовчати. Усе вище й вище вони піднімалися, розмірковуючи над тим, що приготував для них Культмайстер.

Коли вони порівнялися з ілюмінаторами, Гарун аж ахнув від подиву — звідти сочилася *пільма*, так само як світло сочиться уночі з вікон. Чуввали винайшли штучну пільму, як інші люди — штучне світло! Всередині Корабля Пільми, як здогадувався Гарун, є світильники, але вони, очевидно, називаються «пільмильники», тому що виробляють пільму і дозволяють очам чуввалів, влаштованим навиворіт (від світла б осліпли), бачити в темряві (а він, Гарун, не побачить нічогісінько). «Отже, пільму можна вмикати й вимикати, — дивувався Гарун. — Ну що за народ?»

Нарешті вони ступили на палубу.

І тепер Гарун збагнув, наскільки величезним був корабель. У сутінках його палуба здавалася безкінечною, тож цілком зрозуміло, що Гарун не бачив ні корми, ні носа.

— Та він з милою завдовжки! — вигукнув Гарун. — А якщо він з милою завдовжки, то, мабуть, з півмили завширшки.

— Надвеликий, суперкоლოსальний, гігантський, — похмуρο погодився Якщоб.

На палубі в шаховому порядку розташувалася велика кількість величезних казанів-цистерн, кожен з яких обслуговувала окрема бригада робітників. Трубогони вели до кожного й від кожного з них, а збоку були драбини. Також біля кожного казана-цистерни стояв механічний кран з відрами, що звисали із зловісно гострих гаків. «То, мабуть, казани з отрутою», — подумав Гарун, і він мав рацію. Казани по вінця були заповнені чорною отрутою — найбільш сильнодіючою, нерозчиненою, чистою отрутою, яка знищувала Океан Оповідок. «Плавучий завод, — подумав Гарун здригнувшись, — і він виробляє продукцію, яка значно небезпечніша, ніж та, яку виробляють вдома заводи смутку».

Найбільшою спорудою на палубі Корабля Пітьми був ще один кран. Він нависав над палубою, ніби височезна будівля, і Гарун побачив, що з величезної стріли до води тяглися товстезні ланцюги. Хай би що висіло на кінці ланцюгів під поверхнею Океану, воно мусить мати дивовижно великі розміри й вагу, але здогадатися, що воно таке, Гарун не міг, хоч як старався.

У самому Кораблі Пітьми й усьому, що було на ньому, Гаруна вразила така якість як *тінистість*. Незважаючи на страхітливі розміри самого корабля, величезну кількість казанів і гігантський кран, Гаруна не полишало відчуття, що все це якесь *непостійне*, що все воно не надто тривке, ніби якийсь великий чарівник зумів зладнати всю цю штуківину із самих тіней, надавши їм небаченої Гаруном твердості. «Якась фантастика, — сказав він сам до себе. — Судно зроблене із тіней? Корабель-тінь? Дурниця

якась». Але ця думка ніяк не покидала його. Лишень поглянь на обриси всього, що ти бачиш, казав його внутрішній голос. Обриси казанів з отрутою, обриси крана, самого корабля. Вони геть нечіткі. Саме такими бувають тіні — навіть коли вони гострі, то не настільки гострі, наскільки гострими є обриси реальних, себто справжніх предметів.

Стосовно чупвалів, а всі вони тут належали до Союзу Застібнутих на Блискавку Губ і були найвідданішими слугами Культмайстра, Гаруна найбільше здивувала їхня ординарність і монотонність дорученої їм роботи. Сотні чупвалів у плащах з каптурами зі знаком Застібнутих на Блискавку Губ обслуговували котли й крани на палубі, виконували низку бездумних рутинних завдань: перевіряли показання приладів, підкручували гайки, вмикали й вимикали змішувальні механізми, драїли палубу. Все це було дуже нудним, але Гарун не переставав нагадувати собі, що всі ці метушливі, одягнені в плащі нікчемні, кістляві, сопливі офісні типи займалися нічим іншим, як отруєнням Океану Оповідних Потоків.

— Як дивно, — сказав Гарун Якщобу, — найжахливіші речі можуть мати звичайний вигляд і до того ж бути нудними.

— Він називає це звичайним, — зітхнув Якщоб. — Хлопець з розуму скрутився. Несосвітений.

Викрадачі підштовхнули їх до великого люка, за яким були високі двостулкові двері зі знаком Хаттам-Шуда, себто Застібнутих на Блискавку Губ. Робили вони все мовчки, хіба що інколи зловісно шипіли; і коли до двостулкових дверей залишалось кілька кроків, їх зупинили й повели під руки. Двостулкові двері відчинилися. «Ось і він», — сказав про себе Гарун.

З дверей вийшов худий, кістлявий, жалюгідний, пронозливий, сопливий офісний тип, такий же, як і всі інші. Проте не зовсім такий: як тільки він з'явився,

всі чуввали заходилися енергійно кланятися й човгати ногами, тому що ця невиразна істота була не хто інший, як горезвісний страхітливий Культмайстер Безабан Хаттам-Шуд, чудовисько власною персоною!

«Це він? Це він?» — подумав Гарун з деяким розчаруванням. — Цей невиразний чолов'яга? Ніколи б не подумав».

І тут сталася ще одна несподіванка: Культмайстер заговорив. Хаттам-Шуд не шипів, як його посіпаки, і не каркав, як Воїн Мудра, але говорив чітко, проте нудним і монотонним голосом — голосом, якого б ніхто не запам'ятав, якби він не належав такому могутньому і страхітливому персонажеві.

— Шпигуни, — монотонно промовив Хаттам-Шуд. — Утомився я від цієї мелодрами. Джин Води з Гуп-Сіті, а тут щось незвичайне: парубок, якщо я не помиляюся, *звігти, знизу*.

— Ось яке ваше хвалене Мовчання, — почав Якщоб з немалою мужністю. — Авжеж, споконвіку так ведеться, не важко й здогадатися: Верховна Персона завжди займається саме тим, що забороняє робити іншим. Його послідовники зашивають собі рота, а він собі тріщить, як та баба горохова.

Хаттам-Шуд удав, що не чує цих слів. Гарун пильно дивився на нього, особливу увагу звертаючи на обриси тіла Культмайстра, й нарешті переконався: вони мали таку ж нечіткість, таку ж розмитість, як і Корабель Пітьми, а саме *тінистість*.

«Нема сумніву, — вирішив він, — що це Тінь Культмайстра, яку він зумів відокремити від себе. Сам же Культмайстер залишився в Цитаделі Чуп, а сюди відрядив Тінь». Саме туди мали тепер прямувати гупізорійські сили з Гаруновим татом Рашидом.

Якщо його здогадки були правильними й це була тінь, що стала людиною, а не людина, що стала тінню, тоді чаклунство Хаттам-Шуда справді надзвичай-

но могутнє, бо постать Культмайстра була тривимірною, а очі в голові явно рухалися. «Такої тіні я ще не бачив у своєму житті», — мусив визнати Гарун, однак його переконаність у тому, що це Тінь Культмайстра, яка перенеслася до Старої Зони у Смузі Темряви, лишень зростала.

Чуввали, що вийняли мозок-скриньку з голови Алежа-Одуда, зробили крок уперед і з ввічливим поклоном передали її Хаттам-Шудові. Культмайстер легенько потрусив металічною скринькою в повітрі, примовляючи:

— Що ж, тепер ми побачимо, що ж то за Процес, Надто Складний для Пояснення. Я розберу цю штуковину й обов'язково поясню цей процес, не сумнівайтесь.

Тут у Гаруна виникло дивне відчуття, аж голова запаморочилася. *Хаттам-Шуд* йому когось *нагадував*. «Я звідкись його знаю, — думав він з подивом. — Я десь уже його бачив. О ні, це неможливо, але все ж таки він мені здається дуже знайомим».

До Гаруна підійшов Культмайстер і пильно поглянув йому в очі.

— Що привело тебе сюди? — запитав він дуже, дуже монотонним голосом. — *Оповідки*, здається. — Слово «оповідки» він вимовив так, ніби воно було найгрубішим словом у мові. — Ну, і до чого привели тебе ці *оповідки*? Ти мене чуєш? Почалося з *оповідок*, закінчується шпигування, а це, хлопче, серйозне обвинувачення, серйозніше не буває. Було б ліпше, якби ти стояв на землі, а не витав у небі. Було б ліпше, якби ти дотримувався Фактів, а не запихався *оповідками*. Ліпше було тобі залишитися вдома, а не пертися аж сюди. *Оповідки* приносять біду. Океан *Оповідок* — це Океан Біди. А тепер скажи мені таке: яка користь з оповідок, якщо всі вони — брехливі?

— Я знаю вас, — закричав Гарун. — Це ж бо ви. Це ж бо ви — пан Сеґупта, ви викрали мою маму, ви покинули гладку пані, і ви сопливий, заслинений, жалюгідний, скупий, скнарий, нікчемний, пронозуватий клерк! Де ви її заховали? Може, на цьому кораблі! Негайно відпустіть її!

Якщоб-Джин Води взяв Гаруна за плечі. Того аж тіпало від злоти та інших почуттів, і Якщоб чекав, поки він заспокоїться.

— Гаруне, хлопчику, це не той чоловік, що ти думаєш, ти переплутав, — казав Якщоб. — На вигляд він, може, як дві краплі води, але повір мені, друже, це — Культмайстер Хаттам-Шуд.

Хаттам-Шуд, як і личить клеркові, залишався незворушний. Він неухважно підкидав правою рукою маленьку залізну скриньку — мозок Алежа-Одуда. Нарешті він заговорив монотонним голосом, від якого аж на сон хилило.

— *Оповідки* зсунули хлопчикові глузд, — промовив він поважно. — Він марить і меле казна-що. Нечемна, дуже невихована дитина. Навіщо мені твоя мама? *Оповідки* не дають тобі можливості побачити, хто перед тобою стоїть. *Оповідки* змусили тебе повірити, що Культмайстер Хаттам-Шуд повинен мати... ось такий вигляд.

Гарун і Якщоб від несподіванки аж зойкнули, коли Хаттам-Шуд у них на очах почав мінятися. З жахом і подивом вони спостерігали, як Культмайстер збільшувався, аж поки не став заввишки зі сто і один фут, зі стома і однією головою, кожна з яких мала по три ока й вогнедишний язик, зі стома й однією рукою, сто з яких тримали величезні чорні мечі, а сто перша зневажливо підкидала металеву скриньку — мозок Алежа-Одуда... а тоді з ледь чутним зітханням Хаттам-Шуд знову зменшився до звичних розмірів клерка.

— Напускання туману, — він знизав плечима. — Таке часто трапляється в *оповідках*, але воно нікому непотрібне й цілком недієве. Ох, шпигуни ви мої, шпигуни, — розмірковував він задумливо. — Ну що ж, вам треба побачити те, заради чого ви прийшли сюди. На жаль, доповісти про побачене ви вже нікому не зможете.

Він обернувся і якось крадькома пішов до чорних дверей.

— Відведіть їх, — скомандував він і зник за дверима. Солдати-чупвали оточили Гаруна з Якщобом і почали підштовхувати до дверей. Вони опинилися на широких чорних сходах, що вели кудись униз і губилися в пільмі корабельного трюму.

Розділ 10 ГАРУНОВЕ БАЖАННЯ

Гарун з Якщобом стояли на горішній сходовій клітці, аж раптом цілковита темрява від тисяч «пільмників» пропала, а натомість запанувала напівтемрява. Хаттам-Шуд наказав вимкнути пільму, щоб мати змогу вдосталь познущатися з бранців, показуючи їм необмеженість своїх можливостей. Гарун з Якщобом тепер могли бачити, куди ступають, коли їх вели вниз у черево велетенського корабля. Чупвали навколо них одягли на правду досить модні темні окуляри, щоб краще бачити в півтемряві. «Тепер вони скидаються на офісних клерків, що вдають із себе рок-зірок», — подумав Гарун.

Під палубою Корабля Пільми був один величезний трюм, а довкруг на семи рівнях — переходи, з'єднані сходами й драбинами; до того ж там було безліч усілякої машинерії. І що ж то були за машини!

— Надто складно для Опису, — пробурмотів Якщоб.

Шуміли шестерні, вищали коліщата, стугоніли підйомники, шипіли фільтри, скреготіли преси, гуділи холодильні установки! А Хаттам-Шут тим часом стояв собі на високому містку, недбало перекидаючи з руки в руку мозок Алежа-Одуда. Як тільки Гарун з Якщобом (і, зрозуміло, їхні вартові) підійшли до нього, він сухо почав пояснювати.

Гарун змушував себе слухати, хоч Культмайстер мав настільки занудливий голос, що вже за десять секунд можна було заснути.

— Ось змішувач отрути, — казав Хаттам-Шуд. — Нам потрібно дуже багато різної отрути, тому що кожна оповідка в Океані знищується по-своєму. Для знищення веселої оповідки треба перетворити її в сумну. Для знищення пригодницької треба зробити її надто повільною. Для знищення детективної потрібно зробити так, аби злочинця вгадали всі одразу. Для знищення любовної необхідно перетворити її в оповідку про ненависть. Для знищення трагічної оповідки треба зробити так, аби вона викликала нестримний сміх.

— Для знищення Океану Оповідок, — прошепотів Якщоб-Джин Води, — без Хаттам-Шуда не обійтися.

— Кажі що хочеш, — відреагував Культмайстер. — Говори, поки говориться.

І продовжував свої страхітливі пояснення.

— Я встановив, і це — доконаний факт, що кожна *оповідка має свою антиоповідку*. Маю на увазі, що кожна оповідка, а отже, кожен Оповідний Потік має *свою власну тінь*, якщо додати антиоповідку до оповідки, то вони знищують одна одну, от і все — бінго. Тепер ще таке: ми маємо нагоду побачити синтез цих антиоповідок, цих *тіньових оповідок*. Так! Я можу змішувати їх ось тут, у лабораторних умовах, і виробляти найбільш концентровану отруту, від якої не ви-

живе жодна оповідка у вашому безцінному Океані. В Океан ми випускаємо лишень концентровану отруту. Ви вже мали можливість побачити, наскільки густа ця отрута, густа як патока. Тому що всі оповідки-тіні збиваються до купи. Поступово вони розчиняються в усьому Океані, й кожна атніоповідка шукає свою жертву. Щоденно ми синтезуємо й виливаємо в океан свіжі порції отрути! Щодня ми знищуємо нові казочки! Вже недовго лишилося чекати, коли Океан буде мертвим, холодним і мертвим. Коли ж його поверхню таки скує чорна крига, це означатиме, що моя перемога остаточна й безповоротна.

— Чому ви так ненавидите оповідки? — випалив Гарун ошелешено. — Оповідки дарують радість...

— Світ — не для радості, — відповів Хаттам-Шуд. — Світ — для Влади над ним.

— Який світ? — витиснув із себе Гарун.

— Твоїм світом, моїм світом, всіма світами, — почувлося у відповідь, — хтось Править. А в кожній оповідці, в кожному Оповідному Потоківі живе світ, оповідний світ, яким я не можу Правити. Ось тобі й причина.

Тепер Культмайстер показав на охолоджувальні машини, в яких зберігали отруту, себто антиоповідки, за низьких температур. А тоді показав величезні фільтраційні установки, які вилловлювали домішки з отрути, після чого вона ставала стовідсотково чистою, стовідсотково вбивчою. Відтак пояснив, чому отруті в процесі виробництва необхідно якийсь час відстоятися у казанах на палубі: «Якість антиоповідок, так само як і якість хорошого вина, поліпшується, якщо перед розливанням вони трохи «подихають» свіжим повітрям». Після одинадцяти хвилин Гарун перестав дослухатися. Він ішов за Хаттам-Шудом і Якцобом уздовж високого вузького помосту, аж поки вони дісталися іншої частини корабля, де чували складали величезні й загадкові шматки чогось схожого на тверду чорну гуму.

— А тут, — почав Культмайстер (і щось у його голосі привернуло увагу Гаруна), — ми монтуємо Затичку.

— Яку Затичку? — вигукнув Якщоб. До нього прийшов страшний здогад. — Але це не...

— Ви не могли не помітити величезного крана на палубі, — промовив своїм монотонним голосом Хаттам-Шуд. — Ви не могли не помітити ланцюгів, що спускаються у воду. На другому кінці кожного ланцюга наші водолази швидкими темпами монтують найбільшу і найпотужнішу Затичку, яка коли-небудь існувала. Доводжу до вашого відома, мої шпигуни, що вона вже майже готова. За кілька днів ми її використаємо за призначенням. Ми закоркуємо Затичкою — так, так! — Джерело, себто Джерело Джерел, яке розташоване саме під кораблем на дні океану. Допоки Джерело б'є, чисті, неотруєні, оновлені Оповідні Води підніматимуться вгору в Океан, тому ми можемо виконувати нашу роботу лишень наполовину! А з нашою Затичкою Океан утратить усю свою силу й не зможе протистояти моїм антиповідкам, тому все закінчиться вже дуже-дуже скоро. Тоді, Джине Води, твоїм гупізянам нічого іншого не залишиться, як змиритися з перемогою Безабана.

— І не подумаємо, — відповів Якщоб, але його слова прозвучали непереконливо.

— А як водолазам удається перебувати в отруйній воді й лишатися неушкодженими? — запитав Гарун.

Хаттам-Шуд усміхнувся сухою посмішкою.

— Бачу, ти знову слухаєш, — сказав він. — Вони одягнені у захисний одяг. Ось у цій шафі я тримаю безліч таких костюмів.

Він повів їх далі попри зону монтажу Затички до майданчика, на якому стояла найбільша на всьому кораблі машина.

— А це, — промовив Хаттам-Шуд своїм гундосим монотонним голосом, але з якоюсь ноткою гордості, — наш Генератор.

— І що він робить? — поцікавився Гарун, який не відзначався технічним складом розуму.

— Перетворює механічну енергію в електричну за допомогою електромагнітної індукції, — відповів Хаттам-Шуд. — А хіба ти не знаєш такого?

Однак Гарун не втратив самовладання:

— Себто він живить енергією все ваше виробництво?

— Саме так, — відповів Культмайстер. — Бачу, освіта не пасе задніх на Землі.

У цю мить сталося щось цілком несподіване.

Крізь відчинений ілюмінатор за кілька кроків від Культмайстра в Корабель Пітьми почали заповзати якісь химерні вусики. Величезна безформна маса рослинності, серед якої була єдина квітка бузкового кольору, рухалась напрочуд швидко. Гарунове серце від радості мало не вистригнуло з грудей.

— М... — почав було він, але потім припнув язика.

Так, Малі вдалося уникнути полону (як потім довідався Гарун) тільки тому, що він прикинувся мертвим корінням. Він обережно підплив до Корабля Пітьми, а тоді за допомогою присосків на кількох вусиках піднявся на корабель, як повзуча рослина. Коли ж йому вдалося залізти всередину й набрати Малі-подібної форми, на судні завилала сирена тривоги:

— Тривога! На борту сторонній!

— Увімкнути пільму! — заверещав Хаттам-Шуд, а награна млявість спала, як маска. Малі на великій швидкості рухався в напрямку Генератора. Дістався він гігантської машини ще до того, як були увімкнені пільмильники, при цьому уникнувши рук багатьох чувальських вартових, зір яких не дозволяв як слід бачити у напівтемряві (незважаючи на їхні досить

модні темні окуляри). Не гаючи часу, Плавучий Городник підстрибнув у повітря, розчепірівся в усі боки й упав корінням і щупальцями на Генератор, залазючи ними в усі його куточки й щілини.

Одразу почулися якісь грюки і стуки, порвалися ланцюги, забуксували шестерні — і потужний Генератор, гучно вібруючи, затих. Припинилося постачання енергії по всьому Кораблі: не шуміли шестерні, не вищали коліщата, не стугоніли підйомники, не шипіли фільтри, не скреготіли преси, не гуділи холодильні установки, не накопичували отруту отрутонакопичувачі, не впорскували трутизну в океан отрутовпорскувачі. Геть усе виробництво зупинилося!

— Слава Малі! — підбадьорював його Гарун. — Ну ти й даєш, пане, просто чудово!

На Малі великими силами накинлася чупвальська варта, намагаючись голіруч відтягти його від Генератора, б'ючи його сокирами й мечами, проте істоті, що зуміла протистояти концентрованій отруті, яку Хаттам-Шуд скидав в Океан Оповідок, усе це було завиграшки, як укуси бліх. Він висів на Генераторі, аж поки не переконався, що за короткий час його не відновити. Прикипівши до машини, він заходився по-городницькому бадьоро співати бузковою квіткою, що слугувала йому ротом:

*Порубати можеш ти
Дерево мате,
Квітку на куці.
Не мене зате.*

*Порубати можеш ти
Сильних в карате,
Спритних до мети.
Не мене зате.*

«Гаразд, — сказав собі Гарун, помітивши, що Хаттам-Шуд дивиться тільки на Плавучого Городника. — Вперед, Гаруне. Тепер твоя черга. Зараз або ніколи».

Капсулу Світла, «для екстреного випадку», він усе ще тримав під язиком. Швиденько взяв її зубами й розкусив.

Світло, що вдарило з його рота, було яскраве, як сонце! Чували навколо нього, геть чисто засліплені, забувши про обітницю мовчання, верещали й проклинали все на світі, схопившись за очі. Навіть Хаттам-Шуд похитнувся від такого сяйва.

Гарун був швидкий, як ніколи у своєму житті. Він вийняв Капсулу Світла з рота й тримав її над головою, освітлюючи нутроші всього корабля. «Яйцеголові з Будинку ПНСП таки щось тямлять», — подумав з подивом Гарун. Тепер він біг щодуху, адже секунди спливали. Минаючи Хаттам-Шуда, він вихопив з його руки мозок Алежа-Оуда. Добіг до шафи із захисним одягом для водолазів. Хвилина минула.

Поклавши мозок Алежа-Оуда в кишеню нічної сорочки, Гарун намагався одягти водолазний костюм. Капсулу ж Світла поклав на перила, щоб мати вільні обидві руки.

— Як же він одягається? — протогнав Гарун у відчаї, а водолазний костюм ніяк не хотів налазити. (Авжеж, одягти його поверх червоної нічної сорочки з пурпуровими латками нелегко.) А секунди спливали.

Хоча Гарун був зосереджений на вдяганні водолазного костюма, проте помітив кілька важливих речей: наприклад, що Хаттам-Шуд ухопив Якщоба-Джина Води за голубі бакенбарди. Він також помітив, що *ніхто з чупвалів не мав тіней!* А це могло означати тільки одне: Хаттам-Шуд показав своїм найвідданішим прибічникам із Союзу Застібнутих на Блискавку Губ, як відокремлюватися від тіней. «Отже, всі вони — тіні, — збагнув він. — Судно, вся банда Со-

юзу Застібнути на Блискавку Губ, сам Хаттам-Шуд. Усе тут — Тіні у Плоті, за винятком Якщоба, Малі, Алежа-Одуда та, власне, його самого».

Він помітив ще таке: коли яскраве світло з Капсули заповнило нутрощі Корабля Пітьми, то все судно аж здригнулося, ніби стало менш твердим, більш схожим на тінь, і чупвали затремтіли, а їхні обриси розпливлися, почали втрачати тривимірність... «Якби засвітило сонце, — подумав Гарун, — вони б усі розтанули, стали б пласкими й безформними, як тіні!»

Проте сонця ніде було шукати в тій похмурій напівтемряві, а секунди спливали. Вже добігали кінця дві хвилини світла, коли Гарунові вдалося застібнути водолазний костюм, одягнути водолазну маску й вистрибнути через ілюмінатор в отруєний Океан.

* * *

Коли він опинився у воді, його охопило почуття безнадії. «Що ти, Гаруне, збираєшся робити? — питав він самого себе. — Пливти назад до Гуп-Сіті?»

Він дуже довго падав крізь товщу води Океану, і що глибше він опускався, то менш забрудненими були Оповідні Потоки й то легше було щось розгледіти.

Він побачив Затичку. Цілі бригади чупвалів у водолазних костюмах приєднували до Затички нові шматки. На щастя, вони були настільки зайняті роботою, що й не помітили Гаруна... А Затичка була величезною, немов футбольне поле, і мала дещо овальну форму. Обвід був нерівний, оскільки Затичка своїми краями повинна була ідеально підійти до отвору Джерела Джерел, тож обвід Затички й краї Джерела мусили збігтися.

Гарун продовжував падати... й тоді — о, диво з див! — він побачив саме Джерело.

Джерело Джерел було таким собі отвором чи, радше, проваллям або ж кратером, і з цього отвору, як

побачив Гарун, із самого серця Кагані вивергався яскравий потік чистих, незабруднених оповідок. Там було стільки Оповідних Потоків, настільки різнобарвних, що всі вони, б'ючи одночасно з Джерела, нагадували велетенський підводний водограй пінистого білого світла. В цю мить Гарун збагнув: якщо він не дасть закрити Джерело Затичкою, то все знову стане на свої місця. Відновлені Оповідні Потоки очистять забруднену воду, а Хаттам-Шудів план зазнає краху.

Тепер він перебував на найнижчій точці занурення, тож, піднімаючись угору до поверхні води, Гарун усім своїм серцем бажав допомогти: «Як же мені хочеться, як же мені хочеться бодай щось удіяти».

І в цю мить він випадково торкнувся місця, де під водолазним костюмом у кишені нічної сорочки було щось випукле. «Дивно, — подумав він, — я був упевнений, що поклав скриньку з мозком Алежа-Одуда в іншу кишеню». Лишень тоді він пригадав, що було там, геть чисто забуте з часу, відколи він прибув до Кагані. За мить він уже знав, що таки щось удіє.

* * *

Виринувши на поверхню, він підняв маску й вдихнув кілька ковтків повітря (остерігаючись, аби отруйна вода з Океану не хлюпнула йому в обличчя). На щастя («А мені вже давно мало би пощастити», — подумав Гарун), він виринув неподалік від трапу, до якого був прив'язаний недієздатний Алеж-Одуд. Погоня ж, яку відрядив Хаттам-Шуд, аби знову схопити Гаруна, рухалася джунглями водоростей, притемнюючи собі «темнариками». Довгі промені непроглядної пільми шматували джунглі водоростей. «Чудово, — подумав Гарун. — Сподіваюся, вони ще довго там мене шукатимуть». Він піднявся на східці трапу, розстібнув блискавку водолазного костюма й дістав скриньку-мозок Алежа-Одуда.

— Я не інженер, Оуде, — пробурмотів Гарун, — але спробую вставити цю штуку в потрібну розетку.

На щастя, чували забули прикрутити кришку до голови Оудда. Тож Гарун якомога обережніше виліз на Алежа, підняв кришку й заглянув усередину.

У черепній коробці стирчало три дроти. Гарун швидко знайшов три отвори в скриньці-мозку, до яких треба було їх приєднати. Але який і куди приєднувати? «Ну що ж, — сказав він про себе, — нема що довго думати». І приєднав дроти навмання.

Тут Алеж-Оуд видав кілька безглузких хіхікань, квакань та інших звуків. І завів дивну пісеньку:

*Заспіваймо пісню ще ра-аз-ок
Розкажімо ще а-аз-ок.*

«Неправильно приєднав, зробив його божевільним», — запанікував Гарун. А вголос сказав:

— Оуде, тихенько. Дуже прошу.

— Дивись! Дивись! Мишка. Тихо, тихо! Шматочок сиру хочеш ти, — голосно співав Оуд якусь нісенітницю. — *Жодних проблем.*

Гарун швиденько від'єднав три дроти й приєднав їх уже по-іншому. Цього разу Алеж-Оуд гарцював і ставав на диби, як дикий кінь, тож Гарун одразу висмикнув дроти, щоб не впасти в океан. «Третій раз — щасливий, сподіваюся», — подумав він і, глибоко вдихнувши, знову приєднав дроти.

— Чому так довго? — промовив Алеж своїм звичним голосом. — Зараз усе залагодимо. Поїхали. Ва-а-рум!

— Притримай коней, Оуде! — прошепотів Гарун. — Сиди тут тихо й удавай із себе безмозкого. Мені треба дещо зробити.

Аж тепер він намацав у кишені нічної сорочки й вийняв із неї маленьку гранчасту кришталеву пля-

шечку з маленькою золотою кришечкою. Пляшечка наполовину була заповнена чарівною золотою рідиною, якою пригощав його Джин Води (здавалося, відтоді минули роки), себто *Водою Бажань*.

— Що сильніше бажаєш, то краще вона діє, — сказав йому тоді Якщоб. — Постався до неї серйозно, й Вода Бажань віддячить тобі серйозністю.

— Це може зайняти більше, ніж одинадцять хвилин, — прошепотів Гарун Алежу-Одуду на вухо. — Але я все одно це зроблю. Одуде, ось дивись. — Сказавши ці слова, він відкрутив золоту кришечку й випив Воду Бажань геть до останньої краплі.

Навколо себе він бачив золоте світло, що окутувало його золотою шаллю... «Я бажаю, — думав Гарун Халіфа, міцно заплющивши очі й прагнучи цього всіма фібрами свого ества, — я бажаю, щоб Місяць Кагані повернувся і більше не був наполовину в темряві, а наполовину освічений сонцем... Я бажаю, аби він повернувся у цю ж мить і сонце освітило Корабель Пітьми — гаряче, полуденне сонце».

— Ну й бажання, — захоплено вигукнув Алеж-Одуд. — Дуже цікаво подивитися, хто переможе. Сила волі проти Процесів, Надто Складних для Пояснення.

* * *

Минали хвилини: одна, дві, три, чотири, п'ять. Гарун лежав горілиць на спині Алежа-Одуда, забувши про час, забувши про все, окрім свого бажання. Чували, що нишпорили в джунглях водоростей, здогадалися, що шукають не в тому місці, й верталися до Корабля Пітьми. Їхні «темнарики» краями сутінки променями пітьми. Лишень випадково жоден з променів не натрапив на Алежа-Одуда. А хвилини минали: шість, сім, вісім, дев'ять, десять.

Минуло одинадцять хвилин.

Гарун далі лежав горілиць із міцно заплющеними очима, зосереджений лишень на своєму бажанні.

Тут його вихопив чорний промінь одного з чупвальців. Уся чупвальська братія аж зашкварчала над водою. На своїх темних морських кониках вони мчали до Алежа-Одуда так швидко, як тільки могли.

А тоді зі страшним здриганням і трясінням бажання Гаруна Халіфи таки збулося.

Місяць Кагані повертався, до того ж, швидко тому що Гарун наголошував, загадуючи своє бажання, що не можна гаяти жодної хвилини. Сонце сходило з великою швидкістю, піднімалося, піднімалося, аж поки не досягло зеніту і не зупинилося у них над головами.

Якби Гарун був у цей час у Гуп-Сіті, то міг би одержати неабияке задоволення від переполоху Яйцеголових з Будинку ПНСП. Величезні суперкомп'ютери й гігантські гіроскопи, що стежили за рухом Місяця, аби забезпечувати Вічний День, Вічну Темряву й Смугу Сутінок між ними, просто збожеволіли й нарешті розкололися навпіл. «Хай би хто це зробив, — доповідали Моржу спантелічені Яйцеголови, — він володіє силою поза межами нашого уявлення, вже не кажучи про контроль над ним».

Проте Гарун був не в Гуп-Сіті, де всі городяни повибігали з роззявленими ротами на вулиці, як тільки над містом вперше за їхнє життя опустилася ніч і в небі засяяли зорі Чумацького Шляху. Ні, Гарун був на спині Алежа-Одуда й, розплющивши очі, побачив, що води Океану й Корабель Пітьми залиті яскравим світлом.

— Бачиш? — вигукнув він. — Я таки зумів! Мені таки вдалося!

— Жодної хвилини не сумнівався в тобі, — відповів Алез-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Повернути місяць за допомогою сили волі? Ну, пане, жодних проблем.

Навколо них відбувалися дивні речі. Чупвали, що чимдуж гнали своїх темних морських коників, почали верещати й шипіти, як тільки сонце кинуло на них свої перші промені. А тоді обриси і чупвалів, і їхніх коників почали розпливатися і немов би *танути*... стікати в отруєний смертельною кислотою Океан, перетворюючись у звичайні тіні, а тоді з шипінням і геть зникли...

— Дивіться, — зарепетував Гарун, — дивіться, що робиться з кораблем!

Сонячне світло знешкоджувало чорну магію Культмайстра Хаттам-Шуда. Під сонячним промінням тіні розпливалися, а сам величезний корабель почав втрачати свої обриси, танути, як залишена на осонні гора морозива.

— Якщо! Мало! — закричав Гарун і, незважаючи на застереження Алежа-Одуда, помчав угору по сходах (які щохвилини ставали м'якішими) на палубу.

* * *

Поки він дістався нагору, палуба зробилася дуже липкою, і Гарунові здавалося, ніби він іде по теплій смолі чи навіть клею. Чупвальські солдати пронизливо кричали й мов божевільні бігали, на Гарунових очах розчиняючись і перетворюючись у калюжі тіней, а тоді геть зникали, бо як тільки сонячне світло знешкодило магію Хаттам-Шуда, то вони, оскільки були тінями, не могли існувати без своїх господарів. Культмайстра, а точніше, його тіні ніде не було видно.

З казанів на палубі випаровувалася отрута, а самі казани м'якшали й танули, як чорне масло. Навіть велетенський кран, до якого ланцюгом була прикута Затичка, нахилився і поволі роз'їжджався під ненависним йому сонячним світлом.

Над двома казанами висіли Джин Води й Плавучий Городник. Підвісили їх за пояс на мотузках, розтягнутих між кранами, що стояли обабіч казанів з отрутою. Як тільки Гарун побачив їх, мотузки тріснули (вони також були скручені з тіней) — і Якщоб з Малі гепнулися в казани. Гарун лишень зойкнув від жаху.

Але на ту пору сонце вже висушило отруту в казанах, і Гарун побачив, як Малі, а потім і Якщоб голіруч зробили в них проломи, достатньо великі, аби вибратися звідти. Казани, як і палуба, уже встигли перетворитися на щось, схоже за щільністю на сир.

— Вшиваймося! — закричав Гарун. По липких тягучих сходах всі троє збігли донизу. Якщоб з Гаруном стрибнули на спину Алежа-Одуда, а Малі шубовснув у воду біля них.

— Місія виконана, — радісно вигукнув Гарун. — Одуде, повний вперед!

— Варум, — погодився Алез-Одуд, не роззявляючи дзьоба. Він швидкоплив від Корабля Пітьми в напрямку каналу, проритого Малі у джунглях водоростей, аж раптом почувся якийсь дивний шум і запах горілого з черешної коробки Одуда, і вони зупинилися.

— Перегорів, — сказав Якщоб. Гарун завмер.

— Здається, я все ж таки неправильно приєднав дроти, — сказав він. — А спочатку здавалося, ніби правильно. Зламався й ніколи не запрацює!

— Механічний мозок гарний тим, — заспокоював Гаруна Джин Води, — що його можна розібрати, полагодити й навіть замінити. На Сервісній Станції в Гуп-Сіті завжди є дублікати. Якби нам удалося доставити Одуда додому, то він запрацював би знову, став би як новенький.

— Якби нам самим кудись себе доставити, — промовив Гарун. Вони дрейфували в Старій Зоні без найменшої надії на допомогу. «Після всього того, що їм довелося пережити, — думав Гарун, — це нечесно.

— Якийсь час я зможу вас штовхати, — запропонував Малі й вже було взявся до роботи, аж тут з дивним тужливим шипінням Корабель Пітьми Культмайстра Хаттам-Шуда цілковито розтанув. Незакінчена Затичка впала на дно Океану, не завдавши жодної шкоди Джерелу Джерел. Свіжі оповідки вивергалися звідти безперешкодно, а це означало, що одного чудового дня Океан знову стане чистим і всі оповіді, навіть найстаріші, будуть на смак як нові.

* * *

Далі Малі вже не міг їх штовхати й упав збоку від Оуду геть чисто знесилений. Був саме полудень (Місяць Кагані повернувся до «нормальної» швидкості обертання), й вони дрейфували просторами Південного Полярного Океану, не знаючи, що робити.

І тут по воді біля них пішли бульки та якийсь шумовиння, а Гарун з великим полегшенням упізнав Багатопащевих Риб.

— Гупі! Бага! — радісно привітав він їх. А вони відповіли:

— Геть тривога! Геть і страх!

— Ми вас витягнемо, ах!

— Досить з вас. Кидай віжки!

— Ми ж бо знаємо доріжки!

І Бага з Гупі, взявши поводи Алежа-Оуду у свої роти, потягли їх геть зі Старої Зони.

— Цікаво, а що сталося з Хаттам-Шудом? — нарешті запитав Гарун. Якщо б лишень задоволено стелув плечима.

— Пропав, та й по всьому. Гарантовано, — промовив він. — Культмайстрові не вижити. Розтанув, як і решта чупвалів. Усе, завіса. Він — надбання історії. Бувайте здоровенькі. Коротше кажучи, *хаттам-шуг*.

— Не забувайте, що це була тільки його Тінь, — розсудливо зауважив Гарун. — Той, інший Культ-

майстер, «справжній», саме зараз воює з генералом Фоліантом і Сторінками, з Мудрою та моїм татом... і Лепетухою. А собі подумав: «Лепетуха, а чи вона хоч трішечки скучила за мною?»

Те, що раніше було Смоугою Сутінків, тепер купалося в сонячному промінні. «Відтепер і надалі Кагані буде нормальним Місяцем, — думав Гарун, — з нормальними ночами й днями». Вдалині на північному сході він побачив узбережжя країни Чуп, освітлене, вперше за багато століть, призахідним сонцем.

Розділ XI ПРИНЦЕСА БАЧЕТ

Тепер мушу стисло розповісти про все, що трапилося, поки Гарун був у Старій Зоні.

Як ви пам'ятаєте, доньку короля Торохтія, принцесу Бачет, ув'язнили у найвищій кімнаті найвищої вежі Цитаделі Чуп — величезного, збудованого з чорної криги замку, який нависав над Чуп-Сіті, ніби якийсь гігантський птеродактиль або археоптерикс. Тож Військо гупізирян на чолі з генералом Фоліантом, принцом Боло та Воїном Тіней Мудрою пішли саме на Чуп-Сіті.

А Чуп-Сіті був розташований у глибині Вічної Пітьми, й повітря було настільки холодне, що на людському носі воно одразу ставало бурулькою, яка, бувало, висить, аж поки її не відламаєш. Ось чому чупвали, які жили там, одягали спеціальні круглі носогрійки, від чого були схожими на циркових клоунів, лишень з чорними носами, тому що їхні носогрійки були чорними.

Сторінкам з країни Гуп, що входили у Пітьму, видали червоні носогрійки. «Направду, видається, що це війна між блазнями», — думав казкар Рашид, одягаю-

чи фальшивий червоний ніс. Принц Боло вважав носогрійки вкрай непристойними, проте усвідомлював, що ніс, з якого звисає бурулька, буде ще гіршим. Він дуже сердився, але все ж таки одягнув носогрійку.

Мали вони і шоломи. Сторінки були вбрані у люб'язно надані Моржем і Яйцеголовими з Будинку ПНСП найдивніші головні убори, які тільки доводилося Рашидові бачити. Край кожного шолома оперізувала схожа на капелюшну стрічка, що яскраво світилася, коли шолом одягали на голову. Голова в такому шоломі була ніби з німбом, від чого Сторінки нагадували бойовий підрозділ ангелів чи святих. Сукупна потужність вольтів усіх «німбів» давала гупізирянам можливість бачити своїх супротивників навіть у Вічній Пітьмі, тоді ж бо як чупвалів навіть у їхніх модних закритих темних окулярах це сяйво могло навіть осліпити.

«Поza сумнівом, сучасний підхід до військової справи, — іронізував про себе Рашид. — Під час бою ні одне, ні друге військо не бачитиме своїх супротивників».

Неподалік Чуп-Сіті розкинулося поле битви — широка рівнина Бат-Мат-Каро з невеликими пагорбами по обох краях, де командувачі ворожих військ розбили свої намети для спостереження за перебігом битви. На командному пагорбі гупізирян до генерала Фоліанта, принца Боло й Мудри приєднався також казкар Рашид (адже тільки він міг перекласти мову жестів Мудри) й Буклет, себто підрозділ Сторінок, який складався з охоронців й кур'єрів, серед яких була й Лепетуха. Весь командний склад гупізирян, маючи дещо пришелепуватий вигляд зі своїми червоними носами, сів у наметі перекусити перед битвою, коли ж бо до них під'їхав з білим прапором перемир'я чупвал — невисокий, схожий на клерка, в плащі з каптуром, на якому віднівся Знак Застібнутих на Блискавку Губ.

— Ну що, чупвале? — звернувся до нього принц Боло занадто різко й дещо пришелепувато. — Чого

тобі? — А тоді ще й додав неввічливо: — Який же ти нікчемний, сопливий і слинявий тип!

— Негайно припини, Боло, — грізно промовив генерал Фоліант. — Так не звертаються до посланця, що прийшов під білим прапором.

Посланець лишень недобре посміхнувся, а тоді заговорив:

— Верховний Культмайстер Хаттам-Шуд надав мені спеціальний дозвіль на звільнення від обітниці мовчання, аби я міг передати вам це послання, — промовив чупвал тихим, захриплим голосом. — Він шле вам вітання й доводить до вашого відома, що ви порушили кордон священної землі чупвалів. Він не проводитиме з вами жодних переговорів і не віддасть вашої нишпорки Бачет, що всюди пхає свого довгого носа... А як вона репетує! — додав посланець явно від себе. — Вона вже замучила нас своїм співом! А її ніс, її зуби...

— Немає жодної потреби вдаватися в деталі, — урвав його генерал Фоліант. — До біса все це! Нас не цікавить ваша думка. Закінчуйте своє незрозуміле послання.

Посланець чупвалів прокашлявся.

— Хаттам-Шуд вас попереджає, що у разі відмови від беззастережного виведення своїх військ ви за ваше незаконне вторгнення будете покарані знищенням, а принц Боло з країни Гуп буде закутий у ланцюги і кинутий у в'язницю Цитаделі, аби він мав змогу на власні очі бачити Зашивання Рота принцесі Бачет, що верещить, як та кішка.

— Падлюка, негідник, шахрай, нікчема, пройдисвіт! — шаленів принц Боло. — Я відріжу твої вуха й стушкую в олії з часником, а тоді віддам собакам!

— Однак, — не вгавав чупвальський посланець, не звертаючи уваги на емоційний спалах Боло, — перед вашою нищівною поразкою мені наказано трохи

розважити вас, звісно, з вашого дозволу. Хоч це і не скромно з мого боку, але я — найкращий жонглер Чуп-Сіті, й мені наказано, якщо ви забажаєте, показати вам, на що я здатний.

Лепетуша, яка стояла за спинкою крісла принца Боло не витримала й вигукнула:

— Не *вірте* йому, це — *брехня*...

Генерал Фоліант з його любов'ю до заперечень, здавалося, був готовий подискутувати на цю тему, проте Боло заперечно помахав своєю королівською рукою й вигукнув:

— Помовчи ж бо, Сторінко! Правила лицарства вимагають прийняття його пропозиції! — А посланцеві чупвалів сказав настільки пихато, наскільки міг: — Гаразд, хлопче, подивимось, на що ти здатний.

Посланець розпочав виставу. З-під плаща він дістав неймовірну кількість предметів — ебонітові кульки, кеглі, статуетки з нефриту, фарфорові чашки, живих черепах, запалені сигарети, капелюхи — й запаморочливими круговертями підкидав їх у повітря. Що частіше він підкидав предмети, то захопливішим ставало жонглювання, а глядачі були настільки загіпнотизовані його мистецтвом, що ніхто, за винятком однієї людини, навіть не помітив, як до літаючих предметів додався ще один — невеличка важкувата прямокутна коробочка із запаленим гнотом...

— Ради всього святого, хіба ви не бачите? — заверещала Лепетуша, кидаючись уперед і збиваючи принца Боло (разом з його кріслом) убік. — Він підкидає *бомбу*!

За мить вона вже підскочила до чупвальського посланця й завдяки своєму меткому окові й навикам у жонглюванні вихопила бомбу з усіх інших предметів, що злітали, падали й крутилися в повітрі. Друга Сторінка вчепилася в самого чупвалу, і статуетки, чашки й черепахи гупнули на землю... Лепетуша ж щодуху помчала до краю командного пагорба і пожбурила

бомбу вниз, де та й вибухнула величезним (але тепер ні для кого нешкідливим) клубом чорного вогню.

Вибуховою хвилиною з її голови зірвало шолом. І всі побачили, як довге волосся водоспадом лягає їй на плечі.

Боло, генерал, Мудра й Рашид прожогом вискочили з намету, почувши вибух. Лепетуха задихалася, але усміхалася щасливо.

— *Ледь встигла*, — промовила вона. — Яким же *покидьком* виявився той чупвала! Він був готовий вчинити самогубство, лиш би *підірвати нас*. Я ж вам *кричала*, що це брехня.

Принц Боло, якому не подобалося, коли його Сторінки дорікали «я вам казала», огризнувся:

— Лепетуне, це що таке? Ти — дівчина?

— Як *бачите*, ваша високосте, — відповіла Лепетуха. — Тепер уже нема сенсу *прикидатися*.

— Ти брехала, — промовив Боло, червоніючи. — Ти брехала *мені*?

Лепетуху до глибини душі обурило невдячність Боло.

— Даруйте, але брехати вам не так уже й *складно*, — крикнула вона. — *Жонглери* вам брешуть, то чому ж *дівчині* не збрехати?

Обличчя Боло під червоною носогрійкою аж збуряковіло.

— Тебе звільнено! — зарепетував він не своїм голосом.

— А тряся тобі, Боло... — почав було генерал Фоліант.

— О ні, пане, не ви мене звільняєте! — закричала у відповідь Лепетуха. — Я сама *звільняюся*.

Воїн Тіні Мудра спостерігав за тим, що відбувалося, із непроникним виразом свого зеленого обличчя. Тепер же він заходився розмахувати руками, ноги стали у дуже красномовну позицію, м'язи на обличчі скорочувалися й сіпалися. Рашид переклав так:

— Нам не можна сваритися напередодні битви. Якщо принцові Боло більше не потрібна відважна Сторінка, то, можливо, панна Лепетуха захоче працювати на мене?

Принц Боло мав надзвичайно похмурий і засмучений вигляд, а от панна Лепетуха аж сяяла від задоволення.

* * *

Битва нарешті розпочалася.

Рашид Халіфа, який спостерігав за розвитком подій з командного пагорба гупізирян, побоювався, що Сторінки будуть розбиті вщент. «Точніше, будуть *погерті на клапті*, якщо мова йде про Сторінки — розмірковував він, — або ж *спалені дотла*». Його здивувала кровожерливість власних думок. «Справді, війна робить людей жорстокими», — думав він про себе.

Від чорноногого війська чупвалів над полем битви розлягалася, як зловісний туман, мертва тиша, і мало воно настільки грізний вигляд, що на їхню поразку не залишилось жодних сподівань. Тим часом гупізиряни все ще сперечалися з приводу будь-якої дрібниці. Кожен наказ з командного пагорба мусив пройти всебічне обговорення, з усіма «за» і «проти», навіть якщо він був відданий самим генералом Фоліантом. «Як можна битися, коли так багато балакати?» — дивувався Рашид.

Але як тільки військо рушило вперед, то, на свій превеликий подив, Рашид побачив, що чупвали були неспроможні встояти перед натиском Сторінок. Набалакавшись досхочу, Сторінки билися хоробро, залишалися згуртованими, за необхідності підтримували одне одного і загалом виглядали як потуга зі спільною метою. Всі ці суперечки й дискусії, вся ця відкритість пов'язали їх міцними узами товариськості. З іншого боку, чупвали виявилися роз'єднаним натовпом. Як і передрікав Воїн Тіні Мудра, багато з них, по суті, боролися зі своїми зрадницькими тінями! Що стосується ре-

шти, то вони, з огляду на обітницю мовчання та схильність до всякого роду секретности, були підозрілі й не довіряли одне одному. Вони також не мали віри у своїх генералів. У результаті чупвали не стояли пліч-о-пліч, але «підставляли» одне одного, завдавали одне одному ударів у спину, бунтували, ховалися, дезертирували... й після першої ж сутички кинули зброю й утекли.

* * *

Після Перемоги під Бат-Мат-Каро військо, чи то пак Бібліотека, гупізирян триумфально увійшло в Чуп-Сіті. Побачивши Мудру, багато чупвалів перейшли на бік гупізирян. Чупвальські дівчата накидали на шиї червононосих світлоголових гупізирян гірлянди чорних пролісків, а також цілували їх і називали «визволителями країни Чуп».

Лепетуха з розпущеним хвилястим волоссям, яке тепер не треба було ховати під вельветовою шапочкою чи шоломом з німбом, привернула увагу не одного хлопця з Чуп-Сіті. Проте вона трималася якнайближче до Мудри, так само як Рашид Халіфа, й думки обох постійно зосереджувалися на Гаруні. Де він? Чи все гаразд з ним? Коли повернеться?

Принц Боло, який гарцював попереду ходи на механічному коні, почав викрикувати, як за ним це водилося, досить войовниче, але дещо пришелепувато:

— Хаттам-Шуде, де ти? Виходь! Твоїх посіпак розбито. Настала твоя черга! Бачет, не бійся. Боло вже тут! Де ти, Бачет, моя золота дівчинко, моє кохання? Бачет, о моя Бачет!

— Якби ти хоч трохи помовчав, то одразу б дізнався, де твоя Бачет, — почувся голос з натовпу чупвалів, що зустрічали переможців. (Багато хто з них тепер зрікалися обітниці мовчання й веселилися, галасували, ну й таке інше.)

— Що, не чуєш? — підхопив жіночий голос. — Хіба ти не чуєш, як вона репетує? Ми мало не поглухли.

— Вона співає? — вигукнув принц Боло, склавши руки трубою коло вуха. — Моя Бачет співає? Друзі, тихіше, давайте послухаємо її пісню.

Він підніс руку. Триумфальна хода гупізирян зупинилася. Тут із Цитаделі до них долинув жіночий голос, який співав про кохання. Це був найжахливіший голос, який Рашид Халіфа, Шах-Казна-Що, коли-небудь чув за всеньке своє життя.

«Якщо це Бачет, — подумав він, але не наважився сказати вголос, — тоді я, мабуть, розумію, чому Культмайстрові так захотілося стулити їй пельку раз і назавжди».

*— О-о-о, заспіваю я про свого Боло,
Більш ні про кого, тільки він, —*

співала Бачет, і шибки деренчали у крамницях.

«Здається, я знаю цю пісню, але з іншими словами», — дивувався Рашид.

*— Як я кохаю свого Боло,
Він — мій Боло, більше він нічий, —*

співала Бачет, а чоловіки й жінки у натовпі благали:

— Годі! Досить з нас!

Рашид насупив брови й похитав головою: «Так, вона співає щось знайоме, але дуже фальшиво».

*— Він не грає в поло о-го,
І не співає соло о-го,
Але кохає щиро.
Його нікому не віддам.
Я Боло не покину.
Я ж бо чекаю Боло,
Блюз, —*

співала Бачет, а принц Боло вигукував:

— Чудово! Просто чудово! — На що натовп чупвалів відповідав:

— Та зупинить її хто-небудь, чи ні?

*— Звати його не Роло,
Має він гарний голос,
Дуже кохаю у-гу,
Більш не скажу я у-гу,
Тому що скоро
Буде вже Боло
Мій, —*

співала Бачет, а Принц Боло, що басував на своєму коні, мало не вмівав від захоплення.

— Ви тільки послухайте! — із захопленням вигукував він. — Незрівнянний голос, еге ж?

— Незрівнянний! — долинуло з натовпу. — Його з нічим не зрівняєш, бо це не голос.

Боло дуже розсердився.

— Юрбі не оцінити належним чином сучасного співу, — голосно промовив він до генерала Фоліанта й Мудри. — А тепер, якщо не заперечуєте, нам треба почати штурм Цитаделі.

І тут сталося диво.

Під їхніми ногами задрижала земля: раз, другий, третій. Захиталися будинки Чуп-Сіті, багато чупвалів (і гупізірян також) закричали від жаху. Принц Боло впав з коня.

— Землетрус! Землетрус! — загукали зусібіч, але то був не звичайний землетрус. Саме в цю мить Місяць Кагані зі страшенним дрижанням і трясінням обернувся навколо своїй осі до...

— Он там, на небі! — кричали голоси. — Дивіться, там, над горизонтом!

... до Сонця.

Над Чуп-Сіті, над Цитаделлю сходило Сонце. Сходило воно дуже швидко, аж поки не зупинилося у них над головами й не почало пряжити з усією полудневою силою. Багато хто з чупвалів, серед них і Воїн Тіні Мудра, дістали зі своїх кишень і одягли досить таки модні темні окуляри.

Сонце! Воно геть чисто пошматувало пелену мовчання й пітьми, котрою чари Хаттам-Шуда окутали Цитадель. Чорній кризі темної Цитаделі сонячне проміння завдало смертельної рани.

Замки на брамі Цитаделі розтанули. Принц Боло, оголивши меч, галопом помчав крізь розчинену браму, а за ним Мудра та кілька Розділів Сторінок.

— Бачет! — кричав Боло, женучи коня у бій. Почувши це ім'я, його кінь радісно заіржав.

— Боло! — долинуло здалека.

Боло спішився і з Мудрою помчав угору по сходах, через двори й знову по сходах, а колони Хаттам-Шудової Цитаделі вже розм'якли від сонячної спеки й гнулися. Склепіння провалювалися, куполи танули. Обезтінені посіпаки Культмайстра, себто члени Союзу Застібнутих на Блискавку Губ, наосліп бігали туди й сюди, натикалися на стіни, збивали з ніг одне одного й несамовито верещали, забувши від страху про обітницю мовчання.

Настала мить остаточного й безповоротного краху Хаттам-Шуда. Коли ж Боло й Воїн Тіні дісталися вже майже розм'яклого від сонця серця Цитаделі, від криків принца «Бачет!» стіни й вежі завалилися. І тут, коли вони вже почали переживати за життя принцеси Бачет, вона постала перед ними — з тим самим носом (у чорній чупвальській носогрійці), з тими самими зубами... проте тут не потрібно вдаватися в деталі. Давайте просто скажемо: ніхто не мав сумнівів, що це справді Бачет, а слідом за нею по балюстраді сходів з'їжджали ще й її фрейліни, оскільки

сходинки на той час вже встигли розтанути. Боло чекав унизу, а Бачет злетіла з балюстради просто йому на руки. Він похитнувся, проте не впав.

Згори лунали страхітливі стогони. Боло, Бачет, Мудра й фрейліни бігли донизу — через розталі двори і по в'язких сходах, а коли вони обзиралися, то побачили високо над собою, у найвищому місці Цитаделі, велетенську статую з криги — крижаного ідола з без'язикою багатозубою посмішкою — Безабана, який хитався, як п'яний, і нарешті впав.

Так, наче гора впала. Те, що лишалося від залів і дворів Цитаделі Чуп, статуя Безабана розстрожила на друзки. Від шиї статуї відколоса величезна голова і котилася, підстрибуючи, терасами Цитаделі донизу, до найнижчого двору, де тепер біля Цитадельної брами стояли Боло, Мудра, Бачет і фрейліни, зачаровано спостерігаючи за цим видовищем. Одразу за ними стояли Рашид Халіфа, генерал Фоліант і велика юрма гупізірян і чупвалів.

А голова, підстрибуючи, котилася далі, її вуха і її ніс відламалися від ударів об землю, зуби повипадали з рота. Вона скочувалася все нижче й нижче.

— Дивіться! — закричав Рашид Халіфа, кудись показуючи. І за якусь мить: — Обережно! — тому що побачив невиразну маленьку фігуру в плащі з каптуром, яка метушливо спускалася до найнижчого двора Цитаделі. Цим сухим, кістлявим, зашмарканим, слинявим, скупим, скнарим, нікчемним, негідним, схожим на клерка був чолов'яга, що не мав тіні, але сам скидався більше на тінь, ніж на людину. Це був Культмайстер Хаттам-Шуд, який рятував свою шкуру. Рашидів крик він почув надто пізно, тож, обернувшись, він не по-людському зойкнув, коли побачив величезну голову гігантського Безабана, що за мить ударила його просто в ніс. Він розлетівся на друзки, й від нього не залишилося навіть мокро-

го місця. Голова ж, беззубо скалячись, зупинилася у дворі й продовжувала танути.

* * *

Розпочалося мирне життя.

Новий уряд країни Чуп, очолюваний Мудрою, заявив про своє бажання укласти міцний і довготривалий мир з країною Гуп — мир, відповідно до якого скасовувалися Смути Сутінків і усіякі Мури, а також поділ на Ніч і День, Мовлення й Мовчання.

Мудра запропонував панні Плетусі залишитися в його країні для вивчення мови жестів абгіная, щоб вона могла виступати як посередник між властями країни Гуп й країни Чуп. Лепетуша охоче пристала на таку пропозицію.

А тим часом гупізирянських Джинів Води на механічних летючих птахах відрядили в пошукову експедицію на терени Океану, й невдовзі вони виявили трьох виснажених, але щасливих «шпигунів» на спині виведеного з ладу Алежа-Одуда, якого Гупі й Бага тягли на буксирі.

Гарун зустрівся з татом і Лепетухою, яка почувалася в його присутності якось дуже ніяково й соромливо, до речі, майже так само, як почував себе у її присутності Гарун. Зустрілися вони на узбережжі країни Чуп, там, де раніше проходила Смуга Сутінків. Потім усі вирушили до Гуп-Сіті, де вже повним ходом ішли приготування до весілля.

Після повернення до Гуп-Сіті спікер Говорильні оголосив про певні переміщення на службі: Якщоба було призначено Головним Джином Води; Малі став Старшим Плавучим Городником, а Гупі та Бага очолили всіх Багатопащевих Риб у Морі. На цю четвірку поклали відповідальність за проведення широкомасштабної операції з Очищення, що розпочиналася

негайно по всій довжині й широті Океану Оповідних Потоків. Вони заявили про своє прагнення якнайшвидше відновити Стару Зону, аби старі казки знову змогли бути свіжими й новими.

Рашиду Халіфі відновили постачання Оповідної Води й нагородили найвищою нагородою країни Гуп — Орденом Відкритого Рота, визнавши таким чином його виняткові заслуги під час війни. Новопризначений Головний Джин Води погодився особисто відновити постачання оповідної води Рашидові.

Алежа-Одуда полагодили, вставивши новий мозок на Гупізирянській Сервісній Станції.

А як же принцеса Бачет? Ув'язнення вона пережила без якихось видимих наслідків, але через страх перед перспективою мати зашитий рот зненавиділа голки на все життя. В день свого одруження з принцом Боло обоє вони, вітаючи з балкона палацу юрби гупізирян і гостей з країни Чуп, мали настільки щасливий і закоханий вигляд, що всі одноставно погодилися забути, передовсім, про те, якою дурепою мусила бути Бачет, коли потрапила в полон, і якою дурнуватою була поведінка Боло під час війни, що потім через це розпочалася.

— Зрештою, — прошепотів на балконі Головний Джин Води на вухо Гарунові, стоячи недалеко від щасливої пари, — здається, і ми доклали до цього зусиль.

— Ми здобули велику перемогу, — з такими словами старий король Торохтій звернувся до присутніх. — Перемога над Ворогом Океану заради Океану, а також перемога над колишньою Ворожістю й Підозрінням заради нової Дружби й Відкритості між чупвалами й гаупізирянами. Розпочався діалог і, щоб відсвяткувати цю подію, а також це весілля, давайте заспіваємо.

— А не ліпше буде, — запропонував Боло, — якщо заспіває Бачет? Нумо послухаємо її золотий голос!

На мить запанувала тиша. А тоді юрба загорланила на повен голос:

— Ні, тільки не це, не треба!

Після вигуків натовпу Бачет і Боло мали надто вже ображений вигляд, тому старому королю Торохтію довелося втручатися й рятувати ситуацію:

— Люди вважають, що на вашому весіллі вони самі хочуть виявити свою любов і заспівати для вас.

Авжеж, назвати це щирою правдою було дуже важко, проте молодята повеселіли, а площа сповнилася піснями. Бачет мовчала, і всі були дуже задоволені.

Як тільки Гарун спустився з балкона, до нього підійшов Яйцеголовий.

— Тобі необхідно негайно з'явитися в Будинок ПНСП, — холодно промовив Яйцеголовий. — Морж хоче поговорити з людиною, яка навмисно так пошкодила техніку, що тепер вона не підлягає ремонту.

— Я ж бо зробив це для загального добра, — запротестував Гарун. Яйцеголовий лишень стенив плечима.

— Нічого не знаю, — сказав той і наостанок додав: — Пояснюй Моржеві, він вирішує.

Розділ 12

ЧИ БУВ ЦЕ МОРЖ?

«Мені потрібні свідки, — вирішив Гарун. — Якщоб і Малі можуть засвідчити перед Моржем, що я хотів здійснити своє бажання для загального добра, і Морж пробачить мені зламану техніку». В королівському дворі весілля було саме в розпалі, тому Гарунові довелося кілька хвилин поштовхатися серед кульок, що лопали, серед рисових зерен, що били фонтаном, серед стрічок, що лопотіли на вітрі, поки він у натовпі знайшов Головного Джина Води. Йому вдалося помітити Якщоба, коли той витанцьовував з дівчиною-джином у збитому набакир тюрбані. Гарун мусив перекрикувати музику

та загальний гул, а тоді він з жахом побачив, як Якщоб стиснув губи й захитав головою.

— Вибачай, — промовив Головний Джин Води. — Щось доводить Моржеві? Не варто і виїденого яйця. Не можу. Вибачай.

— Але, Якщобе, — вже благав Гарун. — Хтось же мусить пояснити!

— Я не вдатний до пояснень, — кричав у відповідь Якщоб. — Ця справа не по мені. На такому не знаюся. Даруй.

Гарун у вілчаї лишень закотив очі й пішов шукати Малі. Знайшов він Головного Плавучого Городника на святкуванні, що проводилося в Лагуні (і під Лагуною) з огляду на тих гупізирян (Багатопащеві Риби й Плавучі Городники), які надавали перевагу водному середовищу. Малі він помітив одразу: той стояв на спині Алежа-Одуда з капелюхом водоростей, ледь зсунутому на потилицю, й натхненно співав для Риб та Городників:

*Можеш втопити тінь,
Що у фортеці живе,
Можеш втопити лінь.
Але не втопиш мене.*

— Малі, — гукнув Гарун. — Рятуй!

Головний Плавучий Городник перервав свою пісню, зняв капелюх з водоростей, почухав голову й сказав своїми рослинними губами:

— Морж викликає на килим. Чув про це. Маєш клопіт. Вибачай, нічим не допоможу.

— Та що це з вами? — вигукнув Гарун. — Чому всі так бояться Моржа? Він мені видався нормальним дядьком, хоч його вуса не схожі на моржеві.

Малі лишень сумно похитав головою.

— Морж — велике цабе. Не хотів би я з ним конфліктувати. Ну, ти розумієш...

— Слово честі! — вигукнув Гарун сердито. — Візьму й сам усе владнаю. Теж мені друзі!

— А мене навіть не треба прохати, хоч ти цього й не зробив, — промовив Алеж-Одуд, не роззявляючи дзьоба. — Я — тільки машина.

Гарун ішов довжелезними коридорами Будинку ПНСП, а його серце завмирало. Потім стояв у просторому, лункому вестибюлі, а Яйцеголові в білих халатах швидко снували в усіх апрямаках. Гарунові здалося, що всі вони дивляться на нього зі змішаним почуттям злості, презирства й жалю. Тричі він питав Яйцеголових, як пройти до кабінету Моржа, аж поки після довгих блукань коридорами Будинку ПНСП, що нагадали йому блукання з Лепетухою по палацу, він нарешті знайшов потрібні йому двері. Якусь мить стояв перед золотими дверима з табличкою:

Верховний контролер процесів,
надто складних для пояснення.

Морж, есквайр.
Стукайте і чекайте

«Нарешті я зможу поговорити про мету свого приїзду до Кагані, — розмірковував Гарун знервовано. — Але чи міг я тоді подумати, що доведеться говорити цілком про інше?» Він глибоко вдихнув і постукав.

Почувся голос Моржа:

— Заходьте. — Гарун ще раз вдихнув повітря й відчинив двері.

Спочатку він побачив Моржа, який сидів на блискучому білому кріслі за блискучим жовтим письмовим столом, і його велика блискуча яйцеподібна голова сяяла так само, як меблі, а його вуса над верхньою губою судорожно здригалися, очевидно, від люті.

Потім він зауважив, що Морж був не один.

У кабінеті Моржа сиділи широко усміхнені король Торохтій, принц Боло, принцеса Бачет, спікер Говорильні, президент країни Чуп Мудра, його помічника панна Лепетуха, генерал Фоліант, а також Рашид Халіфа. На стіні був великий екран, на якому Гарун побачив Гупі й Багу, що усміхалися з-під поверхні Лагуни всіма своїми ротами. Також дивилася на нього голова Алежа-Одуда, проте з іншого екрана.

Гарун був приголомшений.

— Нічого не розумію, — встиг він вимовити. Всі у кімнаті голосно розсміялися.

— Даруй нам, — сказав Морж, витираючи сльози радості з кутиків очей і все ще хихикаючи. — Ми тебе трохи поводили за ніс. Трохи пожартували. Так, трохи пожартували, — повторив він і знову розсміявся.

— І навіщо це було робити? — запитав Гарун. Морж узяв себе в руки й зробив найсерйозніший вираз обличчя, а зустрівшись з очима Якщоба, знову розсміявся, а тоді розсміявся Якщоб і решта товариства. Заспокоїлися вони лишень через кілька хвилин.

— Гаруне Халіфо, — промовив Морж, встаючи з-за стола й тримаючись за боки, все ще трохи задиханий, — на знак визнання твоїх неоціненних заслуг перед Кагані та Океаном Оповідних Потоків ми надаємо тобі право просити у нас усього, чого забажає душа, і гарантуємо виконання твого бажання, навіть якщо нам доведеться створити новий Процес, Надто Складний для Пояснення.

Гарун мовчав.

— Ну, Гаруне, — запитав Рашид. — Яке маєш бажання?

Гарун і далі мовчав, раптом спохмурнівши. Лепетуха помітила зміну в його настрої, підійшла до нього, взяла за руку й запитала:

— У чому річ? Щось сталося?

— А що мені прохати? — тихо промовив Гарун. — Те, чого я хочу, ніхто із присутніх не може мені дати.

— Дурниці, — відповів Морж. — Я чудово знаю, чого ти хочеш. Ти пережив великі пригоди, а в кінці великих пригод усі хочуть одного.

— Ну? І чого ж усі хочуть? — запитав Гарун дещо з викликом.

— Щасливого кінця. — сазав Морж, а Гарун мовчав. — Що? Хіба не так? — наполягав Морж.

— Так, гадаю, що так, — погодився Гарун, трохи зніяковівши. — Але той щасливий кінець, про який думаю, ви не зможете знайти в жодному Морі, навіть у Морі з Багатопащевими Рибами.

Морж повільно й розсудливо кивнув сім разів головою. Відтак він зібрав кінчики пальців у пучок, сів за свій письмовий стіл і жестом запросив Гаруна й усіх інших також сісти. Гарун сів у блискуче біле крісло навпроти Моржа, всі решта — у такі ж крісла біля стіни.

— Гм, — почав Морж. — Щасливий кінець не так часто зустрічається в оповідях і в житті, як думає більшість людей. Можна сказати, що, радше, це виняток з правила.

— Я те саме кажу, — зітхнув Гарун. — Саме так.

— Оскільки щасливі кінці — це велика рідкість, — продовжував Морж, — ми навчилися синтезувати їх штучно в Будинку ПНСП. Простіше кажучи, *ми можемо їх виробляти*.

— Це неможливо, — заперечив Гарун. — Щасливий кінець — не якась рідина, її в пляшку не налеш. — А потім невпевнено додав. — Хіба не так?

— Якщо Хатгам-Шуд синтезував антиоповіді, — промовив Морж лишень з невеликим натяком на вражене власне самолюбство, — то мені здається, ти не мав би сумніватися в наших спроможностях також дещо синтезувати. Стосовно «неможливості», — продовжував він, — більшість людей могли б сказати: все,

що сталося з тобою останнім часом, це — абсолютно неможливо. То навіть знімати стільки галасу довкола неможливості предмету нашої розмови?

Знову всі мовчали.

— Гаразд, — рішуче почав Гарун. — Висказали, що це може бути навіть велике бажання. А я маю таке бажання. Я прибув сюди із сумного міста, настільки сумного, що й забуло, як зветься. І я хочу, щоб ви забезпечили щасливий кінець не тільки моїм пригодам, але також усьому сумному містові.

— Щасливий кінець буває в кінці чогось, — зауважив Морж. — Якщо він стається посередині оповіді, пригоди чи чогось такого, то він лишень на якийсь час підбадьорює.

— Домовилися, — сказав Гарун.

Настав час повертатися додому.

* * *

Збиралися недовго — Гарун не любив довгих прощань. Особливо важко було попрощатися з Лепетухою, і якби вона не наблизилася до нього й не поцілувала його першою, він би так і не зважився на це. Однак після поцілунку він нітрішки не зникнув, а на серці йому зробилося так добре, що від'їзд став ще болючішим.

Біля підніжжя Саду Утіх Гарун і Рашид помахали друзям на прощання і вмостилися на спині Алежа-Оуда, де вже сидів Якщоб. Лишень тепер Гарун пригадав, що Рашид порушив домовленість щодо виступу в долині К, і на Безрадісному озері, без сумніву, їх уже чекає розлючений Алежбо Пихатий.

— Але ж, але ж, але ж нічого страшного, — промовив Алеж-Оуд, не роззявляючи дзьоба. — Коли ти подорожуєш з Алежем-Оудом, час працює на тебе. Пізніше вирушиш — раніше прийдеш! Їдьмо! Ва-вууу-варум!

На Безрадісне озеро опустилася ніч. Але Гарун одразу побачив плавучий готель «1001 ніч + 1 ніч», що

мирно стояв на якорі в місячному сяйві. Вони сіли біля відчиненого вікна спальні. Коли Гарун заліз усередину, то відчув себе настільки виснаженим, що одразу впав на своє павичеве ліжко й миттєво заснув.

Коли хлопець прокинувся, надворі був ясний сонячний ранок. Усе довкруг мало звичний вигляд, а від механічного Оуду й Джина Води не лишилося й сліду.

Він підвівся, тручи очі, і побачив Рашида Халіфу, який сидів на маленькому балконі спереду плавучого готелю, все ще у своїй довгій блакитній нічній сорочці, за чашкою чаю. По озері до них плів човен у вигляді лебедя.

— Мені наснився такий дивний сон, — сказав Рашид Халіфа, але його перебив голос Пихатого Алежбо, який енергійно махав руками з човна-лебедя.

— Егей! Привіт! — кричав пан Алежбо.

«Господи, — подумав Гарун, — зараз як розрепетується, і нам доведеться самим платити за готель».

— Шановний пане Рашид! — кричав Алежбо. — Де це таке бачено, аби ви з сином були ще в нічних сорочках, коли я вже приїхав забирати вас на виступ! На вас уже чекають юрби людей, пізній наш пане Рашид! Але вірю — ви не підведете.

Виходить, усі пригоди на Кагані відбувалися впродовж однієї ночі! «Це неможливо, — подумав Гарун, але тоді пригадав слова Моржа: «Навіщо знімати стільки галасу довкола неможливості предмету нашої розмови?», тож він негайно обернувся до тата й запитав:

— Свій сон... ти пам'ятаєш його?

— Потім, Гаруне, — промовив Рашид Халіфа, який уже кричав до пана Алежбо:

— Не хвилюйтеся, пане. Піднімайтеся на борт, випийте чаю, а ми швиденько одягнемось й вирушимо. — Гарунові ж він сказав: — Сину, не лови гав. Шах-Казна-Що не запізнюється. Океан Пізнання славиться своєю пунктуальністю.

— Той Океан, — не вгавав Гарун, коли Алежбо вже причалював у човні-лебеді, — ти пам'ятаєш? Подумай! Це дуже важливо! — проте Рашид його не слухав.

Гарун, трохи незадоволений, пішов одягатися; і тут біля подушки він помітив маленький золотий конверт, в яких постояльцям гранд-готелів залишають на ніч шоколад з м'ятною начинкою. У конверті була записка, написана Лепетухою і підписана всіма її друзями з Місяця Кагані (Гупі і Бага, які не вміли писати, залишили відбитки риб'ячих губ на папері, посилаючи свої поцілунки).

«Приїжджай, коли схочеш, — ішлося в записці. — Залишайся, скільки схочеш. Пам'ятай, коли летиш з Алежем-Одудом, час працює на тебе».

У золотому конверті було ще щось: малесенька пташка, досконала в кожній своїй деталі, з піднятою до нього головою. Авжеж, це був Одуд.

— Умивання й причісування йдуть тобі на користь, — зауважив Рашид, коли Гарун вийшов зі своєї кімнати. — Я вже місяцями не бачив тебе таким щасливим.

* * *

Ви ж пам'ятаєте, що пан Алежбо та його непопулярний місцевий уряд сподівалися, що Рашид Халіфа «бадьорими хвалебними оповідями», а не якимись там «занепадницькими» байками допоможе їм заручитися підтримкою людей. Вони прикрасили величезний парк кольоровими транспарантами, стрічками, прапорами й скрізь розвісили на стовпах гучномовці, щоб усі змогли почути Шаха-Казна-Що. Спорудили сцену, обклеєну різнобарвними плакатами з написами: «Голосуй за Алежбо» або ж «Він — для вас. Він — Алежбо!». Справді, послухати Рашида зібралася величезна юрма, проте з їхніх пісних облич Гарун робив висновок, що вони нітрохи не переймаються політичною долею Алежбо.

— Починайте, — різко промовив пан Алежбо. — Вельмишановний пане Рашид, давайте робити все, як ми домовилися, бо інакше...

Гарун бачив з боку сцени, як усміхнений Рашид під гучні оплески йшов до мікрофона. А тоді він просто приголомшив Гаруна такими словами:

— Пані й панове, моя казка, яку я хочу вам розповісти, називається «Гарун і Море Оповідок».

«Отже, ти не забув», — подумав Гарун, усміхаючись.

Рашид Халіфа, Океан Думок, Шах-Казна-Що скося зиркнув на сина, злегка підморгнувши. «Невже ти думаєш, що я міг забути таку історію?» — ніби казав він.

— Було собі в країні Аліфбей одне сумне місто, й було воно найсумніше у світі, таке сумне, що й забуло, як зветься.

* * *

Як ви вже здогадалися, Рашид розповів людям у парку ту саму історію, яку я вам щойно розповів. А Гарун дійшов висновку, що тато про деякі події, свідком яких він не був, мусив розпитувати Якщоба та інших. Також було зрозуміло, що з ним усе гаразд — Дар Базікати вернувся, й він міцно тримав авдиторію в руках. Заспівав пісню Малі, і всі йому підспівували: «Порубати можеш ти сильних в карате, спритних до мети. Не мене зате», проте коли заспівав пісню Бачет, то всі просили над ними змилоститися.

Потім він розповів про Хатгам-Шуда та його прихвоснів із Союзу Застібнутих на Блискавку Губ, і всі присутні звернули свої погляди на Пихатого Алежбо та його прихвоснів, які сиділи за Рашидом на сцені й з розвитком оповіді ставали дедалі похмуріші. Відтак Рашид розповів присутнім, як майже всі чуввали не-

навиділи Культмайстра, проте боялися про це сказати, і поміж присутніми прокотився гомін співчуття: «Так, — шепотілися люди, — ми *таке добре знаємо*». Після подвійної поразки обох Хаттам-Шудів хтось почав скандувати: «Пан Алежбо хай би схуд, пан Алежбо — *Хаттам-Шуг*», і його підтримали всі присутні. Почувши це, Пихатий Алежбо зрозумів, що він програв, і крадькома вшився зі сцени разом зі своїми посіпаками. Юрба хоч і дозволила йому втекти, проте вслід йому полетіло всіяке сміття. Пан Алежбо більше так і не з'являвся в Долині К, а її мешканці одержали змогу обрати тих керівників, які справді їм подобалися.

— Авжеж, нам не заплатили, — сказав бадьоро Рашид Гаруніві, коли вони чекали на Поштовий Автомобус. — Нічого, гроші — не найголовніше.

— Але ж, але ж, але ж, — долинув знайомий голос, — без грошей також ні туди, ні сюди.

* * *

Коли вони повернули до сумного міста, все ще перішив дощ. Багато вулиць просто потопали у воді.

А що? — радісно вигукнув Рашид Халіфа. — Йдемо пішки. Вже й не пам'ятаю, коли я останній раз ходив під дощем.

Гарун боявся, що Рашид, повернувшись до порождної оселі з розбитими годинниками й без Сораї, сильно засумує, тож глянув на тата дещо підозріло. Проте Рашид стрибнув під дощ, і що більше він намокав, йдучи по кісточки в каламутній воді, то похлоп'ячому щасливіший ставав. Гарун заразився гарним батьковим настроєм, і невдовзі вони, як ті діти, хлюпалися й бризкалися водою.

Перегода Гарун помітив, що на вулиці повно людей, які пустують, так само як вони — бігають, стрибають, падають і, найголовніше, безперестанку щиро сміються.

— Здається, старе місто навчилося веселитися, — широко усміхнувся Рашид.

— І чого б то? — запитав Гарун. — Ніщо не змінилося. Бачиш, заводи з виробництва смутку працюють, які працювали, он іде дим; так само майже всі — бідні...

— Гей ти, занудо! — крикнув літній пан, якому було вже, мабуть, далеко за сімдесят, але він, знай собі, танцював під дощем на затопленій вулиці, розмахуючи складеною парасолькою як мечем. — Припиняй ці Журливі Пісні.

Рашид Халіфа підійшов до того пана.

— Якийсь час нас не було в місті. Може, щось сталося, поки нас тут не було? Наприклад, якесь диво?

— Просто теплий дощ, — відповів старий. — Дощ робить усіх щасливими. Мене також. У-гу-гу! О-го-го! — Й він пострибав униз по вулиці.

«Це — Морж, — раптом спало на думку Гарунові. — Це Морж здійснює мою мрію. Видно, штучний щасливий кінець він перемішав з дощем».

— Якщо це Морж, — сказав Рашид, пританцьовуючи в ковбані, — тоді місто багато чим завдячує саме тобі.

— Аж ніяк, тату, — промовив Гарун, а його гарний настрій умить кудись подівся. — Хіба ти не розумієш? Це все несправжнє. Просто Яйцеголові вилили з пляшечки трохи води. Це як підробка. Люди радіють, коли є чого радіти, а не тому, що на них з неба падає щасливий дощ.

— А я скажу тобі, чому всі радіють, — утрутився в розмову поліцейський, який саме пропливав повз них у перевернутій парасольці. — Ми згадали назву міста.

— Ну, кажіть бо мерщій, як воно зветься? — схвильовано промовив Рашид.

— Кагані, — промовив життєрадісно поліцейський, плывучи вниз по затопленій вулиці. — Чудова назва для міста, правда? Означає «оповідь».

Вони звернули на свою вулицю й побачили свій будинок, схожий на мокрий торт. Рашид усе ще весело стрибав, але Гарунові ноги з кожним кроком дедалі більше наливалися свинцем, а татову веселість він уже не міг переносити, тож у всьому, що було погане й неправильне, у всьому, що було несправжнім у величезному світі, де не було мами, він звинувачував Моржа.

Пані Оніта саме вийшла на свій балкон.

— О, дуже добре, що ви вернулися! Заходьте, заходьте. Будемо святкувати, — вона вся колихалася й плескала в долоні від радості.

— Що святкувати? — запитав нетерпеливо Гарун, одразу як пані Оніта вибігла до них під дощ.

— Правду кажучи, — відповіла пані Оніта, — я таки здихалася пана Сенгупти. А ще влаштувалася на роботу на шоколадну фабрику, тепер можу їсти стільки шоколадок, скільки заманеться. Також маю кількох залицяльників, але що це я кажу, геть безсоромна стала!

— Радий за вас, — відповів Гарун. — Але життя — це не лишень пісні й танці.

На обличчі пані Оніти з'явився загадковий вираз.

— Довгенько вас тут не було, — сказала вона. — Багато чого змінилося.

Рашид нахмурич чоло.

— Оніто, про що це ти? Якщо знаєш щось...

Вхідні двері квартири Халіфи відчинилися й у них з'явилася Сорая Халіфа, в усій красі, чи навіть удвічі красивіша. Гарун з Рашидом завмерли. Вони стояли як укопані під проливним дощем з роззявленими ротами.

— Це все Морж? — ледь чутно запитав Рашид і недовірко похитав головою. Рашид сам же й відповів на своє запитання: — Може так, а може ні, сказав би наш друг — водій Поштового автобуса.

Сорая також вийшла до них на вулицю під дощ.

— Який Морж? — запитала вона. — Я не знаю ніякого Моржа, але знаю, що помилилася. Так, я покинула вас. Не заперечую. Я пішла, але тепер, якщо ви бажаєте, я повернуся.

Гарун подивився на тата. Рашид слова не міг вимовити.

— А Сенгупта — що ж, — продовжувала Сорая. — кістлявий, сухий, сопливий, слинявий, скупий, скнарний, нікчемний, пронозуватий клерк! З ним я покінчила. Раз і назавжди!

— *Хаттам-Шуг*, — промовив Гарун тихо.

— Саме так, — відповіла мама. — Обіцяю. Пан Сенгупта — *хаттам-шуг*.

— Ласкаво просимо додому, — й всі троє (і пані Оніта також) кинулися одне одному в обійми.

— Заходьте, — запропонувала Сорая. — Не стояти ж нам під дощем!

* * *

Тієї ночі, перед тим як заснути, Гарун вийняв мініатюрного Алежа-Одуда зі свого маленького золотого конверта й поклав на долоню лівої руки.

— Будь ласка, зрозумій, — промовив він до Одуда, — на правду дуже добре, що ти завжди зі мною, коли я цього потребую. Але якщо все триватиме так і надалі, то мені не треба буде кудись їхати.

— Але ж, але ж, але ж, — промовив мініатюрний Одуд своїм мініатюрним голосом (не роззявляючи дзьоба), — жодних проблем.

Гарун поклав Алежа-Одуда назад у конверт, конверт поклав під подушку, подушку поклав під голову і заснув.

Коли він прокинувся, то на бильцях його ліжка висів новий одяг, а на ослінчику стояв новий годинник, що голосно цокав і показував правильну годину. «Подарунки? — здивувався він. — Що б то означало?»

А тоді він пригадав, що в нього сьогодні — день народження. Він чув, як мама з татом ходили по квартирі, чекаючи, поки він проснеться. Він підвівся з ліжка, одягнувся в новий одяг і пильніше придивився до новенького годинника.

— Так, — закивав він сам до себе головою, — час зрушився з місця у наших краях.

З вітальні долинула мамина пісня.

Кінець

Про імена та назви у цій книжці

Багато імен і назв утворено від слів мови гіндустані.

Абгіная (Abhinaya) — так справді називається мова жестів, якою користуються у класичному індійському танці.

Аліфбей (Alifbay) — уявна країна. Її назва походить від гіндустанського слова «алфавіт».

Бачет (Batcheat) — від «baat-cheet», що означає «базікання».

Бат-Мат-Каро (Bat-Mat-Karo) — означає «нічого-некажи».

Безабан (Bezaban) — означає «без'язикий».

Боло (Bolo) — походить від дієслова «bolna», говорити. «Bolno!» — це наказовий спосіб: «Говори!»

Чуп (Chup) — (вимовляється як «ц» в слові «good») означає «тихий».

Чупвал (Chupwala) — означає «мовчазний хлопець».

Безрадісне озеро (The Dull Lake) — такого не існує. Назву утворено від реального озера Дал в Кашмірі.

Гупі та Бага (Goopy & Bagha) — нічого особливо не означає, але так зветься герої фільму Сатъяджита Рея.

Гуп (Gup) — (вимовляється як «ц» в слові good) означає «плітки». Також може означати «небилиці» чи «вігадки».

Гарун і Рашид (Haroun & Rashid) — обидва імені беруть свій початок від імені легендарного халіфа Багдада Гаруна аль-Рашида, героя багатьох арабських казок.

Халіфа (Khalifa) — по суті, означає «Халіф».

Кагані (Kahani) — означає «історія».

Хамош (Khamosh) — означає «мовчазний».

Хаттам-Шуд (Khattam-Shud) — означає «повністю завершений».

Фоліант (Kitab) — означає «книга».

Малі (Mali) — авжеж означає «городник».

Мудра (Mudra) — який розмовляє мовою абгіная, себто мовою жестів (див. вище), також має стосунок до цієї мови. «Мудра» — будь-який із жестів, з яких складається ця мова.

Літературно-художнє видання

Салман Рушді
ГАРУН І МОРЕ ОПОВІДОК

Відповідальний редактор *Л. Пішко*
Художній редактор *О. Баратинська*
Оригінал-макет *О. Жупанський*

Підписано до друку 31.11.11
Формат 84x108 1/32
Папір офсет. №1
Друк офсетний. Зам.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи №2770. Серія ДК

ФОП Жупанський
Україна, 08293, Буча, вул. Тарасівська, 7а,
тел.: (+38096) 350-61-05;
E-mail: zhupansky-publisher@ukr.net

Рушді, Салман.

P92 Гарун і море оповідок: казк. повість / Салман Рушді; з англ. пер. Т. Бойко. — К.: Вид-во Жупанського, 2012. — 153 с.

ISBN 978-966-2355-21-5

У родині малого Гаруна трапилося нещастя — його батько, знаний казкар, більше не може розповідати своїх чудових оповідок. Через це Гарун дуже переживає, адже на світ більше не з'явиться жодної із чарівних батькових казок. І тоді Гарун наважується здійснити подорож до таємничого супутника Землі, Кагні, де розташований Океан Оповідок, тих самих оповідок, які перестали жити письменницький талант його батька. Там на Гаруна чекають безліч неймовірних пригод і випробувань, де він познайомиться з химерними жителями Кагні і навіть порятує Океан Оповідок від страшної небезпеки.

ББК 84.4

Незабаром

читайте продовження книжки
«Гарун і море оповідок», —
«Лука і вогонь життя».

Пригоди тривають і вже нові
труднощі та небезпеки чатують
на героїв. Але цього разу
батькові допоможе молодший
брат Гаруна, Лука, якому
потрібно буде знайти
таємничий вогонь
життя.